

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

NUOSTABUSIS ŽENKLŲ IR PRASMIŲ PASAULIS

PATARIMAI PRIEŠMOKYKLINIO
UGDYMO PEDAGOGAMS

Ugdymo plėtotės centras
Vilniaus kolegija
2016

UDK 373.2
Nu22

Leidinį rengė:

Regina Beinorienė, Vitalija Gražienė

Rengiant leidinį bendradarbiavo:

Kauno „Vaikystės“ darželio pedagogės Rasa Dražbienė, Inga Kajokienė,
Edita Martinkėnienė, Kristina Rimkevičienė, Edita Ževžikovienė,
logopedė ir specialioji pedagogė Gintara Povilaitienė, psichologė Jūratė Lietuvnikienė.

Ekspertinius patarimus teikė:

Laimutė Jankauskienė, Asta Rudienė, Rasa Šavareikaitė, Nadia Venskuvienė.

Ekspertavo:

Violeta Jonynienė.

Savo mintis reiškė:

Kauno „Vaikystės“ darželio šešiamečiai.

Dizainerė ir dailininkė Jurga Želvytė
Iliustratorius Martynas Vilimavičius

Pirmasis leidimas 2016
© Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2016
© Ugdymo plėtotės centras, 2016
© Vilniaus kolegija, 2016
ISBN 978-609-420-542-2

TURINYS

IVADAS	4		
PRAKTINIAI PAVYZDŽIAI	17		
Suprasti smagu	17	Viskas rūpi	44
Tyla (V)	18	Mėgiamos knygelės (V)	45
Tyla, garsai ir triukšmas	19	Kuriame komiksą	47
Garsų žaidimai	20	Kuriame knygą (A)	48
Ką mes girdime	22	„Skaitymo teatras“	49
Geriau supraskime vieni kitus	24	Skaitau gyvūnui	50
„Daikteliavimas“ (A)	26	Išvyka į biblioteką	51
		Nematyto knygų paroda	52
		Greitai būsim mokiniai (A)	53
Bendraukime	27	Nuostabūs ženklių pasaulis	55
Pasveikinkime draugą (V)	28	Ką mokame? (V)	56
Kur gyvename	29	Ženkliai grupėje	57
Mūsų grupė	31	Ženkliai išvykoje	59
Mano namiškiai	32	Raidžių joga (A)	61
Išvyka į gamtą	33	Vaikų spaustuvė	62
Kuriame kartu	35	Akmenukų abėcėlė	63
Mes vaidiname	36	Žemės abėcėlė (A)	64
Pažaiskime	37	Žaisdami mokomės (A)	65
Išdykę žodžiai	38		
Mūsų grupės taisyklės	39	ŠALTINIAI	66
Mes – mažieji piliečiai (A)	40		
Žmonės kalba visai	41		
Būkime mandagūs	42		
Bendrauti galime visada (A)	43		

ĮVADAS

Kalbiniai šešiamečių vaikų gebėjimai yra labai **reikšmingi kasdieniam vaiko gyvenimui**, nes vaikai, kurių gera kalbinė kompetencija, geba bendrauti su kitais, žaisti, draugauti, kurti, išreikšti save, mokytis.

Pastaraisiais metais vis labiau pabrėžiama kokybiškos kalbinės aplinkos ir gerų kalbinių įgūdžių ankstyvajame amžiuje **svarba vaiko pasiekimams mokykloje**, ypač skaitymo ir rašymo gebėjimams (pvz., mokantis įvairių dalykų, kaip antai: gamtos, tikslųjų mokslų ir kt., vaikų gebėjimai sutelkti dėmesį ir rasti pateiktą informaciją, suprasti užduotį mokykloje, mąstyti ir pan., vertinti turinį, suformuluoti išvadas daro poveikį vaikų pasiekimams).

Visos vaiko kalbos raidos sritys yra susijusios, o vaiko kalbos įvaldymo kelią galima iliustruoti medžio simboliu. Šaknys, kamienas, šakos, lapai yra susiję ir sudaro visumą – medį; **vaiko kalbos įgūdžiai taip pat susiję ir priklauso nuo kai kurių esminių įgūdžių ir gebėjimų**, taip kaip medžio augimas priklauso nuo jo šaknų.

Dėl to viskas, kas vyksta su vaiko kalba iki jam pradėdant lankyti mokyklą, yra svarbu:

ir kalbos suvokimo, ir kalbos vartojimo įgūdžiai yra kelias į komunikavimo kompetencijos, kurią „vainikuoja“ vaiko skaitymo ir rašymo gebėjimai ir įgūdžiai, įgijimą.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų mokymasis **skaityti ir rašyti** yra daugiau nei vien tai, kad skaitymas ir rašymas yra komunikavimo kompetencijos dalys, neatsiejamai susijusios su klausymu ir kalbėjimu.

Dėl šių priežasčių priešmokyklinukams būtina aplinka, kurioje pakankamai galimybių aktyviai vartoti kalbą – klausytis, kalbėti, bendrauti; be to, norintiems pradėti skaityti vaikams reikia būti sukaupusiems daugybę patirčių: turėti išplėtotą žodyną, turėti garsų ir raidžių siejimo įgūdžių, pažinti raides, turėti žodžių atpažinimo įgūdžių, būti girdėjusiems daug, įvairių, įdomių ir estetiškai vertingų kūrinių.

Išlavinta kalbinė kompetencija svarbi ne tik mokykloje – **visą gyvenimą** ir kasdienybėje, ir dirbdamas žmogus ja naudosis, išreišdamas save, kurdamas, bendraudamas, spęsdamas problemas.

Dėl aukščiau išvardytų priežasčių siekiama, kad šešiamečių kalbinė patirtis būtų įvairi ir maloni (pozityvi), o vaikai vartotų kalbą **ir kaip bendravimo priemonę, ir kaip mąstymo įrankį, ir kaip būdą reikšti savo mintis, nuomonę ir jausmus.**

Siekiant *Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos* (2014) įgyvendinimo, šis leidinys skirtas:

- **stiprinti pedagogų nuostatas**, kad visos vaikų veiklos priešmokyklinio ugdymo grupėje, taip pat ir dienotvarkė, yra glaudžiai tarp savęs susijusios, **integralios**;
- **atkreipti pedagogų dėmesį** į tai, kad ugdant vaikų kalbą, svarbu palaikyti ir skatinti **vaikų smalsumą, gebėjimą tyrinėti, rinkti informaciją ir taikyti įgytą patirtį**;
- **atkreipti pedagogų dėmesį**, kad mokant vaikus skaityti ir rašyti, vertinant jų pasiekimus, **būtina kiekvieną vaiką matyti kaip savitą, unikalų individą**;
- **pateikti** šešiamečių ugdytojams konkrečių ir novatoriškų vaikų komunikavimo kompetencijos, ypač skaitymo / rašymo įgūdžių formavimo, **pavyzdžių**;
- **skatinti pedagogus stebėti, tikslingai rinkti įrodymus** apie vaikų kalbos raidą ir tinkamai juos fiksuoti;
- **skatinti priešmokyklinio ugdymo grupės pedagogų ir kitų specialistų, tėvų bendradarbiavimą**, prisidedant prie vaikų kalbos ugdymo.

Rekomendacijose pristatomi penkiamečio / šešiamečio kalbos raidos ypatumai, primenami priešmokyklinio amžiaus vaikams keliami kalbos ugdymo tikslai ir uždaviniai, analizuojamas skaitymo ir rašymo santykis su

kitomis vaiko kalbos raidos ir ugdymo sritimis, aptariama kalbinė aplinka, pristatomi efektyviausi priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbos ugdymo metodai, nagrinėjama, kaip padėti kiekvienam vaikui, svarstoma, kodėl ir kaip reikia vertinti vaikų kalbos pasiekimus, pateikiami konkretūs kalbos ugdymo pavyzdžiai.

KAS SVARBU PENKIAMEČIUI / ŠEŠIAMEČIUI

Vaikui augant, palaiptamsiui tobulėja jo gebėjimas **suvokti kalbą**, suprasti žodžių reikšmes. Vaikai pradeda suprasti metaforinę kalbą, pvz., supranta, ką reiškia „karštai apkabinti“ ar „pamesti galvą“ ir pan., randa tos pačios ar priešingos reikšmės žodžius, mėgsta žaisti žodžių reikšmėmis (kalbiniai žaidimai, pvz., *Alias*). Taigi vaikams svarbu turėti daug ir įvairių galimybių tinkamai ir prasmingai vartoti tiek žinomus, tiek naujus žodžius.

Vaikai kalbą išmoksta patys, jei jiems sudaromos tinkamos sąlygos, todėl penkiamečiai / šešiamečiai trokšta **vartoti kalbą aktyviai**. Tai pasiekama lengviau, jei vaikai iš anksto „įvedami“ į būsimą veiklą (pvz., ruošiantis išvykai, iš anksto pasikalbama, kur ir kodėl bus vykstama, vaikai prisimena ir pasakoja panašias savo patirtis, ieškoma reikiamos informacijos); jei vaikai turi galimybių naudoti visus savo pojūčius (pvz., išvyka derinama su pokalbiu, piešimu, vaidinimu ir kt.); jei vaikai gali naudotis savo patirtimi ir ją plėtoti (pvz.,

atsinešti žaislų, knygų, kokių nors kolekcijų ir pan.); jei vaikai turi galimybių kalbėti apie tai, ką patyrė (pvz., vaikai bando fotografuoti, po to ruošia ekspoziciją); jei žaisdami, bendraudami, kurdami, naudodami kūno judesius, vaikai turi galimybių vaizdingai ir išraiškingai kalbėti.

Šio amžiaus vaikai gali surasti žodžius, kurie rimuojasi, gali suskaidyti žodžius į garsus, surasti, kuriuo garsu prasideda žodžiai. Svarbu išnaudoti priešmokyklinukų imlumą jų gebėjimui iš klausos skirti kalbos garsų požymius lavinti (pvz., *p-b*, *k-g* duslumą ir skardumą, *i-y*, *u-ū* trumpumą ir ilgumą, *o-uo*, *é-ie* siaurumą ir platumą), padėti vaikams pajusti kirtį, priegaidę, intonaciją, žodžio ir sakinio ritmą, melodiką, lavinti garsų tarimą, nes mokykloje šie įgūdžiai bus naudojami skaitant ir rašant.

Vaikai vis labiau **domisi kalbos forma** (pvz., žodžių daryba, kaitymu, rašmenimis ir kt.), tai svarbi sąlyga skaitymo ir rašymo mokymuisi. Vis dėlto reikėtų atminti, kad kalbos sandaros suvokimas priešmokykliniais metais yra tik intuityvaus praktinio lygmens, nes dėl šio amžiaus vaikui būdingų mąstymo ypatumų jis dar nepajėgia suvokti gramatikos taisyklių, todėl gebėjimas suvokti kalbos sandarą ir nėra savitiksliis dalykas. Nepaisant to, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų kalboje dar pasitaiko nemažai klaidų, netikslumų (pvz., „pažaiskim, tu būsi vadas, aš – pusvadis“),

jie gali būti vadinami „gramatikos genijais“, nes jie puikiai kaito daiktavardžius skaičiais ir linksniais, prie jų derina būdvardžius, įvardžius, puikiai asmenuoja, vartoja išvestines veiksmažodžių formas, vienaarūšes sakinio dalis, konstruoja sudėtinius sakinius.

Žodynas turtėja labai sparčiai – kasmet jis papildomas net ne šimtais, o tūkstančiais žodžių. Antra vertus, šiame amžiuje vaikai pradeda vartoti vidinę kalbą, todėl jų kalba labiau „valdoma“, jie stengiasi šnekėti tiksliau, aiškiau (vis dėlto dėl savo egocentriškumo ir nepakankamo gebėjimo sukaupti dėmesį vaikai dažnai dar nemoka klausytis ir iš klausyti kitų, jie nori, kad juos iš klausytų).

Priešmokyklinio amžiaus vaikai **mėgsta knygas**, vaikų žurnalus. Jie juos varto, žiūrinėja, komentuoja. Vaikams patinka klausytis skaitomo kūrinio, jie jaučia pasakojimo nuotaiką, noriai reiškia emocijas, pvz., žavisi ar piktinasi veikėjų poelgiais. Vaikai įsimena eilėraščius, dainelių žodžius, kelis kartus sektas pasakas ar kitus girdėtus kūrinius, patys bando juos pasakoti. Jie pastebi, jei žinoma istorija papildoma naujomis detalėmis, jei pasakotojas ką nors pamiršo ar pasakė ne taip, kaip įprasta. Vaikai susieja iliustracijų turinį su girdimu tekstu, patys mėgsta piešti, iliustruoti.

Dauguma vaikų **mėgsta vaidinti, improvizuoti ir kurti savo istorijas** (pvz., vaidina pasakų ar išgalvotas situacijas, pratęsia

girdėtas pasakas, kuria savo pasakas ir pasakojimus). Šio amžiaus vaikai labai mėgsta **fantazuoti**, kartais painioja realybę su išmone. Penkiamečiai / šešiamečiai supranta, kad visos istorijos turi pradžią, vidurį ir pabaigą; mėgsta mįsles, juokelius, pokštus, galvosūkius ir kitokius kalbinius žaidimus; turi mėgiamas knygas, herojus, filmus, kompiuterinius žaidimus ir pan.

Suaugusiems svarbu žinoti, kad **skaitymas – tai procesas**, apimantis regimųjų ir girdimųjų ženklų (simbolių, raidžių, žodžių, garsų) suvokimą ir atpažinimą, taip pat prasmės susiejimą su tais ženklais. Dėl to, kad vaikas suvoktų prasmę, ji turi būti susijusi su jo patirtimi, išgyvenimais.

Tai metas, kuomet tobulinama visa, kas jau įgyta: smulkiosios motorikos, rankos–akies koordinacijos gebėjimai. Šešerių metų vaikas jau visai neblogai suvokia pirštų, kaip įrankių, galimybes – jie kerpa, spalvina, brūkšniuoja. Šio amžiaus vaikai mėgsta apvedžioti ir / arba kopijuoti raides, jie jau **pažįsta kai kurias (ar visas) raides, bando rašyti**.

Suaugusiems svarbu žinoti, kad **rašymas – procesas**, kuris leidžia vaikui regimaisiais ženklais – raidėmis ir žodžiais – išreikšti tai, ką jis stebi, jaučia, girdi, mato. Vaiko rašymas – egocentriškas: tai konkretaus vaiko saviraiška, išgyvenimai, veikla, atliepanti realius jo tikslus; rašymas yra tik priemonė visa tai išreikšti.

Vaikams svarbu, kad suaugę būtų kantrūs ir supratingi, nes išmokti skaityti ir rašyti **reikia laiko ir rimtų vaiko pastangų**.

Priešmokykliniais metais natūraliai formuojasi vaiko individualaus kalbėjimo ir saviraiškos stilius, gimtosios kalbos ir jos sistemos intuityvus pajautimas. Svarbu palaikyti vaiko kalbos bandymus, kūrybą, toleruoti jo klaidas, taktiškai jas taisyti, skatinti vaiko norą kalbėti, bendrauti, kurti ir išreikšti save.

KO SIEKIAMA PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje išskirtos šios komunikavimo kompetencijos ugdymo sritys: **kalbos suvokimas ir kalbėjimas** bei **skaitymo ir rašymo pradmenys**. Siektina, kad priešmokyklinio laikotarpio pabaigoje vaikas:

- norėtų bendrauti, bendradarbiauti ir mokytis;
- gebėtų suprasti kitus, išreikšti save, būti suprastas – sukauptų dėmesį, tinkamai vartotų ir tobulintų savo gimtąją kalbą (kitakalbiai – ir lietuvių kalbos gebėjimus), suprastų ir naudotųsi neverbaliniais ženklais (gestais, mimika ir kt.);
- bendraudamas vadovautųsi etikos ir etiketo taisyklėmis;
- domėtųsi knygomis, kitais rašytiniais šaltiniais; suprastų sakininę ir rašytinę informaciją, ja naudotųsi ir suprastų jos praktinę naudą;

- turėtų poreikį skaityti ir rašyti ir taip pažinti pasaulį (suprasti žmonių santykius, jausmus, ketinimus, poelgius, susipažinti su kitomis šalimis ir kt.);
- bandytų rašyti ir skaityti;
- jaustų skaitymo ir rašymo džiaugsmą;
- domėtųsi kultūros reiškinais, bandytų kurti pats, dalyvaudamas savo ir kitų tautų kultūroje.

Siekiant šių tikslų, svarbu padėti penkiamečiui / šešiamečiui vaikui rasti atsakymus į šiuos klausimus:

- Kodėl žmonės kalbasi?
- Kodėl svarbu kalbėti aiškiai, drąsiai, tiksliai, išraiškingai?
- Kodėl svarbu mokėti kalbėti įvairiai: pasakoti, apibūdinti, svarstyti, diskutuoti, aiškinti, informuoti?
- Kaip kalbėti su suaugusiais ar kitais vaikais?
- Kaip kalbėti įvairiose vietose: grupėje, lauke, svečiuose, išvykoje?
- Kaip taisyklingai kalbėti: tarti garsus, vartoti žodžius, sakinius?
- Kodėl žaisti žodžiais yra smagu?
- Kaip padėti kitam žmogui suprasti kalbėtoją?
- Kaip bendrauti su negaliniu kalbėti ar girdėti žmogumi?
- Kaip naujosios technologijos padeda bendrauti?
- Ką gali pasakyti kalbėtojo veido išraiška, gestai?

- Kodėl turėtume būti dėmesingi ir kantrūs, klausydamiesi kito, kalbėti mandagiai?
- Kodėl svarbi lietuvių kalba, jos tarmės?
- Kuo įdomios kitos kalbos?
- Kaip galima reikšti savo išgyvenimus, patirtį, mintis (piešiniai, ženklais, raidėmis, simboliais, judesiais ir kt.)?
- Kodėl svarbu mokėti skaityti ir rašyti?
- Kaip mokomasi skaityti ir rašyti?
- Kodėl skaityti ir rašyti yra smagu?
- Kodėl svarbu tikėti savo galiomis, mokytis?

Kartu su vaikais ieškant atsakymų į aukščiau pateiktus klausimus, reikia padėti šešiamečiams suprasti kitus kalbėtojus, paskatinti vaikus tinkamai ir įvairiomis aplinkybėmis vartoti kalbą, tinkamai tarti garsus, laikytis gramatikos dėsnių (pvz., žodžių darybos, kaitymo), suprasti žodžių, sakinių ir tekstų prasmę, palaikyti vaikų skaitymo ir rašymo bandymus.

KODĖL YRA SVARBŪS KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJOS RYŠIAI SU KITOMIS VAIKO RAIDOS IR UGDYMO SRITIMIS

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje teigiama, jog suskirstymas į atskiras kompetencijas yra sąlygiškas, nes kasdienėje vaikų veikloje vienu metu plėtojasi kelios tarpusavyje susijusios kompetencijos.

Antai programos siekiniai, kad mokslo metų pabaigoje vaikas norėtų bendrauti, bendradarbiauti ir mokytis; gebėtų suprasti kitus, išreikšti save, būti suprstas; bendraudamas vadovautųsi etikos ir etiketo taisyklėmis (**komunikavimo kompetencija**), yra neatsiejami nuo siekinių, kad vaikas tinkamai bendrautų ir bendradarbiautų su kitais; mokėtų elgtis artimiausioje aplinkoje – šeimoje, grupėje, su draugais ir suaugusiais, gerbtų kitų žmonių jausmus, toleruotų jų pomėgius, gebėjimus, įpročius, charakterio savybes, išvaizdos ar elgesio skirtynes (**socialinė kompetencija**). Taip pat minėti kalbos ugdymo uždaviniai neatsiejami nuo siekinių, kad vaikas domėtųsi ir pagal savo išgales tyrinėtų savo aplinką, žmonių sukurtas vertybes (**pažinimo kompetencija**); palankiai save vertintų, mokėtų tinkamai išreikšti savo emocijas ir jausmus, susilaikytų nuo impulsyvaus elgesio, gebėtų susikaupti; palaikytų palankius santykius su kitais žmonėmis, būtų draugiškas (**sveikatos kompetencija**), noriai kauptų potyrius ir įspūdžius, semdamasis įkvėpimo meninei raiškai bei kūrybai (**meninė kompetencija**).

Priešmokyklinio ugdymo praktikoje toks sąryšingumas paprastai susiklosto natūraliai. Be abejonės, reikėtų:

- apgalvoti veiklą, atsižvelgiant į vaikų interesus;
- parengti būtinas priemones (ar sukurti reikiamą aplinką);
- palikti erdvės vaikų pasiūlymams / improvizacijai.

Pavyzdžiui, žaidimas *Kavinė*, kuris skatina vaikus bendradarbiauti sprendžiant problemas, dalytis sumanymais (**komunikavimo kompetencija**), galėtų būti organizuojamas keliais būdais: išklausanč vaikų panašios patirties įspūdžių; aptariant su vaikais, kaip organizuoti išvyką į tikrą kavinę ir kaip po to grupėje sukurti kavinę (arba apsieiti be išvykos); fiksuojant ir atrenkant tinkamus vaikų pasiūlymus; pasiskirstant vaidmenimis pagal pasirinktą profesiją, pvz., virėjas, kepėjas, padavėjas ir pan. (**socialinė kompetencija**); kuriant meniu, užrašant korteles, parenkant receptus, skaičiuojant, sveriant, matuojant (**pažinimo kompetencija**); aptariant maisto kokybę, produktus (**sveikatos kompetencija**), prekių ženklus, *Gustavo enciklopedijos* laidas ir pan. (**meninė kompetencija**).

Kartais manoma, kad natūralių, gyvenimiškų situacijų panaudojimas ugdant kalbą yra papildoma veikla šalia kitų darbų, kuriai dažnai sunku rasti laiko, ir kad priešmokyklinukams pakanka sistemingo kalbinio ugdymo. Tačiau reikia laikytis šiuolaikiško požiūrio, kad kalbos ugdymas yra integrali **VISŲ** veiklų, **VISKO**, kas vyksta grupėje, dalis. **Esminis klausimas – kaip pedagogai gali kasdieniame grupės gyvenime vykdyti kalbinį ugdymą?**

Komunikavimo kompetencijos ryšys su įvairiomis vaiko gyvenimo grupėje sritimis: įprastais dienvartės momentais (pvz.,

maitinimusi, poilsiu), žaidimu, pramogomis, išvykomis, šventėmis ir kt., yra tiesioginis, nes kalba, kalbėjimasis yra integrali grupės gyvenimo dalis. **Tipiška priešmokyklinio ugdymo grupės diena susideda iš daugybės situacijų, kurios pačios savaime kuria prasmingą aktyvaus kalbos vartojimo lauką, turintį itin svarbią reikšmę vaikų kalbos raidai.** Pavyzdžiui, bendravimas natūraliai vyksta per pusryčius, pietus, pavakarius, ruošiantis į lauko aikštelę, aptariant įspūdžius po žaidimų ir kasdienių pasidalintų darbų (gėlių laistymo, stalų dengimo ir kt.).

Priešmokyklinukams svarbios visos jų komunikavimo kompetenciją ugdančios iniciatyvos (suaugusiųjų paskatintos, suaugusiųjų organizuotos ar kylančios vaikų noru) ir kalbinės patirtys (ne tik grupėje, bet ir renginiuose, sporto varžybose, kelionėse, išvykose, taip pat namuose, šeimoje).

KOKIA APLINKA KURIAMA

Priešmokyklinio ugdymo grupėje visiems vaikams, nepriklausomai nuo jų lyties, funkcinų galimybių, socialinio ar kultūrinio pagrindo, sukuriama **turtinga, įvairi, tikslinga, stimuliuojanti ir iššūkių turinti** kalbinė mokymosi aplinka.

Svarbiausia yra tinkama emocinė aplinka. Siekiant ją sukurti būtina, kad vaikų tarpusavio ir vaikų bei suaugusiųjų santykiai būtų

grindžiami pasitikėjimu, kad vaikai jaustųsi saugūs, jaustų malonumą bendraudami ir vartodami kalbą. Tai reiškia, kad:

- pripažįstamas ir geriamas kiekvienas vaikas;
- kuriami šilti, bendradarbiavimu grįsti vaikų, priešmokyklinio ugdymo pedagogų ir kitų pedagogų, specialistų, tėvų (globėjų), kitų vaiko artimųjų santykiai, užtikrinantys emociškai palankią aplinką, puoselėjami ir kuriami gyvenimo grupėje ritualai, tradicijos;
- sudaromos galimybės vaikui veikti savarankiškai, pačiam rinktis reikiamas priemones, veiklą, žaidimų draugus; sudaromos sąlygos skleisti kiekvieno vaiko kritiniam mąstymui, kūrybiškumui, patirti kūrybos ir atradimo džiaugsmą ir sėkmę;
- vaikai skatinami spręsti problemas, reikšti savo nuomonę ir ją pagrįsti, dalytis savo įžvalgomis su bendraamžiais ir suaugusiais.

Aukščiau išvardyti santykiai bus kuriami, jeigu pedagogai palaikys vaikus, džiaugsis ir didžiuosis jais ir jų pasiekimais; pastebės ir slopins net menkiausias negarbingo, nesąžiningo elgesio apraiškas, reaguos į pašaipas, patyčias; vengs situacijų, kuriose vaikams reikia konkuruoti su kitais; kurs bendruomeniškumo, solidarumo, artumo atmosferą.

Tinkama **fizinė** ir **ugdomoji** aplinka yra tokia, kurioje:

- yra pakankamai įvairių ugdomųjų priemonių, skatinančių aktyvią vaiko veiklą, jo smalsumą, kūrybiškumą, vaizduotę (istorijų, priemonių vaidinimams kurti, dailės veikloms organizuoti, muzikuoti, skaityti bei rašyti ir t. t.);
- užrašai grupėje yra vaikų akių lygyje, jų nėra per daug, dauguma žodžių yra dviskiemeniai (vėliau galima rašyti ir triskiemenius ar keturskiemenius žodžius, pvz., *prausykla, virtuvė, kompiuteris, biblioteka*). Užrašai grupėje pateikiami ne tik didžiosiomis raidėmis, jie yra lengvai ir dažnai keičiami. Grupėje naudojami ir kiti simboliai ar sutartiniai ženklai (pvz., vaikų atsakomybių grupėje yra sąrašai su veiklų simboliais, kaip antai gėlių laistymo ir pan., gali būti sieninė abėcėlė, laikrodis, termometras, plakatai ir kt.);
- skaitymo erdvėje daug ir įvairių knygų, žurnalų, albumų, žodynų ir kt.;
- skaitymo erdvėje kai kurios knygelės (naujausios arba susijusios su vykstančia grupėje veikla) atgręžtos į vaikus viršeliais, ne tik sudėtos ar sustatytos nugarėlėmis;
- vaikai gali bet kada naudotis knygelėmis ar užsiimti skaitymo / rašymo veiklomis; jie gali atsinešti iš namų mėgstamą knygą ir pasiūlyti ją pasidomėti visiems ir pan.;
- skaitymo erdvė yra jauki, ją papildo namų aplinkos elementai: sofos, pagalvėlės, minkšta grindų danga ir pan.;
- sukurta jaukių, „slaptų“, „atsiskyrėlišių“ skaitymo vietų vaikams;

• skaitymo erdvė gali būti sukurta labai originaliai, pvz., jei tik grupėje yra vietos, galima pastatyti vonią su pagalvėlėmis, mažą valtėlę, didelę lovą skaityti (jei bibliotekai skirta atskira patalpa, tai įgyvendinti dar lengviau);

• grupėje yra daug galimybių vaikams naudotis naujosiomis technologijomis (kompiuteriu, planšete, interaktyvia lenta ir kt.);

• grupėje atsispindi kalbinė įvairovė (rūbinėje vaikų vardai užrašyti įvairiomis kalbomis; yra įvairių kalbų dažniausiai vartojamų žodžių / frazių žodynėliai; iškabintas „savaitės žodis“ – žodis, kurį keliomis kalbomis kas savaitę išmoksta visi vaikai (palinkėjimas, padėkojimas, taip pat žodžiai, susiję su savaitės tema ar projektu); pakabintas dienos paveikslėlis – kokio nors įvykio ar patyrimo piešinys / fotografija, kuriai trumpi komentarai parašyti keliomis kalbomis; galima rasti eilėraščių, pasakų ir pasakojimų įvairiomis kalbomis; yra gaublys, žemėlapis ir kt.; priešmokyklinio ugdymo grupės bibliotekoje yra knygų įvairiomis kalbomis, knygų, išleistų dviem kalbomis ir kt.).

KAIP UGDOMA PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KALBA

Kartu su natūraliomis situacijomis, kurios naudojamos kalbai ugdyti, taikomi ir kiti vaikui patrauklūs metodai, kurie:

- stiprina jo **mokymosi motyvaciją** (pvz., vaikams skaito vyresni vaikai – pradinukai, vaikai bando garsiai skaityti poromis vieni kitiems, vaikai gamina knygeles, bando parašyti sveikinimą, laišką, žaidžia stalo žaidimus, bando užrašyti dienotvarkę, taisykles, valgia-raštį, lankosi mokykloje, bibliotekose, knygynuose, spaustuvėse ir kt.);
- skatina **smalsumą** (pvz., vaikai patys ar suaugusiųjų padedami ieško informacijos, tyrinėja naujų technologijų galimybes, kalbasi su suaugusiais ir vaikais, tyrinėja žemėlapius, žodynus, kalendorius, kuria ir sprendžia kryžiažodžius ir kitokius galvosūkius ir kt.);
- plėtoja **mąstymo, kūrybiškumo** gebėjimus (pvz., vaikai, pasiklausę suaugusiųjų skaitomų knygų, pasakojimų, pažiūrėję filmų, kalbasi, aptaria, vertina tai, ką patyrė; vaikai patys kuria pasakojimus, perkuria girdėtus tekstus, improvizuoja, vaidina ir kt.);
- atitinka vaiko **raidos ypatumus** (pvz., vaikai žaidžia *Raidžių jogą*, *Vaikų spaustuvę*, mena ir kuria mįsles, greitakalbes, naujus žodžius, šmaikštauja, pokštauja, kuria istorijas, anekdotus, vaidina, dainuoja karaokę, muzikuoja ir kt.), skatina **susikaupti** (pvz., vaikai žaidžia žaidimą *Laiškelis be žodžių*, pasakoja su mikrofonu, žaidžia *Skaitymo teatrą*).

Visi metodai, kuriais skatinamas vaikų aktyvumas, tyrinėjimas, patirties kaupimas

ir kalbėjimasis, yra vertingi šešiamečių kalbos raidai. Vis dėlto atskirai derėtų aptarti reikšmingiausius – pokalbį, pasakojimą, veiklą su knygomis ir rašmenimis.

Kaip jau minėta, spontaniški, neformalūs **pokalbiai** tarp suaugusiojo ir vaiko arba vaikų grupelės vyksta visur ir visada. Šie pokalbiai yra ypač reikšmingi kalbos mokymuisi. Pirmiausia kiekvienas vaikas turi jausti, kad yra žmogus, kuris kiekvieną dieną gali jį išklausti ir domisi tuo, ką jis sako, bendrauja su juo. Kalbinė veikla su kelių vaikų grupele taip pat yra svarbi kalbinio ugdymo strategijos dalis.

Kai pokalbiai yra kuriami specialiai, pedagogai numato:

- kaip jiems iš anksto ruošis;
- kaip pokalbis prasidės (pvz., nuo dalinimosi ankstesnės veiklos įspūdžiais, nuo tarimosi, kur organizuoti išvyką ar pan.);
- kaip pokalbio metu vaikai bus drąsinami (pvz., kantriai palaukiant, kol vaikas ras reikiamą žodį ar frazę);
- kaip bus skatinamas dialogas (pvz., iš anksto susitarus, kad kalbės kiekvienas; perduodant kalbančiam mikrofoną ar pan.);
- kaip pokalbis bus plėtojamas (pvz., atvirais klausimais; šiek tiek struktūruojant pokalbį, t. y. vadovaujant jam, pradedant, tęsiant ir pabaigiant);
- kokius kalbinių vaidmenų modelius jie atskleis (pvz., aktyvus kalbėtojas, pokalbio dalyvis, klausytojas);

- kaip reikš susidomėjimą pokalbiu, kuris savo ruožtu didins vaikų motyvaciją dalyvauti jame (pvz., mimika, gestais);
- kaip pokalbis bus apibendrintas (pvz., bendra visų išvada; naujos knygos paskaitymu ir kt.).

Vaikų **pasakojimo** įgūdžiai formuojasi palaipsniui nuo suaugusiųjų skaitomų knygų ir pasakojimų, filmų, komiksų vaikams (taip pat neilgų pasakojimų, kuriuos naudodami skaitmenines technologijas gali kurti pedagogai (*digital storytelling*)): vaikai kaupia patirtį ir žinias apie pasakojimą. Geri pasakojimai padeda vaikams palaipsniui įgyti pasakojimo įgūdžių ir patiems pasakoti savo istorijas. Pasakodamas vaikas naudoja daugybę kalbinių gebėjimų:

- parenka ir vartoja reikiamus žodžius ir posakius;
- konstruoja prasmingus sakinius;
- stengiasi pasakoti rišliai;
- taiko įprastą pasakojimo sandarą (pradžią, veiksmą ir pabaigą);
- improvizuoja (pvz., keičia pasakojimo pradžią, eigą, pabaigą, keičia veikėjus ir kt.);
- naudoja gestus, mimiką, kūno kalbą;
- naudoja vaizdus ir garsus pasakojimui sustiprinti (pvz., savo piešinius, naująsias technologijas ir kt.);
- siekia perteikti pasakojimo prasmę;
- siekia patraukti ir išlaikyti klausančiojo dėmesį.

Taigi, pasakodamas vaikas lavina savo kalbą, vaizduotę, mąstymą. Būtent taip formuojasi bendravimo gebėjimai. Sava-rankiškai nepasakojančiam (neturinčiam tokios patirties ar įgūdžių) vaikui reikia padėti:

- pasakokite entuziastingai ir įtraukiančiai;
- pasakokite emociškai;
- vartokite humorą (kai jis tinka);
- drąsinkite vaikus kalbėti apie jų patirtį, kūrybą ir domėkitės tais pasakojimais;
- formuluokite tvirtinamuosius (pvz., „Taigi, jūs tada buvote prie jūros?“), tiks-linamuosius (pvz., „Gal žinai, koks jūros pavadinimas?“) ir apibendrinamuosius (pvz., „Ar smagu rasti gintarų?“, „Ką dar kolekcionuoja žmonės?“) klausimus;
- padėkite vaikams surasti, apie ką pasa-koti (pvz., galima fotografuoti išvykas ar kitokią veiklą, vėliau šias fotografijas vaikai gali panaudoti kurdami pasako-jimą; kuriant pasakojimą galima naudoti paveikslėlius, iliustracijas, komiksus ir kt.; galima padaryti „pasakojimo daiktų dėžes“ pasakoms sekti ar perkurti (žaisliniai nykš-tukai, slibinai, pilys, gyvūnai ir pan.).

Šiandien ypač reikalingas naujas požiūris į pokalbį ir pasakojimą, nes tinkamai naudo-jant šiuos kalbos ugdymo metodus, lavėja ne tik kiekvieno, bet ir visų grupės vaikų kalba. Manytina, kad tai prasmingiausi metodai priešmokykliniame amžiuje, dėl kurių kartais verta atsisakyti menkesnės vertės grupės veiklų. Pokalbiai ir pasakojimai užima tiek laiko, kiek reikia – negailėkime jo!

Skaitymas vaikams yra „amžinas“, nepa-keičiamas pasaulio pažinimo būdas, be to, tai aktyvaus ir kūrybiško kalbos vartojimo šaltinis. Vaikams skaitome net ir tada, kai jie patys tai geba (net ir pradinėse klasėse). Skaitant priešmokyklinio amžiaus vaikams, svarbu:

- siekti kontakto su vaikais, naudojant balsą, gestus, mimiką, akių kontaktą;
- paaiškinti nežinomus žodžius (daryti tai natūraliai, siejant su kontekstu, iliustruojant paveikslėliais ar daiktais);
- susieti knygos turinį su vaiko patirtimi, nes svarbiausia yra ne knygos turinys, bet tai, kokias mintis jis sukelia vaikams;
- susieti knygų iliustracijas su vaiko patir-timi (pvz., jei nupieštas traukinys, vaikų klausama, ar jie keliavo (kur, kada, kodėl) traukiniu ir pan.);
- supažindinti vaikus su nauja knyga (pvz., aptarti viršelio iliustraciją, pavadi-nimą, pasikalbėti, apie ką galėtų būti ši knyga);
- skatinti vaikus dalyvauti skaityme, t. y. įsiterpti, komentuoti įvykius, poelgius ir pan., klausiti vaikų: „Kaip manote, kas atsitiks po to?“;
- klausiti vaikų, ką reiškia vieni ar kiti žodžiai;
- aptarti su visais vaikais knygos turinį, užduodant atvirų klausimų (pvz., *Kodėl...? Kaip...? Ar...?*);
- sugrįžti prie veiklos su knyga (pvz., tuos pačius kūrinius skaityti ne vieną kartą, pakartoti tą pačią ar kitą dieną);

- skatinti vaikus pasakoti / perpasakoti kuriant naują siužeto pradžią, pabaigą ar kt.;
- suteikti vaikams progų fantazuoti, remiantis tuo, kas išgirsta;
- parinkti tekstus, kurių kalba šiek tiek sudėtingesnė nei vaikų vartojama (pvz., sudėtingesnis žodynas, naujos gramatinės struktūros).

Vaikams nuolat skaitoma, paraleliai vaikai mokomi ir mokosi skaityti patys – tai du procesai, kurie susiję. Priešmokyklinio amžiaus vaiko nuostata **išmokti skaityti ir rašyti** formuojasi, kai vaikui padedama:

- surasti tam tikrų žinių (pvz., kaip elgiasi žmonės tam tikrose situacijose);
- surasti svarbią informaciją / detales (pvz., kas padeda žmonėms, kai juos ištinka bėda);
- atsakyti į konkretų klausimą (pvz., kaip vadinasi tam tikra profesija);
- įvertinti tai, kas skaitoma (pvz., išsakyti savo emocijas);
- pritaikyti tai, ką sužino (pvz., sukurti pasakojimą, kurio veiksmas vyksta toli-moje šalyje, apie kurią skaitoma);
- diskutuoti skaitymo tema (pvz., aptarti, kokioje šalyje ir kodėl norėtusi gyventi);
- reflekuoti ir vertinti (pvz., kalbėtis, kodėl žmonės būna laimingi / nelaimingi);
- suvokti visumą ir interpretuoti (pvz., kalbėtis, kas yra Tėvynė);

- pajusti teksto, minties grožį, kalbos ritmą, melodiką;
- gėrėtis ir džiaugtis literatūros kūrinių, iliustracijomis.

Pradedančių skaityti vaikų pastangoms palaikyti naudojamos **įvairios strategijos**. Vienos jungia tekstą su ankstesnėmis vaiko žiniomis, jausmais, vaizdiniais ir nuostatomis (pvz., nupiešti piešinį pagal išgirstą pasakojimą; girdėtą istoriją atpasakoti savais žodžiais; bandyti nuspėti, kaip veiksmas vystysis toliau), kitos padeda besimokančiajam išskirti svarbią informaciją, struktūrinti tekstą (pvz., išskirti pagrindinę mintį, bandyti siužetą pavaizduoti grafiškai), trečios padeda suprasti, kas jau suprasta ir ką dar reikės išsiaiškinti (pvz., patys vaikai formuluoja klausimus remdamiesi tekstu ir į juos atsako).

Priešmokyklinukai skatinami **mokyti bendradarbiaudami**. Tai daroma taikant įvairius metodus, kaip antai: skaitymo poromis, kai vaikai skaito vieni kitiems garsiai, metodą; ateinančiųjų skaitovų metodą, kai pakviečiami skaityti vyresni vaikai ar kiti svečiai (pvz., seneliai, močiutės); vaikai žaidžia *Skaitymo teatrą*, vaikai atsineša iš namų mėgiamą knygą, kuri paskui keliauja į draugo namus ir pan.

Pedagogams gali kilti klausimas, ar **naujosios technologijos** yra šiuolaikinių skaitymo ir rašymo gebėjimų ugdymo metodų dalis? Kiek

jas naudoti kasdieniame darbe? Kiek vaikus skatinti jomis naudotis? Naujosios technologijos veikia vaikų skaitymo pasiekimus (ir ne vien tik pozityviai), nes keičiasi vaikų skaitymo mokymasis: dominuoja ne linijinis, bet kilpinis skaitymas, t. y. kai skaitoma ne eilutė po eilutės, bet taikant puslapių „atidarymo“ principą. Tai nenuoseklus, labiau paviršinis skaitymo būdas, lydimas daugybės įvairių garsų, vaizdų, tekstų. Pastarasis skaitymo būdas silpnina gebėjimą suprasti, analizuoti, vertinti ir perteikti tekstą. Taigi, tradiciniai skaitymo mokymo(si) būdai tebėra aktualūs, gal net dar aktualesni nei anksčiau.

Skatinant **vaikų rašymą**, yra svarbu:

- sukurti aplinką, kurioje būtų raidžių, taip pat įvairių kitų grafinių simbolių (pvz., skaitmenų, ženklų, logotipų), kuriuos vaikai galėtų naudoti žaisdami, ką nors veikdami;
- turėti priemonių, kurias vaikai galėtų naudoti raštui imituoti, rašybai, raidėms ar jų junginiams, žodžiams kopijuoti, ornamentams piešti, spalvinti, karchyti ir kt.;
- drąsinti vaikus, tyrinėjančius rašytinę kalbą (pvz., bandančius raidėmis užrašyti garsus);
- perskaityti tai, kas parašyta (pvz., valgiaraštis, skelbimas);
- skatinti vaikus naudotis informacinėmis technologijomis rašto bandymams (pvz., naudojama tikra ar menama kompiuterio, telefono klaviatūra);

- domėtis tuo, kaip vaikai rašo, imituoja raštą ar „žaidžia“ rašymą;
- kartu su vaikais kurti ir užrašyti tekstus (pvz., sveikinimą, kvietimą, piešinio komentarą);
- užrašyti tai, ką vaikai diktuoja (pvz., piešinio komentarą), skaityti tai, ką vaikai parašė;
- skatinti vaikus žaidžiant rašyti (pvz., surašyti žaidimo dalyvius ir pan.);
- bandyti rašyti kasdien, kurti rašymo tradicijas / ritualus (pvz., susikurti ir naudoti tam tikras formas, kuriose vaikai rašo, piešia, ką jie norėtų veikti šiandien ir kt.).

KAIP PADĖTI KIEKVIENAM VAIKUI

Pedagogams ir tėvams (globėjams) svarbu žinoti, kad priešmokyklinio ugdymo grupę lankančių vaikų kalbos branda, kalbiniai gebėjimai ir pasiekimai būna skirtingi. Individualius skirtumus lemia:

- vaiko prigimtis;
- vaiko patirtis ir aplinka, kurioje jis auga;
- vaiko kalbos įvaldymo ypatumai, pvz., kliūtys;
- kitos aplinkybės, pvz., lyties ypatumai, mokantis kalbos.

Nerimauti dažniausiai nėra pagrindo, nes grupėje paprastai pasirenkamos tinkamiausios priemonės ir būdai kiekvieno vaiko kalbai ugdyti. Tėvams (globėjams) taip pat aktualu

žinoti, kad priešmokyklinis ugdymas ir vaikų ugdymas pirmoje klasėje dera tarpusavyje, nes siekiama ugdymo tęstinumo (pvz., pirmoje klasėje, kaip ir priešmokyklinėje grupėje, vaikų kalbos ugdymas grindžiamas ugdymo individualizavimu, mokantis kalbos, taikomi vaikus motyvuojuojantys, jiems patinkantys ir tinkantys metodai, naudojami žaidimo elementai ir kt.).

Vaikai gimsta su skirtingais kalbos mokymosi gebėjimais, todėl to paties amžiaus vaikų kalbiniai įgūdžiai gali būti skirtingi. **Socialinė kultūrinė aplinka taip pat yra esminis veiksnys, vaikui įvaldant kalbą.** Nuo socialinės kultūrinės aplinkos ypač priklauso žodyno turtingumas bei bendravimo ar pasakojimo įgūdžiai.

Akivaizdu, kad vaiko namų aplinka, kurioje gausu įvairių knygų, žurnalų, albumų, žodynų, kitokių leidinių, naujųjų technologijų, kuriomis nuolat naudojamosi, skatins vaikų troškimą išmokti skaityti ir rašyti. Reikšminga ir tai, ar suaugę nuolat skaito vaikams, ar namuose yra vaikiškų knygų ir kitokių leidinių, ar yra leidinių įvairiomis kalbomis, ar su vaikais nuolat kalbamas, ar kalbamas ramiai, nesukbant, ar laikomasi kalbos etiketo, ar vaikai pripažįstami lygiaverčiais dialogo dalyviais, ar dalinamasi įspūdžiais po išvykų į kultūros ir kitokius renginius, ar vaikai turi savo erdvę, kurioje gali ramiai vartyti knygeles, skaitinėti, bandyti rašyti, piešti ir kt.

Kai kurių vaikų gimtoji kalba nėra lietuvių, ir jie jos mokosi kaip **antrosios kalbos**. Svarbu, kad šie vaikai būtų suprasti ir turėtų galimybę grupėje išreikšti save, nes visi vaikai nori būti lygiaverčiais žaidimo dalyviais, reikšti savo mintis, nuomonę ir jausmus ir dalyvauti grupės gyvenime. Priešmokyklinukai, girdėdami kalbant įvairiomis kalbomis, suvokia, kad yra kitokių kalbų nei jų gimtoji. Jie domisi tomis kalbomis, supranta, kad daiktai, reiškiniai ir kita gali būti skirtingai pavadinama įvairiomis kalbomis; patiria, kad įvairios kalbinės jų patirtys ir gebėjimai yra vertinami.

Kiekvieno vaiko pastangos tinkamai vartoti kalbą bus pastiprinamos, jei pedagogai išmanys vaikų kalbos raidos dėsningumus ir supras, kad vaikų kalbos įgūdžiai formuojasi skirtingu tempu. Be to, **vaikui gali būti sunku dėl to, kad jo kalbos raida vėluoja arba kad jis turi kalbos problemų** (suvokimo, kalbėjimo ar kalbos vartojimo problemų; galimos ir jų kombinacijos).

Vaikai, kurių kalbos raida vėluoja, atsilieka nuo bendraamžių, ilgainiui pasiekia to paties. Kai vaikas **nesupranta, kas sakoma**, jam gali būti sunku suprasti elgesio taisyklės arba bendrauti žaidimo metu, ypač su bendraamžiais; vaikas gali norėti vadovauti žaidimui, bet jam trūks kalbos įgūdžių, kai kurie vaikai ima sąmoningai trukdyti kitų vaikų žaidimui, jie gali būti labai pasyvūs žaisdami arba drovėtis žaisti kartu su kitais vaikais. Kai kurie vaikai

tokiu atveju kalba labai mažai arba visiškai nekalba, kai kurie žaisdami triukšmauja ir šūkauja, imituodami žodžius ir frazes, kurias girdi aplink. Gali būti, kad vaikas pirmenybę teikia bendravimui su jaunesniais vaikais arba suaugusiais, vartoja daug neverbalinės komunikacijos priemonių (pvz., mimikos, gestų). Gali būti ir taip, kad vaikas vienoje situacijoje nepasimeta, bet nesuvokia kitos. Taip pat pasitaiko vaikų, kurie puikiai suvokia kalbą, bet **sunkiai išreiškia mintis žodžiais**. Pavyzdžiui, jiems sunku rasti tinkamą žodį (vaikai kalbėdami stabčioja) ar jį išstarti (praleidinėjami garsai, vieni garsai keičiami kitais ir / ar žodžiuose trumpinami priebalsių junginiai, trumpinami ilgesni žodžiai), sunku tinkamai sudėlioti sakinį (jų sakiniai nėra tokie išbaigti, kaip kitų to paties amžiaus vaikų). Priešmokyklinės grupės pedagogai ypač atkreipia dėmesį į vaikus, kurie susikuria tam tikras „vengimo“ technologijas, pavyzdžiui, stengiasi netarti kai kurių garsų arba bando nevertoti kurių nors specifinių arba ilgesnių žodžių (ar net vengia bendravimo situacijų). Kai kuriems vaikams **sunku bendrauti**, nors jų kalbos įgūdžiai yra geri. Tai gali reikšti, kad jiems sunku kalbėti įvairiose situacijose, kurios nėra įprastos, arba kad jiems kyla sunkumų, tinkamai vartojant kalbą.

Kartais vaikams **sunku išmokti skaityti ir rašyti**. Sunkumai gali būti įvairūs: mokymdamiesi rašyti vaikai ilgai nepajėgia įsiminti raidžių elementų ar raidžių, jas painioja, rašo

lėtai; mokydami skaityti painioja vizualiai panašias raides, sunkiai jungia raides į skiemenis, nepajėgia jungti skiemenų į žodį, gana ilgai skaito paraidžiui. Vėliau ne tik skaitydami, bet ir rašydami sukeičia žodžiuose raides, skiemenis, juos praleidžia (prideda), kartais rašo raides, skaičius, žodžius „veidrodiškai“, jiems sunku suprasti perskaitytus žodžius, suvokti sakinio, teksto prasmę. Vaikas gali skaityti labai lėtai, ilgai dvejoti prieš perskaitydamas skiemenį ar žodį, spėlioti, „pamesti“ skaitomo teksto vietą ar eilutę, dažniausiai skaitydamas vedžioti pirštu, greitai pavargti, nerimauti, įsitempti.

Specifiniai skaitymo sutrikimai įvardijami kaip disleksija, rašymo – disgrafija (mokslininkai jų nesieja nei su socialine kultūrine aplinka, nei su intelekto sutrikimais). Dalis šių sutrikimų baigiantis pradinio mokymo etapui išnyksta savaime, todėl laikini skaitymo ir rašymo sunkumai sutrikimais nelaikytini. Vis dėlto jei vaikas turi skaitymo ir rašymo sunkumų, jis nėra toks vikrus kaip bendraamžiai, jei blogiau orientuojasi erdvėje, sunkiau nustato kryptį (kairė–dešinė, aukštyn–žemyn), nesidomi konstrukciniais žaidimais, sunkiau sukaupia ir išlaiko dėmesį ir kt., – reikėtų stebėti atidžiau tokio vaiko raidą.

Tad jei vaiko kalbos raida vėluoja arba jei jis turi aukščiau aprašytų kalbos ir skaitymo / rašymo problemų, viena svarbiausių pedagoginių strategijų turėtų būti sistemiška,

kryptinga pedagogo pagalba ir ankstyvoji intervencija, derinant veiksmus su specialistais (pvz., logopedu) ir tėvais (globėjais). Naudojamos šiuolaikiškos, didaktinės priemonės, pvz., raidžių žaidimas, pritaikytas ir vaikams su klausos ir kalbėjimo negalia (prieiga per internetą <<https://goo.gl/pwzMie>>), skaitmeninė mokymo(si) priemonė Vaikų žaidimai (2012), žaismingos kalbos terapijos priemonės (prieiga per internetą <<https://goo.gl/g9RqGk>>).

Edukologai ir pedagogai atkreipia dėmesį į berniukų ir mergaičių ypatumus, kurie turi įtakos grupės veiklai ir pasiekimams. Svarbu žinoti, kad mergaitės labiau domina santykiai tarp žmonių, berniukai labiau domisi aplinkiniais daiktais; berniukai mąsto įvairiau ir savičiau, tačiau tai ne iš karto pastebima, nes jų kalba tuo metu paprastai būna skurdesnė (mergaitės tikslingiau vartoja žodžius, jų girdimų garsų diapazonas didesnis, jos klausosi įdėmiau, labiau reaguoja į kalbančiojo mimiką, mėgsta stebėti, joms lengviau sekasi taisyklingai laikyti pieštuką, daugiau rašyti, jos šnekesnės už berniukus). Nors mergaičių kalba sklandesnė, jos skaito greičiau, bet žodinėmis asociacijomis manipuliuoti (pvz., spręsti kryžiažodžius) joms sekasi sunkiau nei bendraamžiams berniukams.

Šešiamečių berniukų ir mergaičių kalbos mokymosi ypatumai lemia individualų vaikų ugdymą (pvz., dėl minėtų ypatumų berniukams reikia daugiau fizinio judesio ir

erdvinio mąstymo reikalaujančių užduočių; fizinės veiklos mokantis; nekalbinių ugdymo priemonių, kuo daugiau veiksmo (pvz., stalo žaidimų, girdėtų tekstų vaidinimo ir kt.)), **pasiekimų vertinimą ir tų pasiekimų interpretavimą.**

KODĖL IR KAIP VERTINAME VAIKŲ KALBOS PASIEKIMUS

Vaikų kalbinės kompetencijos vertinimas vyksta rūpinantis kiekvienu vaiku, tačiau nepamirštami ir visų priešmokyklinio ugdymo grupės vaikų interesai. **Informacijos apie vaikų kalbinius gebėjimus suteikia šie šaltiniai:**

- stebėjimų užrašai;
- vaikų darbai (piešiniai, fotografijos (pvz., vaikų sukurtų knygų), rašto bandymai ir kt.);
- vaikų pasakojimai, nuomonės, vertinimai;
- tėvų (globėjų) pastebėjimai apie kalbinę vaikų patirtį;
- pedagogų įsivertinimas (svarstymai, kaip jiems sekasi ugdyti vaikų kalbą).

Vertinimo pagrindas yra stebėjimas. Net jei kartais akivaizdžių kalbos raidos problemų nėra, vis dėlto reikia stebėti visų vaikų kalbos raidą, nes reikia siekti, kad kiekvienas vaikas nuolat tobulėtų, gerintų savo kalbinius, komunikacinius gebėjimus.

Pagrindinis informacijos apie vaikų kalbą šaltinis yra **kasdieninės situacijos**, t. y. kai vaikai bendrauja tarpusavyje arba su suaugusiais. **Stebėjimai aprėpia vaiko kalbos**

supratimą (pvz., kalbos supratimą kasdienėse situacijose; žodžių prasmių supratimą), **kalbėjimo įgūdžius** (pvz., bendravimą su suaugusiais ir su vaikais; dalyvavimą pokalbiuose; kalbinių įgūdžių lygį įgyvendinant vieną ar kitą veiklą, žaidžiant, pasakojant; skaitymo ir rašymo įgūdžius). Pažymėtina, kad epizodiniai, vienkartiniai stebėjimai (ir pastebėjimai) neatskleis platesnio vaiko kalbos raidos vaizdo. Pedagogai ir kiti specialistai turėtų aptarti stebėjimų rezultatus kartu, vengdami išankstinių nuostatų, galinčių paveikti stebėjimų išvadas.

Kitas svarbus išteklius, vertinant kalbinius vaikų pasiekimus, yra **kasdieniniai vaikų pasakojimai, dalijimasis nuomonėmis**. Vaikų nuomonė yra dar viena svarbi jų pasiekimų vertinimo dalis. Suaugę kreipia dėmesį į tai, ką vaikai bando išreikšti verbaliniais ir neverbaliniais būdais. Pedagogai pastebi, ką vaikai mėgsta, kas natūraliai sužadina jų interesą (pvz., koks nors ypatingas žaidimas). Pravartu užsirašyti vaikų reakcijas, norus, požiūrius, žinoti, kam jie teikia pirmenybę.

Vaikai skatinami išreikšti savo nuomonę apie kasdienį grupės gyvenimą, jie skatinami aktyviai dalyvauti sprendžiant, kas tą dieną vyks, taip pat komentuoti, kokios kalbinės veiklos jiems patinka ar nepatinka (pvz., vieniems vaikams labai patinka skaitanys ar pasakojantys suaugę; kiti labiau mėgsta skaitinėti, vartyti knygeles, pasa-

koti patys; vieni neištveria, kol yra skaitoma, kiti nemėgsta grupinės veiklos), kodėl jiems vienos veiklos mielesnės už kitas (pvz., vienus erzina, kad suaugusiems skaitant, aplink per daug triukšmo, kitiems nepatinka, kai suaugę neišklauso jų pasakojimo). Suaugę stengiasi suprasti vaikų komentarus ir pagal galimybes ir reikmę į juos atsižvelgti.

Iniciatyvos gerinti vaikų kalbinius, komunikacinius įgūdžius vyksta derinant ir tarantis su tėvais (globėjais). Atviro ir tikslingo pokalbio apie vaiko kalbą metu pirmiausia aptariama, kodėl svarbu žinoti, kaip vystosi vaiko kalba, ir kodėl yra svarbu vertinti vaikų pasiekimus – tai pagalba vaikui. Namiškiai skatinami papasakoti pedagogams apie vaiko kalbos patirtį namuose ir kalbinę namų aplinką (ypač tai svarbu, kai vaikai kitakalbiai). Su tėvais (globėjais) kalbamas apie knygas ir skaitymą, parodoma, paaiškinama jiems, kas skaitoma. Tėvams pasiūloma skolintis knygas iš grupėje esančios bibliotekos.

Priešmokyklinio ugdymo grupės **pedagogai taip pat analizuoja ir savo pastangas** stimuliuoti vaikų kalbą. Svarstoma, kokia priešmokyklinio ugdymo grupės kalbinės aplinkos kokybė: ar joje yra įvairių kalbinės veiklos galimybių, ar ji drąsina vaikus, ar skatina vaikus kasdien aktyviai vartoti savo kalbą, ar visi vaikai gauna reikiamą paramą, kokie metodai taikomi, kaip jie gali būti tobulinami, kaip suaugę kasdien grupėje vartoja

kalbą, kaip grupės pedagogai bendradarbiauja su tėvais (globėjais) kalbos ugdymo klausimais ir kt.

KAIP SUDARYTA PRAKTINĖ LEIDINIO DALIS

Praktinėje dalyje vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo pavyzdžiai yra sugrupuoti į 4 blokus, atitinkančius šešiamečių vaikų kalbos ugdymo sritis: klausymą (**Suprasti smagu**) kalbėjimą (**Bendraukime**), skaitymą (**Viskas rūpi**) ir rašymą (**Nuostabūs ženkli pasaulis**).

Pirmiausia pateikiami vaikų klausymo ir kalbėjimo skatinimo užduočių praktiniai siūlymai pedagogams, po to vis daugiau teikiama skaitymui ir rašymui skirtų užduočių. Toks užduočių pateikimo principas labiau atspindi bendrąją vaiko kalbos raidą (skaitymo ir rašymo gebėjimai yra glaudžiai susiję su klausymo ir kalbėjimo gebėjimais), leidžia atsižvelgti į individualius vaikų skirtumus (dalis priešmokyklinio amžiaus vaikų dėl įvairių priežasčių dar gali neturėti skaitymo ir rašymo patirčių – galbūt esama kalbos problemų, galbūt socialinė kultūrinė aplinka nebuvo pakankamai palanki ir kt.).

Pavyzdžiais norima parodyti, kad, padedant vaikams ruošti į mokyklą, yra labai svarbu **sukurti prielaidas, kurios įgalintų pačius vaikus aktyviai veikti, tyrinėti, bendrauti, kurti, kad svarbu tartis su vaikais, išklausti jų nuomonę. Pateikiami siūlymai stiprina**

pedagogų nuostatas būti kūrybiškais, lanksčiais, bendradarbiaujančiais su kolegomis ir vaikų namiškiais, stiprina pedagogų siekį kurti integralias veiklas, padėti kiekvienam vaikui, išnaudoti įvairias galimybes vaikų kalbai ugdyti, ypač lauke, išvykose ir pan., taikyti įvairius ir prasmingus metodus.

Atsižvelgiant į vaikų poreikius ir pedagogų keliamus tikslus, šiame leidinyje siūlomos idėjos gali būti naudojamos, jas papildant arba kai ko atsisakant. Kadangi visos vaiko kalbos sritys yra susijusios, nebūtina pavyzdžius naudoti iš eilės: kai kurie pavyzdžiai gali būti jungiami, kitus galima išskaidyti į smulkesnes veiklas ir pan.; galima kuriam nors pavyzdžiui skirti tiek laiko, kiek reikia, ir tik po to imtis įgyvendinti kitą ir kt.

Dalis pavyzdžių yra skirti vaikų **gebėjimams įvertinti** mokslo metų pradžioje. Pastarosios užduotys pažymėtos raide „**V**“. Naudodami šias užduotis pedagogai įvairių kalbinių veiklų metu gali nustatyti, kokios yra vaikų kalbinės nuostatos, gebėjimai ir žinios, pastebėti individualius vaikų kalbos raidos ypatumus ir vaikų poreikius. „**A**“ raide pažymėtus pavyzdžius pedagogai gali naudoti, kai reikia apibendrinti vaikų pasiekimus po kelių mėnesių, mokslo metų viduryje ar pabaigoje.

Pedagogai prie daugumos komunikacinių gebėjimų ugdymo pavyzdžių ras šešiamečių minčių apie kalbos suvokimą, kalbėjimą,

skaitymą ir rašymą – vaikų pašnekinimas ir išklausymas, taip pat jų minčių fiksavimas padeda suprasti, ką vaikai jau žino, kokią individualią patirtį turi sukaupę, kaip modeliuoti veiklą. Užrašytos vaikų mintys gali būti puikus postūmis pokalbiui su namiškiais.

Komunikacinių gebėjimų ugdymo pavyzdžių sandara:

- *ko siekiame* – įvardijamas veiklos tikslas, uždaviniai;
- *kokių priemonių reikia* – rekomenduojamos priemonės veiklai organizuoti;
- *ką ir kaip daryti* – pateikiamas konkretus veiklos aprašymas (jo pradžia, eiga ir pabaiga);
- *kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis* – pateikiamas galimas siūlomos veiklos poveikis kitoms vaiko kompetencijoms – socialinei, pažinimo, sveikatos, meninei;
- *ką patarti tėvams* – pasiūloma idėjų ir konkrečių galimybių veiklai tęsti namuose;
- *į ką atkreipti dėmesį* – pateikiami patarimai pedagogams (į ką atkreipti dėmesį organizuojant konkrečią veiklą; kas yra svarbu);
- *naudingos nuorodos* – pateikiami pasiūlymai pedagogams (taip pat ir namiškiams), kur papildomai ieškoti informacijos, susijusios su konkrečia siūloma kalbos ugdymo veikla, ar ją gilinti.

PRAKTINIAI PAVYZDŽIAI

SUPRASTI SMAGU

Šešiamečių mintys apie tylą.

„Kai žmogus nerėkauja garsiai, būna ramus, tyli. Kai žmogus miega – būna tylas.“ *Marija*

„Tyla – kai nė vieno garso neišleidi. Tylu būna, kai kažkas paprašo „tyliau“.“ *Ema*

„Kai žmogus tyli, tada ir būna tylas, arba kai žmogus nori užmigti.“ *Danas*

1. TYLA (V)

Ko siekiame

- Sužinoti, kiek vaikai yra atidūs, kaip ilgai geba sukaupti dėmesį, ar moka klausytis, ar geba laikytis susitarimų.
- Išsiaiškinti, kuriems vaikams ir kokios reikės papildomos pagalbos.
- Ugdyti vaikų atidumo, susikaupimo gebėjimus.

Kokių priemonių reikia

- Gamtos, miesto garsų įrašų, smėlio laikrodžio, žvakės, akvariumo, knygelių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams sukuriama galimybė natūraliai pajusti, „išgirsti“ tylą. Pasivaikščiojama su vaikais gamtoje, kur dėmesys sutelkiamas į ramybę, tylą ir garsus – paukščių čiulbesį, upelio čiurlenimą, žolių ir šakelių traškėjimą po kojomis, medžių ošimą, lietaus šniokštimą

ir pan. Grupės aplinkoje tylą galėtų būti patiriama įvairiomis formomis: vaikai užsimerkia, pabūna tyloje ir pasiklauso, kas vyksta gretimose grupėje, už lango, koridoriuje ir kt.; vaikai kalba tyliai (šnabžda), eina ant pirštų galiukų, atlieka jogos pratimus, pabūna prie žvakės liepsnelės, stebi smėlio laikrodį, žuvytes akvariume, šviesos žaidimus ant sienos, debesis ir kt. Vaikai skatinami papasakoti, kaip jie jautėsi, ar buvo sunku / lengva ir kt.

Klausomasi garso įrašų (gamtos garsų, pvz., miško ošimo, vandenyno garsų ir kt.; miesto garsų, pvz., traukinių, automobilių ir kt.), bandoma juos pamėgdžioti.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dalyvauja pokalbyje,
- bando laikytis susitarimų (pvz., susitarimo tylėti, kalbėtis pašnibždomis).

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- jutimais tyrinėja aplinką,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką pajuto, suprato.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- išmoksta susikaupti, pabūti tyloje,
- išmoksta atsipalaiduoti.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- klausosi harmoningų gamtos garsų,
- pastebi garsų, spalvų, vaizdų įvairovę ir kt.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartkartėmis su vaikais klausytis ramių muzikos įrašų, pabūti tyloje, kurios nedrumsčia muzika, televizorius, buitinių prietaisų užesys ir kiti pašaliniai garsai.

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti vaikus išsakyti savo pojūčius, įspūdžius, nuomonę.
- Įrengti poilsio kampelius ar tylos kambarį.

Naudingos nuorodos

Underwood, D. 2014. *Tylioji knygelė*. Vilnius: Niekio rimto.

Gamtos garsų įrašų galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/AVBv6a>>,

<<https://goo.gl/iiv6N3>>.

Miesto garsų įrašą galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/erzdMj>>.

Debesų vaizdų galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/MXm9uT>>.

2. TYLA, GARSAI IR TRIUKŠMAS

Ko siekiame

- Tobulinti vaikų atidaus klausymo, įsiklausymo, išklausymo, supratimo, susikaupimo gebėjimus.
- Kurti sąlygas kalbiniam bandymams.

Kokių priemonių reikia

- Gestų kalbos ženklų pavyzdžių, knygelių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams galima pasiūlyti žaisti susikaupimo žaidimus, pvz., *Laiškelis be žodžių* (visi susėda ratu, vienas vaikas „siunčia“ kitam kokį nors judesį, veiksmą, kaip antai paliečia petį, apkabina, paglosto ir t. t., tas persiunčia tai kitam ir taip ratu, kol nebus laiškelis grįžta pas siuntėją. Tada laiškelį „siunčia“ kitas vaikas); vaikai gali pabandyti, kas ilgiau nekalbės; vaikai kokią nors frazę perteikia gestais, mimika, kitais kūno ženklais. Veikla gali būti tęsiama klausantis literatūros kūrinių apie tylą, žiūrint pantomimos įrašų, begarsio kino filmų ištraukų, dalinantis įspūdžiais, stengiantis suprasti vienas kitą.

Vaikai skatinami išsakyti savo nuomonę apie tai, kokių garsų yra aplink, kas yra tyla ir kas yra triukšmas, kaip kalbėti, kad netrukdytum kitiems, kada ir kodėl negalima triukšmauti (pvz., ligoninėje, bibliotekoje), kaip kalbėti, jei nori, kad tave būtinai išgirstų, kokios profesijos yra „tyliausios“, kokios – „garsiausios“, kodėl kartais žmonės negali kalbėti (kurtieji), kaip

jie bendrauja, kokie mimikos ženklukai yra išmaniuosiuose telefonuose, ką reiškia pasakymai „ant pirštų galiukų“, „kaip pelytė“, „net ausį režia“, „rėksnys į namus – tyla iš namų“, „žodžiai yra sidabras, tylėjimas – auksas“, kas yra „triukšmadarys“. Galima vaikams pasiūlyti nupiešti „tylą“, „triukšmą“ ir pan.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dalyvauja pokalbyje, diskutuoja,
- kalba apie profesijas.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- stengiasi atrasti priežasties pasekmės ryšių (*jei..., tai...*),
- tyrinėja telefono, kompiuterio klaviatūrą,
- susipažįsta su gestų kalba, gestų, mimikos galimybėmis bendraujant,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką sužinojo / atrado,
- naudojami įvairiomis priemonėmis (ir informacinėmis technologijomis), ieškodami informacijos.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sužino apie tylos naudą ir triukšmo žalą sveikatai,
- mokosi saugoti savo klausą.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- klauso kūrinių apie tylą,
- piešia, spalvina „tylą“,
- atranda nekalbinės raiškos būdų įvairovę – mimiką, judesį ir kt.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti paieškoti patarlių apie tylą, tyliai vartyti knygeles, stebėti garso lygį, kai vaikas naudojasi technologijomis (pvz., kai su ausinėmis klauso muzikos ar žiūri filmukus), saugoti save ir vaikus nuo triukšmo daromos žalos.

Į ką atkreipti dėmesį

- Stengtis suteikti kiekvienam vaikui galimybę kalbėti apie savo patirtį, reikšti nuomonę.
- Siūlytina formuluoti daug atvirų klausimų *ar, kaip, ar tikrai, kodėl* ir kt.
- Apibendrinti veiklą (pvz., vaikų piešinių paroda, namiškių rastų patarlių aptarimu).

Naudingos nuorodos

Skučaitė, R. 1993. *Lopšinė ešeriukai*. Vilnius: Vyturys.

Erlickas J. *Tyla mano namuose* prieiga per internetą <<https://goo.gl/crdbBI>>.

Zumbazu prieiga per internetą

<<https://goo.gl/DsNtlQ>>.

TV laidą *Žvaigždėlė* apie gestų kalbą galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/LAeO86>>.

Pantomimos vaikams įrašų galima rasti naudojant prieigą per internetą:

<<https://goo.gl/KR0Pfb>>,

<<https://goo.gl/XkDAfB>>.

Begarsio kino epizodą galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/r1hZ7t>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl žaisti garsais yra smagu.

„Nes patinka, kad būtų įdomiau žaisti.“ *Vytė*

„Nes patinka tokie garsai, nori jų paklausti ar pašokti.“ *Ema*

„Mano draugui nepatinka, kai kažkas rėkia, jam atrodo baisu. Jis rėkia, kai būna baisūs paveikslėliai, nes nemoka pasakyti. Aš labiausiai mėgstu gegutės garsus. Kai būna gimtadienis, tada paleidi garsus, dainas, muziką.“ *Liudvikas*

3. GARSŲ ŽAIDIMAI

Ko siekiame

- Ugdyti supratimą, kad garsais taip pat galima bendrauti, perduoti informaciją.
- Lavinti vaikų gebėjimus pažinti ir skirti garsus, pajusti ritmą, išgirsti ir rimuoti panašiai skambančius žodžius.

Kokių priemonių reikia

- Pagaliukų, lazdelių, akmenukų, lapų (visko, kas randama gamtoje ir skleidžia garsą), diktofono, muzikos instrumentų, kompiuterinių žaidimų.

Ką ir kaip daryti

Išvykos į gamtą metu vaikams pasiūloma rasti daiktų, kurie skleidžia garsą (pvz., dvi

lazdeles, akmenukų, lapų, kaštonų ir pan.), ir su jais, laisvai improvizuojant, sukurti mėgstamos dainelės ar eilėraštinio ritmą. Vaikų improvizacijos gali būti įrašinėjamos diktofonu.

Grįžę vaikai gali klausytis savo įrašų, atpažinti draugų balsus, spėlioti, kokiais daiktais „grojant“ yra išgaunami garsai. Vaikai skatinami papasakoti, išreikšti savo įspūdžius, kaip sekėsi kurti, kaip jautėsi, kodėl pasirinko tokią dainelę ar eilėraštinę, kokius naujus garsus išgirdo klausydamiesi įrašų. Sukurtus garsus vaikams galima pasiūlyti pakartoti balsu. Jiems taip pat galima pasiūlyti pabandyti rimuoti – kurti savo eilėraštinę, skaičiuotes ir kt.

Vaikams pasiūloma pasiklausyti garsų, kurie išgaunami įvairiais būdais, kaip antai stipriai sukant virvę, pučiant vamzdelį, burbuliuojant šiaudeliu vandenį, lėtai leidžiant orą iš baliono. Pasiklausius nurodytų ir panašių garsų galima pasiūlyti vaikams patiems išbandyti įvairių naujų būdų garsams išgauti ar sukurti savo „garsus“.

Vaikai skatinami žaisti intonacijų, pauzių žaidimus, bandyti tą patį pasakyti greitai ir lėtai, garsiai ir tyliai, pamėgdžioti gamtos ir miesto garsus (pvz., imituoti uodo zyzimą, bitės dūzgimą, musės zvimimą, lėktuvo kilimo ar traukinio važiavimo garsą ir t. t.), muzikos instrumentų garsus, kurti savo grei-

takalbes ar nieko nereiškančius, bet įdomiai skambančius žodžius, vaidinti iš anksto pasirengus arba improvizuoti žinomas situacijas, naudojant įvairius garsus ir jų raiškos galimybes, žaisti kompiuterinius žaidimus (pvz., *Surask tokį patį garsą, Kaip kalba gyvūnai?* ir kt.).

Pedagogai vaikus skatina pavadinti / įvardyti savo bandymus žaisti garsais (pvz., „palyginau“, „pamėgdžiojau“ ir kt.), ieškoti panašumų ir skirtumų.

Atkreipiamas vaikų dėmesys, kad ne vien kalba, bet ir garsais galima bendrauti, kalbėtis, perduoti mintis. Pasiūloma be žodžių, tiesiog garsais, išreikšti džiaugsmą, liūdesį, nusivylimą, pyktį ir kt. Vaikai paskatinami kurti „garsinius pasakojimus“; kiti vaikai klauso ir bando atspėti tokio „pasakojimo“ turinį. Po to dalijamasi mintimis, kaip sekėsi, kas buvo lengva, kas sunku ir pan.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- klausosi vieni kitų,
- tariaisi dėl bendrų veiksmų.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- ieško garsų panašumų ir skirtumų,
- gamtoje susipažįsta su juos supančia aplinka,
- žaidžia kompiuterinius žaidimus.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi diskutuodami, eksperimentuodami su garsais,
- jaučia, kad jų pastangos vertinamos.

Meninė kompetencija tobulėja, kai vaikai

- žaisdami garsais, lavina kalbos jausmą,
- kuria ir improvizuoja.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti pažaisti ritmo žaidimus leidžiant laisvalaikį gamtoje, skatinant vaikus fantazuoti, kurti besirimuojančius žodžius, eilėraštkus, greitakalbes, skaičiuotes.

Į ką atkreipti dėmesį

- Pasirinkus vietą veiklai gamtoje, pažymėti ją ratu ar kvadratu lazdelėmis, taip suteikiant jaukumo ir atsiribojant nuo aplinkos.
- Leisti kiekvienam vaikui pasakyti, kas jiems patiko ar nepatiko, ką keistų.
- Derinti kalbinę ir muzikinę veiklą.
- Suorganizuotą veiklą aptarti ir apibendrinti kartu su vaikais.
- Ieškoti daugiau lauko pedagogikos idėjų.

Naudingos nuorodos

Mrazkova, D. 2005. *Neverk, musmiryte*. Kaunas: Šviesa.

Smulkiosios tautosakos galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/hoQWFh>>.

Gyvūnų abėcėlę galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/QlHtp0>>.

Pauščių balsų įrašų galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/H0v2cS>>,

<<https://goo.gl/NmzGHo>>,

<<https://goo.gl/qJfZln>>.

Gyvūnų balsų pamėgdžiojimą įvairomis kalbomis galima rasti naudojant prieigą per internetą

<www.bzzzpeek.com>.

Žaidimų galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/MLD4bT>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl turime būti dėmesingi ir kantrūs, klausydamiesi kito.

„Kad suprastume kitą žmogų. Negalima pertraukti žmogaus – negražu pertraukti, nes žmogus turi pabaigti tai, ką nori pasakyti.“

Marija

„Jei pats kalbėsi, nieko negirdėsi, ką sako kitas.“ *Vytė*

„Kai kitas kalba, o kiti triukšmauja, tai niekas neišgirsta, ką jis sako.“ *Emą*

„Nes kai vienas ir kitas kalba, – susidaro triukšmas.“ *Liudvikas*

4. KĄ MES GIRDIME

Ko siekiame

- Lavinti vaikų gebėjimus įsiklausyti į garsus, pastebėti garsų panašumus ir skirtumus, sieti garsus ir raides.
- Padėti vaikams suprasti, kad garsai ir raidės susiję, kad garsus galima užrašyti raidėmis.

Kokių priemonių reikia

- Gamtos garsų (gyvūnų balsų ir kt.) ir kitokių įrašų, greitakalbių įrašų, muzikos instrumentų, knygų, dainelių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma įsiklausyti į garsus, kuriuos girdi aplink save, po to į gamtos ir kitus garsus bei bandyti juos pakartoti (pvz., vaikai pamėgdžioja gamtos ir urbanistinius garsus, muzikos instrumentų garsus). Galima ieškoti, kuriuo garsu prasideda ir kuriuo baigiasi žodis, iš kokių garsų susideda. Vaikams pasiūloma lyginti dviejų ar kelių žodžių garsus, išskirti, kurie garsai sutampa, kurie nesutampa. Galima vaikams siūlyti pažaisti ir kalbinių žaidimų, kurių metu vaikai skatinami pastebėti *p–b*, *k–g* duslumą ir skardumą, *i–y*, *u–ū* trumpumą ir ilgumą, *o–uo*, *ė–ie* siaurumą ir platumą bei kitus garsų skambėjimo skirtumus ir panašumus.

Vaikai skatinami kurti prasmingus sakinius, sudarytus iš tuo pačiu garsu / raide prasižedančių žodžių vis pridedant naują žodį (pvz., BITĖ BUVO BASA, BET NORĖJO BATUKŲ BEVEIK BALTŲ..., MEŠKUTIS MIKUTIS MĖGSTA MEDŲ IR MARMEĻADĄ..., MEŠKUTIS MYLI MAMĄ MEŠKĄ...). Pedagogai tokius vaikų bandymus užrašo. Vaikai skatinami pastebėti, kuris garsas / raidė vyrauja. Žaidžiami interaktyvūs, įgarsinti žaidimai, pvz., *Pavojus jūroje*, *Kaliausė*, *Keista košė*, *Nesąmonių sriuba* ir kt.

Vaikai gali bandyti užrašyti girdimus garsus. Pedagogai pasiūlo vaikams dainuoti daineles, kuriose yra garsų pakartojimų, žaisti žodžiais, kurti naujus žodžius, ieškoti pana-

šiai skambančių, besirimuojančių žodžių, kurti skaičiuotes, eilėraščius, garsų pamėgdžiojimus, greitakalbes.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- bando savo galimybes,
- be įtampos, linksmi bendrauja.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- stengiasi išgirsti naujus aplinkos garsus,
- ieško garsų panašumų ir skirtumų,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką išgirdo ir sužinojo.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi svarstydami, diskutuodami, eksperimentuodami su garsais,
- jaučia, kad eksperimentai / bandymai toleruojami.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- žaisdami garsais, lavina klausą, gebėjimą išgirsti ir suprasti, ką girdi,
- lavina savo kalbos jausmą,
- klausosi smulkiosios tautosakos kūrinijų,
- kuria savo „kalbą“,
- skanduoja, intonuoja, dainuoja.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku klausytis įvairiausių aplinkos garsų, kaip antai namų, gatvės, kiemo, gamtos, juos atpažinti ir įvardyti. Tėvai drauge su vaikais galėtų pasigaminti kuo įvairesnių muzikos instrumentų

(barškučių, švilpynių ir kt.). Jiems taip pat siūlytina kartu su vaiku paieškoti internete įvairiausių gamtos ir gyvūnų garsų, dainelių, smulkiosios tautosakos kūrinų. Pastaruosius įrašius į kompaktinį diską, galima atnešti į grupę visiems pasiklausyti ir aptarti.

Tėvams galima pasiūlyti važiuojant automobiliu į / iš grupės pažaisti žodžių žaidimą. Pirmiausia atkreipiamas vaikų dėmesys į priekyje važiuojančio / stovinčio automobilio numerio raides, išsiaiškinama, kokios tai raidės, kokius garsus jos reiškia. Tada pasiūloma sugalvoti pradedantiesiems po žodį iš kiekvienos raidės (pvz., *APL* – *adata*, *pelė*, *lempa*), pažengusiems – žodį, kuriame būtų visos trys raidės (pvz., *lapė*, *lapas*, *aplikacija*, *Palanga*, *pliusas*).

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti vaikus kasdien žaisti su garsais ir bandyti juos įvardyti bei užrašyti.
- Derinti veiklą su muzikiniais žaidimais, dainavimu, muzikavimu.
- Skatinti vaikus įvardyti savo bandymus žaisti garsais, ieškoti panašumų ir skirtumų (pvz., *palyginau*, *pastebėjau*, *išgirdau*, *pajutau*, *žodžio pradžioje* / *pabaigoje* ir kt.).

Naudingos nuorodos

Žaidimą *Garsų joga* galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/XxQLdT>>.

Žaidimus garsų skyrimui (*K–G*, *P–B*, *T–D*, *L–R*, *Š–Ž*, *S–Š*) galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/G67zck>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kaip padėti kitam žmogui suprasti kalbėtoją.

„Reikia klausytis.“ *Rapolas*

„Reikia pasakyti, kad nedūktų, nesipeštų, o klausytų.“ *Kornelija*

„Jei pats kalbėsi, nieko negirdėsi, ką kitas sako.“

Vytė

„Nes kai vienas kalba, ir kitas – susidaro triukšmas.“ *Liudvikas*

5. GERIAU SUPRASKIME VIENI KITUS

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą išgirsti ir suprasti kitą.
- Plėtoti vaikų klausymosi, kalbėjimo po vieną, klausinėjimo gebėjimus.

Kokių priemonių reikia

- Tikro mikrofono, diktofono, priemonių menamam radijui, televizoriui ir pan. pasigaminti, kompaktinio disko su vaikiškų dainelių karaokė įrašais.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma papasakoti savaitgalio įspūdžius (arba pristatyti savo pomėgį, šeimą,

kelionę), naudojantis tikru mikrofonu. Veikla gali būti organizuojama per *Ryto ratą* arba bet kuriuo tinkamu dienos metu. Ji gali vykti ne tik viduje, bet ir lauke. Susitariama, kad kalbėtojo galima ko nors paklausti, bet tik tada, kai jis baigs kalbėti. Numatoma, kiek klausimų bus pateikta kalbėtojui, pvz., du. Supratus, kad visi vaikai nespės papasakoti savo įspūdžių per numatytą laiką, veikla gali būti tęsiama kitu pasirinktu laiku.

Vaikai drąsinami paklausinėti vieni kitų ir suaugusiųjų to, kas jiems rūpi, naudojantis diktofonu, rezultatai aptariami. Vis pratęsiant draugo pasakytą mintį, gali būti kuriama bendra istorija. Iš žaislinių, kitokių pagalbinių priemonių galima pasigaminti menamą radiją, televizorių; galima inscenizuoti žinių pranešėjus, laidų vedėjus, dainininkus ir pan. Į grupę gali būti pakviečiamas svečias, kaip antai pasakotojas, aktorius, muzikantas ar pan., kurio siekiama atidžiai klausytis. Po to vaikai skatinami pateikti savo klausimus, išsakyti nuomonę.

Tęsiant veiklą, galima pasikalbėti, kokiomis dar techninėmis priemonėmis bendraudami naudojasi žmonės (pvz., telefonais, kompiuteriais), kam dar gali būti naudojamas mikrofonas (dainuoti, komentuoti laidas ir pan.), kas yra karaokė (tai, ką galima padainuoti). Su vaikais galima aptarti, kas būtų buvę, jei visi savo įspūdžius būtų pasakoję vienu metu (galima pabandyti tai padaryti – patriukšmauti), ką reiškia pasakymai kalbėti „kaip žirnius berti“,

kalbėti „kaip užsuktam“, kalbėti „sau po nosim“, kas yra choras, duetas ir pan.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dalinasi patirtimi / įspūdžiais,
- pateikia kalbančiajam klausimų,
- naudojasi bendravimą lengvinančiomis technologijomis,
- bando laikytis susitarimų,
- bendrauja su grupės svečiais.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- pabando / išmoksta naudotis mikrofonu, diktofonu,
- eksperimentuoja, kurdami priemonės kalbiniam žaidimams,
- vieni iš kitų sužino, išmoksta naujų dalykų,
- pritaiko tai, ką sužinojo, suprato,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką sužinojo / atrado.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- pabando drąsiai ką nors pasakoti grupei vaikų,
- jaučia, kad jų įspūdžiai vertinami.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dainuoja su mikrofonu,
- naudoja karaokė techniką.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti rengti dienos aptarimo ritualus, kai visi šeimos nariai papasakoja

ką per dieną patyrė. Šeimos nariai išklauso vieni kitų, išsako savo svajones, norus (pvz., kur norėtų nuvykti). Pastaruosius užrašo ant lapukų ir sumeta į indą. Laisvadienį ištraukia vieną lapelį ir įgyvendina sumanymą.

Į ką atkreipti dėmesį

- Neskubinti kalbančių vaikų.
- Mokyti nepertraukti kalbančiojo.
- Visiems vaikams nespėjus papasakoti savo įspūdžių, veiklą tęsti kitą dieną.

Naudingos nuorodos

Faber, A., Mazlish, E. 2009. *Kaip kalbėti su vaikais, kad jie klausytų ir kaip klausyti, kad vaikai kalbėtų*. Vilnius: Vaga.

Žinių pranešėjų, laidų vedėjų kalbėjimo pavyzdžių galima rasti naudojant prieigą per internetą

<www.vaikuradijas.lt>.

Vaikiškų dainelių įrašų karaokė dainuoti galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/6XRwHn>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl turime būti dėmesingi ir kantrūs, klausydamiesi kito.

„Kad suprastume kitą žmogų. Negalima pertraukti žmogaus, negražu pertraukti, nes žmogus turi pabaigti, ką nori pasakyti.“
Marija

„Kai vienas kalba, o kiti triukšmauja, tai niekas neišgirsta, ką jis sako.“
Emā

6. „DAIKTELIAVIMAS“

Ko siekiame

- Tobulinti vaikų klausymosi įgūdžius.
- Plėtoti kalbėjimo po vieną gebėjimus.

Kokių priemonių reikia

- Popieriaus lapų, spalvotų ir paprastų rašiklių, dėžučių ar krepšelių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma pasiklausyti Astridos Lindgren knygos *Pepė Ilgakojinė* ištraukų. Kartu su vaikais aptariama, kaip Pepė „daikteliauja“. Tai aptarus pasiūloma pasiimti krepšelius ar dėžutes ir visiems eiti „daikteliauti“ į netoliese esantį parką, t. y. vaikams siūloma eiti į parką rinkti medžių šakelių, lapų, akmenukų, gilių, kankorėžių ir pan. Grįžę vaikai daiktus dėlioja ir grupuoja, po to užrašo rastų daiktų pavadinimus (jei moka) arba pirmą jų raidę.

Papildomos informacijos apie rastus daiktus vaikai skatinami ieškoti enciklopedijose, internete.

Kiekvienas vaikas skatinamas ir drąšinamas papasakoti, kiek ir kokių daiktų rado, kur rado, kodėl pasirinko būtent šiuos daiktus, pagal ką juos sugrupavo. Kiti vaikai klausosi ir komentuoja draugų pasakojimus (perklausia, pritaria, abejoja, nesutinka ir kt.). Veiklą galima tęsti keletą dienų. Pokalbiai apie daiktus gali paskatinti diskusijas apie ekologiją, rūšiavimą, gamtą, kolekcionavimą, daiktų perteklių ir kt.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- renka papildomą informaciją,
- bendradarbiauja, diskutuoja.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- grupuoja daiktus,
- susipažįsta su daiktais, įvairiais būdais renka apie juos informaciją ir ją savaip vertina,
- apibendrina tai, ką patyrė.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dirba pozityvioje emocinėje aplinkoje,
- gerai jaučiasi svarstydami, komentuodami,
- juda, veikia gamtoje, gryname ore.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- kuria, grožisi gamta,
- įgyvendina savo sumanymus.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti išklausti vaiko pasakojimo apie per dieną patirtus įspūdžius; kartu su juo aptarti, kaip galima perteikti įspūdžius, kad juos suprastų ir kiti.

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti vaikus atidžiai klausytis draugų pasakojimų.
- Skirti laiko grupėje kilusioms diskusijoms.
- Tęsti veiklą kitą dieną, jei vaikai nespėjo papasakoti, pasidalinti savo įspūdžiais.

Naudingos nuorodos

Lindgren, A. 2007. *Pepė Ilgakojinė*. Vilnius: Garnelis.

Animacinį filmą galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/r1q7s6>>.

BENDRAUKIME

7. PASVEIKINKIME DRAUGĄ (V)

Ko siekiame

- Plėtoti vaikų gebėjimus reikšti savo mintis, sumanymus, jausmus, nuotaikas, nuomonę.
- Išmokti atsižvelgti į situaciją kalbant.
- Pratintis kalbėti, girdint keliems žmonėms ar grupei.

Kokių priemonių reikia

- Popieriaus, spalvotų rašiklių, dažų, kreidelių, žirklučių, laikraščių / žurnalų, kalendoriaus, knygelės, įvairių sveikinimų tekstų pavyzdžių.

Ką ir kaip daryti

Vaikai paskatinami draugui gimtadienio proga sukurti sveikinimą-knygelę, kuri sudaryta iš atskirų kiekvieno vaiko darbėlių (tai gali būti ir didesnio formato vienas bendras vaikų darbas). Vaikai skatinami tartis, bendradarbiauti, kartu ieškoti sprendimų. Klausoma vaikų nuomonės, ko bus linkima, kaip bus užrašomas tekstas (ar rašys / klijuos iškirptas raides / žodžius vaikai patys, ar sveikinimo žodžius jiems padės užrašyti pedagogai), kaip sveikinimas bus puošiamas, kas sveikinimą įteiks ir ką pasakys. Veiklą tęsiant, gali būti žaidžiamas *Komplimentų žaidimas*, kurio metu visi vaikai paeiliui sako gimtadienio komplimentus (gerus žodžius galima užrašyti, suklijuoti ir taip sukurti *Komplimentų sieną*) ar palinkėjimus draugui. Taip pat vaikai gali kurti gimtadienio dainelę, šokį, piešti draugo portretą.

Vaikų klausama, kokiais dar būdais žmonės gali demonstruoti savo jausmus (pvz., dovanoja gėlių, siunčia muzikinį sveikinimą), kuo skiriasi sveikinimai skirti namiškiams, mokytojais, Prezidentui ir pan., kokiomis progomis žmonės sveikina vieni kitus (vestuvės ir kt.), kaip reiškia užuojauta, kas tada sakoma.

Galima pasiūlyti vaikams pavartyti kalendorių ir rasti, kada minimi kokie vardadieniai; pabandyti surasti savo vardadienį. Galima pateikti idėją sukurti grupės švenčių kalendorių.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tariasi, bendradarbiauja, kartu ieško sprendimų,
- aptaria santykius su kitais žmonėmis ir svarsto, ką jiems galima įvairiomis progomis pasakyti,
- išsiaiškina, kokias progas žmonės mini,
- drąsiai kuria.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- ieško informacijos,
- analizuoja kalendorių,
- sužino, kokiais būdais ir formomis sveikinami žmonės,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką sužinojo / atrado.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- pajunta, kaip malonu išgirsti gražų žodį, komplimentą,

- supranta, kad gali padaryti malonumą,
- jaučia, kad jų pastangos vertinamos.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- puošia sveikinimą,
- kuria dainą, šokį, draugo portretą ir kt.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku surasti atvirukų ir paskaityti juose esančius sveikinimus, gautus įvairiomis progomis (vestuvių, gimtadienių). Metų kalendoriuje pažymėti (užrašant vardus, iliustruojant) artimųjų gimtadienių datas; papasakoti vaikams, kaip sveikino savo tėvus ar draugus vaikystėje; kartu su vaikais kurti šeimos narių sveikinimo tradicijas; sukurti šeimos švenčių kalendorių ir prigalvoti šventinių scenarijų, ritualų, idėjų.

Į ką atkreipti dėmesį

- Galima pasiūlyti vaikams sveikinimus kurti grupelėmis (ne tik individualiai ar visiems kartu).
- „Realizuoti“ vaikų veiklą (pvz., įdėti sveikinimą į grupės internetinę svetainę).

Naudingos nuorodos

Milne, A. A. 2010. *Pūkuotuko pasaulis*. Vilnius: Garnelis.

Pūkuotuko gimtadienio dainelę galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/ZelPU6>>.

8. KUR GYVENAME

Ko siekiame

- Tobulinti vaikų klausymosi ir klausinėjimo, patikslinimo, paaiškinimo, papildymo, pakartojimo gebėjimus.

Kokių priemonių reikia

- Miesto / miestelio žemėlapių, maketo, plakatų, enciklopedijų, nuotraukų, interaktyvios lentos.

Ką ir kaip daryti

Vaikų paprašoma atsinešti savo namų nuotraukų ir papasakoti, kuriame aukšte, bute gyvena, ar yra name liftas ir pan. Naudodamiesi miesto / miestelio žemėlapiu ar maketu, vaikai stengiasi paaiškinti kitiems, kur gyvena. Susitariama, kad kalbėtojo galima klausinėti, norint patikslinti, išsiaiškinti; kalbėtojas gali papildyti savo pasakojimą, pakartoti, jei kas nesuprato. Sutariama, kad klausimus galima pateikti ne daugiau nei trims keturiems vaikams. Vaikai skatinami klausytis atidžiai, nes vėliau bus bandoma kurti bendrą gyvenvietės maketą ir tada reikės prisiminti kitų vaikų pasakojimus.

Veiklą tęsiant, vaikai, padedami suaugusiųjų, gali naudotis internetu (prieiga per internetą www.googlemaps.com – earth): ieškoti ir surasti savo namus, mokyklą / darželį, atpažinti ir įvardyti šalia esančius objektus, pasakoti, aiškintis, komentuoti. Vaikų patirtis plečiasi, kai aptariama,

kokiomis dar priemonėmis naudojasi žmonės (pvz., programomis mobiliesiems telefonams, navigacijos įranga ir pan.) ieškodami reikiamų adresų, ką reiškia „skaityti žemėlapi“, kokie objektai ir kokiais simboliais žymimi žemėlapiuose, kas yra gaublys, kelios ir kokios yra pasaulio pusės, kas yra *Vėjų rožė* ir kt.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- klausosi ir pasakoja,
- bendradarbiauja, kurdami gyvenvietės maketą,
- dalyvauja pokalbyje ir pateikia kalbančiam klausimų,
- išsiaiškina, kas naudojasi žemėlapiais (turistai, kariškiai ir pan.),
- bando laikytis susitarimų.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- naudojasi naujosiomis technologijomis,
- pabando / išmoksta naudotis žemėlapiu,
- sužino, kokie objektai ir kokiais simboliais žymimi žemėlapiuose,
- išsiaiškina, kas yra gaublys, kokios yra pasaulio kryptys,
- supranta, kas yra maketas,
- sužino, kokiame regione gyvena, kokių dar yra Lietuvos regionų,
- apibendrina ir savaip interpretuoja tai, ką sužinojo / atrado.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi klausydami, klausinėdami, pasakodami,
- jaučia, kad jų pastangos vertinamos,
- supranta, kad žemėlapis (ir kitos žmonių orientavimosi priemonės) gali padėti nepasiklysti.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- kuria vietovės planą, žemėlapij, maketą,
- bando kurti savo simbolius.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti dažniau į grupę keliauti pėsčiomis, dviračiais, paspirtukais nei mašina. Keliaujant pėsčiomis, dviračiais, paspirtukais galima domėtis gatvių ir statinių pavadinimais, ženklais. Derėtų nuolat keisti maršrutus, aptarti, ką mato ir sutinka keliaudami į numatytą vietą, kuo vienas maršrutas skiriasi nuo kito ir pan. Nuo grupės iki namų tėvai su vaiku gali grįžti naudodami žemėlapij ar navigacijos programą, o namuose sukurti kelio nuo grupės iki namų žemėlapij.

Į ką atkreipti dėmesį

- Siūlytina vartoti daug atvirų klausimų, formuluojamų su *ar, kaip, ar tikrai, kodėl* ir kt.
- Apibendrinti veiklą – aptarti, kas lengviausia ir kas sunkiausia pasakojant, kas palengvina kalbančiojo supratimą, kaip pasistengti, kad būtum suprastas.
- Pasitarti su vaikais, kokie simboliai jiems įdomūs, apie ką jie norėtų sužinoti daugiau (pvz., apie kelio ženklus).

Naudingos nuorodos

Vaizdo medžiagą apie Lietuvą galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/KDuKCp>>,

<<https://goo.gl/qSbBVu>>.

Vaizdo medžiagą *Kelionė aplink Žemės planetą per 60 sekundžių* galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/zP5iUh>>.

Šešiamečių mintys apie tai, ką mums gali pasakyti kalbančiojo veido išraiška, gestai. „Nes galima suprasti – arba laimingas, arba nelaimingas.“ *Austėja*

„Supranti, ką žmogus rodo.“ *Ema*

„Matyti, kad žmogus piktas arba liūdnas.“ *Tadas*

9. MŪSŲ GRUPĖ

Ko siekiame

- Lavinti vaikų gebėjimus reikšti savo mintis, sumanymus, jausmus, nuotaiką, nuomonę.
- Mokytis kalbant atsižvelgti į situaciją (vietą, laiką, pašnekovo amžių ir kt.).

Kokių priemonių reikia

- Popieriaus arba lentos, rašiklių, knygelį.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai pasiūlo vaikams pasikviesti svečią, kuriam norėtų parodyti grupę ir apie ją papasakoti. Vaikai sprendžia, kas galėtų būti kviečiamas: mokytoja, muzikantas, policininkas, paštininkas, vairuotojas, vaistininkas, bankininkas, pardavėjas ar kas nors kitas (galima pasikviesti tėvelius ar mažesnius grupės vaikus ir suorganizuoti jiems ekskursiją

po grupę). Galima iš anksto aptarti, ką reikėtų parodyti svečiui, kaip svečias bus pasitinkamas, ką jam reiktų pasakyti pirmiausia (ir atsisveikinant). Organizuojant susitikimą gali būti sudaromas planas, kuriame reikėtų numatyti, kurie vaikai ką parodys ir pasakos (kas apie lauko aikštelę, kas apie kūrybinius darbelius, kas apie mėgstamiausius žaidimus, kas apie išvykas ir kt.), kiek tai užtruks. Laukdami svečio, vaikai gali pasigaminti ir prisisegti savo vardo kortelę.

Galima paklausti vaikų, iš ko jie supranta, kad kitam įdomu klausytis kalbančiojo, kaip pamato, kad svečias nuobodžiauja; ką sakome, jei gauname dovanų.

Vaikai drąsinami reikšti savo nuomonę ir pasakyti, kas grupėje patinka labiausiai, ko trūksta, ką norėtų pakeisti. Piešiama *Mano svajonių grupė*, vaikai pristato, komentuoja savo piešinius. Suaugę stengiasi kai kuriuos pasiūlymus įgyvendinti.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tariasi, planuoja, kartu ieško sprendimų, jaučia atsakomybę,
- analizuoja artimiausią savo aplinką, jos privalumus / trūkumus,
- supranta, kad jų kasdienis gyvenimas įdomus kitiems.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sužino, kaip atrinkti ir pateikti kitiems informaciją,
- išsiaiškina, kokie yra klausančiojo susidomėjimo ir nuobodulio požymiai,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką sužinojo / atrado.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi diskutuodami,
- jaučia, kad jų pastangos vertinamos.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- aptaria kūrybinius darbelius, kuriuos žada parodyti svečiui,
- piešia grupę, kokios norėtų.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti pasisvečiuoti grupėje, pasidomėti, kaip ir kuo gyvena grupės vaikai, papasakoti apie savo profesiją.

Į ką atkreipti dėmesį

- Parengtą pasakojimo planą galima palikti ilgesnį laiką (pvz., nenuvalykime lentos).
- Įgyvendinti bent vieną vaikų sumanymą dėl pakeitimų grupėje.

Naudingos nuorodos

Čub, N. 2015. *Mandagumo abėcėlė*. Klaipėda: forSmart.

Mainelienė, A. 2012. *Gero elgesio taisyklės*. Vilnius: Alma littera.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl žmonės kalbasi.

„Nes jeigu jie nekalbėtų, jie vienas kito nesuprastų.“ *Marija*

„Nes jiems patinka, nes jie draugauja, nes jie kažką turi labai pasakyti.“ *Austėja*

„Kad susidraugautų.“ *Rimvydas*

„Nes nori kartais kažką susitarti arba nori kažką perduoti, pakalbėti.“ *Vytė*

„Žmonės kalbasi, nes nori viską aplinkui suprasti.“ *Danas*

10. MANO NAMIŠKIAI

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų gebėjimus kalbėti, klausantis keliems žmonėms, pakartoti, jei kas nors ko nors nesuprato, nenukrypti nuo pagrindinės minties.

Kokių priemonių reikia

- Fotografijų, knygelių, albumų, lentos arba didelio popieriaus lapo.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma atsinešti kelias šeimos fotografijas ar nufotografuoti namiškius patiems ir papasakoti apie savo šeimą. Su vaikais galima

iš anksto aptarti, ką reikėtų papasakoti kitiems, pavyzdžiui, kiek jiems metų, kokie namiškių vardai, ką jie mėgsta ar ko nemėgsta veikti, kokius pateikalus, rūbus, muziką, knygas, keliones ar pan. mėgsta ir kt. Detalų pasakojimo planą galima užrašyti lentoje ar dideliame popieriaus lape.

Vaikai drąsinami paklausti, jei ko nesuprato (kai pasakojo kiti), ir skatinami pakartoti ar patikslinti savo mintis (kai pasakoja patys).

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- aptaria namiškių profesijas, veiklas,
- pasakoja apie namiškių pomėgius.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sužino, kaip atrinkti ir pateikti informaciją kitiems,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką sužinojo,
- supranta, kad jų kasdienis gyvenimas įdomus kitiems.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi pasakodami,
- jaučia, kad jų pastangos vertinamos.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- fotografuoja,
- aptaria fotografijas.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti pakalbėti su vaiku apie šeimos narių profesijas, pomėgius, šeimos tradicijas. Suaugę galėtų padėti vaikui parinkti nuotraukų ir pasiruošti pristatyti artimuosius.

Į ką atkreipti dėmesį

- Kurti emociškai saugią aplinką, kurioje gerai jaustųsi visi vaikai (iš nepilnų šeimų ar šeimų, kuriose yra išvykusiųjų svetur ir pan.).
- Su vaikais, kuriems patiko fotografuoti, galima pasikalbėti, kaip dar panaudoti šiuos gebėjimus.

Naudingos nuorodos

Gaižauskaitė, Z. 2007. *Mūsų giminėlė*. Kaunas: Aušra.

Skeris, R. 1990. *Ką žmonės dirba visą dieną?* Vilnius: Alma littera.

Stalo žaidimai. 2012. *Ne tas įrankis, Profesijos. Jei aš būčiau...* Gudragalvis.

11. IŠVYKA Į GAMTĄ

Ko siekiame

- Plėtoti vaikų gebėjimus drąsiai, aiškiai reikšti savo mintis, sumanymus, įspūdžius.
- Mokyti nuosekliai pasakoti, apibūdinti, informuoti.

Kokių priemonių reikia

- Fotografijų, vaizdo įrašų, interaktyvios lentos, vabzdžių plakato, priemonių vabzdžiams tyrinėti (didinamojo stiklo, tinklelio, kastuvėlio ir pan.).

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma leistis į ekspediciją (pievą, parką, mišką) stebėti ten gyvenančių vabzdžių. Prieš išvyką su vaikais reikėtų pasikalbėti apie vabzdžių įvairovę, juos tyrinėti naudojamas priemonės; gali būti aptariami vabzdžius vaizduojantys plakatai ir kt. Taip pat reikėtų priminti elgesio gamtoje taisykles. Išvykos metu vaikai skatinami fotografuoti ar filmuoti rastus gyvius. Užfiksuotas akimirkas sutariama atsiųsti į grupės internetinę svetainę, pašta. Grįžus į grupę, kiekvienam vaikui pasiūloma, naudojantis savo nuotraukomis, filmuota medžiaga, pasidalinti išvykos įspūdžiais, atradimais, patirtimi su grupės draugais (galima ir prie interaktyvios lentos).

Su vaikais iš anksto galima aptarti pasakojimo planą, kaip antai: kur keliavo, kokias priemones naudojo tyrinėdami, kokiose vietose aptiko

vabzdžių, kokį įdomų jų elgesį pastebėjo, kuo skiriasi ir kuo panaši rastų vabzdžių išvaizda ir pan. Sudarytas planas gali būti užrašomas lentoje arba ant didelio polieriaus lapo.

Klausytojai drąsinami aktyviai klausinėti, komentuoti, diskutuoti, vartoti naujų žodžių (pvz., *kuisis*), sugalvoti vabzdžių pavadinimų (pvz., *lētūnas*) ir pan.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dalijasi savo buvimo gamtoje patirtimi, kaip antai: emocijomis, įspūdžiais,
- bando savo, kaip pasakotojo galimybes,
- supranta, kad jų kasdienis gyvenimas įdomus kitiems.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- kalbasi apie gamtą ir jos saugojimą,
- paaiškina, kuo ypatingas koks nors vabzdys,
- išvardija, kokius vabzdžius žino,
- tyrinėja,
- įvardija, kokią priemonę reikia pasirinkti, atliekant vieną ar kitą tyrimą,
- supranta, kad gautą informaciją reikia tikrintis klausinėjant, tikslinantis,
- naudojami naujosiomis technologijomis.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sužino saugaus elgesio su vabzdžiais taisykles,

- jaučia, kad jų poreikiai svarbūs tėvams.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- fotografuoja, filmuoja,
- aptaria vaizdinę medžiagą.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti atvykti ir kartu su vaiku dalyvauti išvykoje, padėti jam pasirngti pristatyti, skatinti vaiko domėjimąsi vabzdžiais ar konkrečiu vabzdžiu, t. y. kartu vartyti enciklopedijas, žiūrėti dokumentinius filmus ir pan.

Į ką atkreipti dėmesį

- Suteikti kiekvienam vaikui galimybę pasidalinti savo patirtimi.
- Klausyti vaikų siūlymų dėl veiklos tęstinumo.
- Tęsti veiklą individualiai ar grupelėmis, ieškant informacijos internete, enciklopedijose, tyrinėjant iliustruotą grožinę literatūrą, pasiūlant vaikams kurti knygutes apie vabzdžių gyvenimą.
- Skirti daugiau dėmesio vaikų, turinčių viešojo kalbėjimo sunkumų, kalbėjimo įgūdžiams ugdyti.

Naudingos nuorodos

Paltanavičius, S. 1995. *Vabzdžių karalius*. Vilnius: Asveja.

Paltanavičius, S. 2011. *Pažinkime Lietuvos gyvūnus*. Vilnius: Alma littera.

Vabzdžiai. 2010. Vilnius: Presvika.

Vabzdžių plakatą galima rasti naudojant
prieigą per internetą

<<https://goo.gl/yqFXAy>>.

Enciklopedijas internete *Miško tyrinėtojas*,
Pievos tyrinėtojas, *Tvenkinio tyrinėtojas*
galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/WMUHHb>>.

12. KURIAME KARTU

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų gebėjimus aiškiai, tiksliai, išraiškingai kalbėti ir nuosekliai pasakoti.

Kokių priemonių reikia

- Žirklučių, žurnalų, reklamų, laikraščių, klijų, vienkartinių indelių, skardinių, plakatų (spausdintų arba rastų internete).

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma kurti didelį plakatą iš aplikacijų (galima naudoti reklamines skrajutes, reklaminius leidinius, laikraščius, žurnalus) pasirinkta tema, pvz., *Ką veikiu vasarą, Kur keliauja žmonės, Gyvūnų nuotykių* ir pan. Galima, pasitarus su vaikais, pasirinkti jau sukurtą plakatą. Pastarajame gali būti pavaizduota žmonių veikla, gamtos reiškiniai ir pan., svarbu, kad būtų siužetas.

Pedagogai vaikus skatina ir drąsina pasakoti nuosekliai, laikantis veiksmo sekos (pradžia, dėstymas, pabaiga), vartojant žodžius iš *pradžią, tada, po to, paskui, nes, todėl, viršuje, apačioje, kairėje, dešinėje* ir kt. Pasakoti mokomasi tiksliai, išraiškingai, t. y. darant pauzes, pabrėžiant svarbius žodžius sakinyje, akcentuojant pagrindinę mintį.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- pasakodami remiasi savo patirtimi,
- bendradarbiauja.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- stengiasi atrasti priežasties pasekmės ryšių (*jei..., tai...*),
- stengiasi paaiškinti žmonių poelgius,
- apibendrina bei savaip vertina tai, ką sužinojo.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi pasakodami,
- jaučia, kad jų pastangos vertinamos.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- renkasi plakato temą, turinį, kompoziciją,
- kuria, aplikuoja plakatą.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti parinkti ir atnešti į grupę plakatų įvairiomis temomis.

Į ką atkreipti dėmesį

- Stengtis kartu su vaikais pasirinkti plakatų, kuriuose yra siužetas, veiksmas, kur mažai statiško objektų (vaisių, daržovių ar pan.).
- Skatinti vaikus atrasti priežasties pasekmės ryšių (*jei..., tai...*).

Naudingos nuorodos

Žaidimų (pvz., *Namas, Lobis* ir kt.) galima rasti naudojant prieigą per internetą

<www.frepy.eu>.

Plakatų (pvz., *Metų šventės, Metų laikai* ir kt.) galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/LWTXE7>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl vaidinti yra smagu.

„Nes jie susigalvoja, ir jiems labai patinka.“
Austėja

„Vaikams patinka vaidinti, nes jiems linksma.“
Liudvikas

„Dėl to, kad man patinka vaidinti ir aš galiu viskuo pasiversti, be to, yra įdomių dalykų, o po vaidinimo būna labai smagu, nes visi tau ploja.“ *Sima*

13. MES VAIDINAME

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą domėtis kalbos galimybėmis.
- Tobulinti vaikų gebėjimus kalbėti įvairiu tempu, intonacija, paisyti pauzių ir loginio kirčio.
- Plėtoti vaikų gebėjimą reikšti mintis naudojant kūno kalbą – mimiką, gestus, judesius.

Kokių priemonių reikia

- Pasakų, pirštukinių ar pirštinių lėlių (karūnėlių).

Ką ir kaip daryti

Vaikai paskatinami vaidinti trumpą žinomą pasaką (pvz., *Kas namelyje gyvena*) arba

savo sukurtą istoriją. Su vaikais aptariama veiksmo eiga, personažai, jų poelgių motyvai. Jie renkasi vaidmenis / lėles. Pasimokoma dialogų. Pastarieji gali būti užrašomi ant kortelių ir padalijami vaikams.

Vaikams pasiūloma pasvarstyti, kada vaidinant reikėtų kalbėti tyliai, kada – garsiai, liūdnai, linksmai ir pan., kaip galima pabrėžti svarbų žodį ar frazę (balsu, gestu), kada reikia kalbant stabtelėti ir pan. Diskutuojama, ar svarbu kalbėjimą pastiprinti nežodine kalba – judesiais, mimika, kūno pozomis. Dalijamasi įspūdžiais, kokia veikėjų / aktorių nuotaika, kaip jautėsi patys „aktoriai“ ir „žiūrovai“.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- vaidindami, turi „įsiklausyti“ ir pajusti partnerį, tinkamai reaguoti,
- pasakoja, dalinasi patirtimi, įspūdžiais,
- dalyvauja pokalbyje ir pateikia kalbančiajam klausimus,
- girdi ir pripažįsta kito nuomonę, skirtingus požiūrius.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- vertina peronažų poelgius,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką sužinojo / atrado.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi ir pasakodami, ir klausinėdami, ir improvizuodami,

- pasitiki savimi, nebijo suklysti,
- jaučia, kad jų pastangos vertinamos.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- improvizuoja, fantazuoja,
- laisvai, išraiškingai vaidina,
- palankiai vertina savo ir kitų vaidybinius bandymus, dalijasi įspūdžiais.

Ką patarti tėvams

Stengtis sekti, skaityti pasakas ir kitus kūrinus išraiškingai, su intonacija, pauzėmis; suvaidinti šeimai pasaką namuose.

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti vaikus pastebėti priežasties pasekmės ryšius (*jei..., tai...*).
- Skatinti improvizuoti vaidinant.

Naudingos nuorodos

Pasakų galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<http://pasakukampelis.eu/>>.

Zvirgzdinis, J. 2006. *Tobijo paistalai*. Vilnius:

Nieko rimto. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/i0xJYF>>.

Meškutis Tobijas. Pasakos ir dainelės. 2015.

Vilnius: Nieko rimto. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/YMkMec>>.

Įvairių istorijų ir patarimų, kaip pasigaminti

lėlių, erdvinių knygų ir kt., galima rasti naudo-

jant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/Oh3zEJ>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl žaisti žodžiais yra smagu.

„Būna smagu pasakyti ką nors gražaus.“
Ignas

14. PAŽAISKIME

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą domėtis kalbos (taip pat ir nežodinės) galimybėmis, pasitikėti savo galiomis.
- Lavinti gebėjimus tinkamai vartoti žodžius, simbolius, naudoti judesius, mimiką, skirti perkeltine prasme vartojamus žodžius, kurti naujus žodžius, eksperimentuoti žodine ir nežodine kalba.

Kokių priemonių reikia

- Žodžių kortelių, žaidimo *Alias*, paveikslėlių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma žaisti žodžių kortelių žaidimą arba žaidimą *Alias*. Vaikai aiškinasi, ką žodžiai reiškia (esant reikalui galima pasitikslinti žodyne), ieškoma panašumų ir skirtumų. Gali būti žaidžiamas žaidimas *Atspėk, kas aš*. Tai žaidimas, kai vaikas turi paveikslėlį, bet kiti vaikai nemato, kas ten pavaizduota. Siekdami tai išsiaiškinti, vaikai klausinėja paveikslėlio turėtoją (*Ar tai gyvūnas? Ar jis skraido? ir pan.*), kol išsiaiškina, kas pavaizduota. Žaidžiant į kausimus

gali būti atsakoma tik *Taip* arba *Ne*. Tęsiant veiklą, gali būti žaidžiamas žaidimas *Kas aš?* Tai žaidimas, kai vaikui ant nugaros užkabinas paveikslėlis, kurio jis nemato, bet mato kiti vaikai. Pasitelkus draugų užuominas (*tu vaikštai, tu turi aštrius dantis, tu mėgsti ir t. t.*), vaikui reikia išsiaiškinti, kas yra pavaizduota paveikslėlyje ant jo nugaros. Galima pasiūlyti vaikams pažaisti žaidimą, kai vieni žaidimo dalyviai vaizduoja judesiais, kūno kalba, mimika kokį nors susigalvotą objektą – gyvūną, prietaisą, daiktą ar kt., kiti spėlioja, ką nori pavaizduoti jų draugas. Galima piešti pačių sugalvotus ženklus, simbolius – grupės draugų uždavinys yra iššifruoti draugo sumanymą.

Vaikai padėsinami, pagiriami jų bandymai kalbėti apie žodžių, simbolių reikšmes, ieškoti tiksliausio apibūdinimo.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- bendradarbiauja,
- žaisdami kartu sprendžia problemas.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- stengiasi ieškoti žodžių reikšmių panašumų ir skirtumų,
- stengiasi paaiškinti žodžių reikšmes,
- apibendrina ir savaip vertina tai, ką sužinojo.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi svarstydami, diskutuo-

dami, bandydami kurti naujus žodžius,

- jaučia, kad klaidos toleruojamos,
- juda, kurdami personažus, imituodami gyvūnus ir pan.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai

- lavėja vaikų kalbos jausmas,
- lavinama vaizduotė, fantazija, kūrybiškumas.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti vykstant namo tiek mašina, tiek pėsčiomis žaisti žodžių žaidimus (pvz., išvardyti kuo daugiau tam tikros grupės daiktų (pvz., indų, transporto priemonių ir t. t.), pabaigti žodį, sugalvoti kuo daugiau žodžių, prasidedančių pasirinkta raide ar skiemeniu). Galima kartu su vaiku spręsti kryžiažodžius, rebusus, kitus galvosūkius. Gamtoje su vaikais siūlytina žaisti gyvūnus, įrankius, prietaisus, daiktus imituojančius žaidimus.

Į ką atkreipti dėmesį

- Palaikyti bet kokius vaikų bandymus žaisti žodžiais.
- Kartu su vaikais kurti ir spręsti kryžiažodžius, kitus galvosūkius.

Naudingos nuorodos

Kryžiažodžių ir kitokių kalbinių žaidimų galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/0A2D8X>>,
<<https://goo.gl/IyDDpX>>,
<<https://goo.gl/ugW8qp>>,
<<https://goo.gl/f8m8EC>>.

Šešiamečių mintys apie „išdykusius žodžius“.

„Išmoksti nupiešti, pajuokauti, susirandi draugų.“ *Brigita*

„Aš taip juokauju, noriu prajuokinti, kad būtų juokinga.“ *Kornelija*

15. IŠDYKĘ ŽODŽIAI

Ko siekiame

- Tobulinti vaikų gebėjimus kalbant pasikliauti kalbine nuojauta, kurti naujus žodžius, eksperimentuoti, žaisti kalba.
- Padėti suprasti, kad kiekvienas žodis turi savo reikšmę, kad kai kurie žodžiai turi po kelias reikšmes, kad žodžius galima kurti ir perkurti, kad nežinomo žodžio reikšmę galima atpažinti.

Kokių priemonių reikia

- Popieriaus, spalvotų rašiklių, knygelėlių, žodynų.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma pasiklausyti Dž. Rodario istorijų iš knygos *Pasakos telefonu* (pvz., *Šalis su Ne priešakyje*). Po to jų prašoma pasidailinti įspūdžiais ir patiems sukurti žaismingų kalbinių situacijų (pvz., valgiaraštis su *galbūt*, grupės taisyklės su *nežinau* ir pan.).

Vaikai gali patys kurti mįsles, pedagogams (arba vaikams) siūlytina užrašyti labiausiai patikusias. Gali būti žaidžiama su įvairiais paveikslėliais. Pastaruosius gretinant ir jungiant atrandama / sukuriama sudurtinių žodžių. Vaikams siūloma atspėti frazių, vartojamų perkeltine prasme, frazeologizmų reikšmes (pvz., „kaip šuniui penkta koja“, „iš kailio nertis“). Galima pavartyti žodynus, pabandyti tarti žodžius iš kito galo. Gali būti žaidžiami „atvirkštinės kalbos“ žaidimai – skiemenys keičiami vietomis arba prieš kiekvieną skiemenį / žodį kartojamas tas pats garsų junginys (pvz., *ker*, *ver* ir kt.).

Galima su vaikais aptarti, kas yra „kalbos klaida“.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- bando, klysta ir vėl bando,
- ieško bendro sprendimo,
- kalbasi apie žodžių reikšmes.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- konstruoja ir perkonstruoja žodžius,
- tyrinėja žodžių sandarą,
- plečia savo žodyną,
- perpranta naujas reikšmes.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi, eksperimentuodami su kalba.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai

- lavėja vaikų kalbinė nuojauta,
- skleidžiasi jų fantazija, vaizduotė.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti su vaikais pabandyti pasakyti žodžius iš kito galo, pavyzdžiui, šeimos narių vardus, kambario daiktus ir t. t. Galima minti mįsles, kurti su vaikais juokelius, istorijas, naujadarus, juos užrašyti, iliustruoti; išnarstyti ir iš naujo sudėlioti žodžius, įvairiai kombinuojant skiemenis ir pan.

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti kalbinę vaikų improvizaciją.
- Drąsinti vaikus įvardyti tai, ką jie atliko (pvz., palyginau, sujungiau, atspėjau, sukeičiau).

Naudingos nuorodos

Kandrotienė, D. 2015. *Pasaiba*. Kaunas: Debesų ganyklos.

Rodaris, Dž. 2009. *Pasakos telefonu*. Vilnius: Alma littera.

Kalbinių žaidimų galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/nWTibV>>,

<<https://goo.gl/KIbF2s>>,

<<https://goo.gl/Scpvdv>>,

(žaidimai *Kaliausė*, *Šiaudinė baidyklė* ir kt.)

<www.frepy.eu>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl grupėje reikia taisyklių.

„Jeigu nebūtų taisyklių, būtų netvarkingi vaikai.“ *Liudvikas*

„Kad niekas nedarytų nieko blogo.“ *Austėja*

16. MŪSŲ GRUPĖS TAISYKLĖS

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą, kad spręsti problemas reikia, bendraujant, kalbant, tariantis, dalijantis idėjomis.
- Tobulinti vaikų gebėjimus dalytis sumanymais, išsakyti savo ir išklausti kitų nuomonę, svarstyti kasdienėse situacijose ar žaidžiant kylančias problemas, dalintis darbais ir aptarti, kaip juos pavyko atlikti.

Kokių priemonių reikia

- Didelio popieriaus lapo, spalvotų rašiklių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma pasikalbėti apie tai, kokias taisykles jie žino, pasvarstyti, kam jos reikalingos (pvz., kelių eismo taisyklės, saugaus naudojimosi kompiuteriu taisyklės, elgesio paruošimoje, poliklinikoje ir kitose viešose vietose taisyklės ir pan.); išklausiama vaikų patirtis.

Su vaikais aptariama, kokias teises ir pareigas turi suaugę žmonės, kokias – maži vaikai. Bandoma kurti grupės taisykles ir pažymėti jas bendrame sąraše kokiais nors simboliais. Vaikų pasiūlymai derinami, tikslinami. Pedagogai padeda vaikams užrašyti pasiūlymus, po to susitariama, kur taisykles galima skelbti (pvz., internetinėje grupės svetainėje ar tik grupėje). Labai šaunu, kai vaikai patys „užsirašo“ savo sugalvotas taisykles – tai galima daryti piešiniais, ženklais, simboliais, kuriant kolektyvinį projektą. Susidarytą taisyklių sąrašą pasikabinti gerai matomoje grupės vietoje. Galima aptarti, ką reiškia „nerašytos taisyklės“.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tariasi,
- ieško bendro sprendimo,
- supranta, kad susitarimų reikia laikytis.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- kalbasi apie įvairiausias taisykles,
- supranta, kad jų „balsas“, nuomonė yra svarbi.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- supranta, kad susitarimų pasiekti kartais nėra lengva, reikia valios pastangų,
- gerai jaučiasi svarstydami, diskutuodami.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sugalvoja, piešia / suranda ir siūlo simbolius taisyklėms pažymėti,

- apipavidalina savo susikurtąsias taisykles.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti papasakoti vaikams, kokių taisyklių laikomasi darbe, suderinti namų ir grupės susitarimus. Suaugę su vaiku taip pat gali aptarti grupėje sukurtas taisykles ir pabandyti sukurti taisykles, kurių bus laikomasi namuose, sukurtas taisykles iliustruoti atitinkamais piešiniais, paveikslėliais. Galima bandyti apskritai kurti taisykles su vaikais (pvz., namiškiai grupėje nekalba mobiliuoju telefonu).

Į ką atkreipti dėmesį

- Taisyklės pakabinamos taip, kad vaikai galėtų jas perskaityti (jų akių lygyje), taip pat kad jos būtų matomos tėvams.
- Taisyklės gali būti keičiamos.
- Grupės taisyklės neturėtų būti drausmių ir bausmių / skatinimo priemonė, tai susitarimai dėl visų gerovės kiekvieną dieną.
- Su taisyklėmis reikia supažindinti ir kitus grupės darbuotojus.

Naudingos nuorodos

Gaižutienė, A. 2012. *Vaiko teisės ir pareigos*. Kaunas: Šviesa.

Karosaitė, A. 2009. *Mandagumas atvirkščiai: linksmasis etiketo pradžiamokslis*. Vilnius: Žuvėdra.

Karosaitė, A. 2009. *Mandagumas atvirkščiai: linksmasis etiketo pradžiamokslis*. Vilnius: Žuvėdra.

Vaikų teisės ir pareigos. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/kX30g9>>.

17. MES – MAŽIEJI PILIEČIAI (A)

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą bendraujant spręsti problemas, dalytis sumanymais.
- Ugdyti atsakomybės jausmą už viską, kas vyksta šalia mūsų, nebūti abejingiems, matant negeroves.
- Tobulinti vaikų gebėjimus išsakyti savo ir išklausti kitų nuomonę, svarstyti kasdienėse situacijose ar žaidžiant kylančias problemas; tartis, dalintis darbais ir aptarti, kaip pavyko juos atlikti.

Kokių priemonių reikia

- Didelio popieriaus lapo, spalvotų rašiklių.

Ką ir kaip daryti

Su vaikais pasikalbama, kada išvykų metu (ar vaikštinėjant su namiškiais) jaučiasi puikiai, kada ne; ar leisdami laiką gamtoje pastebi netvarką (kokią). Išklausoma vaikų patirtis.

Tęsiant pokalbį, vaikams pasiūloma sukurti *Laišką šiukšlintojui*. Pedagogai arba patys vaikai gali surašyti pasiūlymus, kurie derinami, tikslinami. Svarstoma, ką toliau galima daryti su laišku (pvz., pakabinti vietose, į kurias vaikai organizuoja išvykas, lauko teritorijoje ar pan.). Grupėje galima įsirengti dėžes šiukšlėms rūšiuoti, paženklinoti jas vaikų sukurtais simboliais, žodžiais. Su vaikais galima aptarti pasikeitimus, vykstan-

čius artimiausioje aplinkoje (pvz., sunykęs po gaisro miškas, dėl užteršto vandens žuvusios žuvys ir kt.); vaikai gali sukurti plakatų gamtos saugojimo tema.

Jei yra galimybė, dalyvauti *Mes darom* talkoje; suorganizuoti kaimo, miestelio, savo darželio aplinkos tvarkymo talką.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tariasi,
- ieško bendro sprendimo,
- supranta, kad susitarimų reikia laikytis,
- formuojasi atsakomybės, neabejingumo negerovėms pradmenis,
- paaiškina, kaip ir kodėl reikia elgtis gamtoje.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- kalbasi apie aplinką ir jos saugojimą,
- supranta, kuo jie patys gali prisidėti prie gamtos išsaugojimo (taupyti vandenį, elektros energiją, maisto produktus, tausoti daiktus),
- supranta, kad susitarti ne visada lengva.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi svarstydami, diskutuodami,
- gyvena švarioje, saugioje aplinkoje.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sugalvoja, piešia / suranda ir siūlo simbolius aplinkos saugojimo taisyklėms, rūšiavimo dėžėms pažymėti,
- kuria plakatus.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti atspausdinti laišką, padaryti kopijų ir su vaiku priklijuoti matomose vietose ar pan. Namuose galima diskutuoti aktualiomis gamtos saugos temomis (gamtos išteklių, kaip antai energijos, vandens, maisto produktų, taupymas), užrašyti daugiau vaiko minčių (pvz., kreipimąsi į gyvūnų skriaudėjus) ir kt.

Į ką atkreipti dėmesį

- Drąsinti vaikus kalbėti, formuluojant atvirus klausimus.
- Išklausti visų vaikų pasiūlymų.
- Pateikti vaikams planą (kaip pradėti laišką, kaip išdėstyti, kas norima pasakyti, kaip pabaigti laišką).

Naudingos nuorodos

Viskontienė, A. *Žemės diena*. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/xB3D85>>.

Medžiagos apie gamtos saugą galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/fPJTpd>>.

Grupės *Liūdni slibinai* dainą *Netvarka* apie rūšiavimą galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/vYKHHh>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl svarbi lietuvių kalba, kuo įdomios kitos kalbos.

„Kad suprastų lietuviai vieni kitus. Vieni kalba gražiai, kiti – negražiai arba kitokiu balsu.“
Ignas

„Todėl, kad visiems reikia ją išmokti, kad visi žinotų.“ *Justinas*

„Kalbas reikia išmokti, kad žmonės galėtų susikalbėti, kai kitoj šaly būna.“ *Marija*

„Jei nemoki, nesupranti kitos kalbos, tai pasakai savo kalba, ką nori. Bet jei išmoksti, gali viską suprasti, rašyti žodį, laišką.“ *Emma*

„Visai kitokie žodžiai. Noriu mokėt jų kalbas – rusų, anglų. Jas moka mano tėtis.“ *Matas*

18. ŽMONĖS KALBA VISAIP

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą domėtis savo ir kitomis kalbomis, tarmėmis.
- Tobulinti vaikų gebėjimus atpažinti savo gyvenamosios vietos ir / ar savo šeimos kalbą, tarmę, atpažinti svetimų kalbų žodžius.

Kokių priemonių reikia

- Žemėlapio, gaublio, lietuvių kalbos tarmių ir kitų kalbų garso įrašų, žodynų,

knygų įvairiomis kalbomis, interaktyvios lentos.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai pasiūlo vaikams pakviesti į grupę svečių. Tai galėtų būti kurio nors vaiko močiutė ar senelis, kuris kalba tarmiškai. Jis savo tarme ką nors papasakotų, pasektų pasaką. Po to su vaikais būtų aptariama, kokia tai buvo tarmė, kokių dar tarmių yra Lietuvoje. Kitų tarmių įrašai gali būti klausomi.

Klausoma kitų kalbų įrašų (pvz., dainų), žemėlapyje ir gaublyje bandoma rasti šalis, kuriose kalbama tomis kalbomis. Esant galimybėms, į grupę pakviečiami kitomis kalbomis kalbantys žmonės (tėveliai, darbuotojai, kaimynai, giminės ar kt.). Jų paprašoma pristatyti savo šalį, pakalbėti ar padainuoti sava kalba, papasakoti apie tos šalies tradicijas ir t. t. Tęsdami veiklą, pedagogai gali supažindinti vaikus su knygomis įvairiomis kalbomis. Pavartyti jas, paprašyti vaikų pakomentuoti. Naudojantis interaktyvia lenta, galima pavartyti žodynus.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- priskiria save kurios nors tarmės vartotojams,
- susipažįsta su įvairiomis kalbomis ir šalimis,

- bendrauja su kitų vaikų namiškiais (močiutėmis, seneliais),
- bendrauja su kitomis kalbomis kalbančiais žmonėmis.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- kalbasi apie žodžius įvairiose kalbose (pvz., pasisveikinimo, padėkos),
- lygina garsų įvairiose kalbose skambesio panašumus ir skirtumus,
- plečia savo žodyną.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi, būdami tarmės vartotojai ar kitakalbiai.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai

- lavinama vaikų klausa ir kalbinė nuojauta,
- klausomasi dainų kitomis kalbomis.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti atnešti į grupę knygų, fotoalbumų apie Lietuvą. Pamokyti vaikus tarmiškų žodžių, paaiškinti jų prasmę.

Į ką atkreipti dėmesį

- Praplėsti bibliotekėlę įvairių kalbų leidiniais.
- Skatinti vaikus improvizuoti (pvz., derinti kelių kalbų žodžius, eiliuoti, dainuoti, pokštauti).

Naudingos nuorodos

Interaktyvią mokymo priemonę *Lietuva – mano šalis* galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/trdCC9>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl turėtume kalbėti mandagiai.

„Gali nedraugauti, supyksti draugas, jei kalbėsi nemandagiai.“ *Ignas*

„Kalbėdamas nemandagiai gali supykdyti kitą, gali jį įžeisti.“ *Brigita*

„Dėl to, kad reikia žmogui rodyti pagarbą.“ *Matas*

19. BŪKIME MANDAGŪS

Ko siekiame

- Tobulinti vaikų gebėjimus laikytis kalbos etiketo: mandagiai pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, mandagiai kreiptis į bendraamžius ir suaugusiuosius ir kt.
- Išmokti vartoti mandagaus bendravimo žodžius ir frazes.

Kokių priemonių reikia

- Žodžių kortelių, knygelių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma kartu su pedagogais grupuoti iš anksto parengtas korteles, kuriose užrašyti pasiveikinimo, atsisveikinimo žodžiai / frazės ir kt. Vaikai gali improvizuoti įvairias situacijas ir jas suvaidinti, vartodami mandagumo žodžius (pasisveikinimo, atsisveikinimo, atsiprašymo, mandagaus kreipimosi į

bendraamžius ir suaugusiuosius ir kt.). Būtinu nuosekliai sekti ir reikalauti, kad vaikai bendraudami kalbėtųsi mandagiai, kad mandagumo frazės taptų jų bendravimo įpročiu.

Su vaikais aptariama, kokie žodžiai vadinami „šiukšlėmis“ (pvz., *tipo*), kodėl žmonės keikiasi, kaip nedera elgtis pokalbio metu (spjaudytis, kasytis ir t. t.), kaip dera bendrauti telefonu, ką reikia žinoti apie bendravimą internetinėje erdvėje.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tobulina savo gebėjimus, kaip elgtis mandagiai,
- susipažįsta su įvairiomis naujomis kalbos etiketo galimybėmis,
- mandagiai bendrauja.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- grupuoja mandagumo žodžių / frazių korteles,
- plečia savo žodyną.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi, mandagiai kalbėdami ir laikydamiesi kalbos etiketo taisyklių.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai

- lavėja vaikų kalbinė nuojauta,
- improvizuojama vaidinant.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti namuose kartu su vaiku sukurti *Mandagių žodelių skrynelę*.

Į ką atkreipti dėmesį

- Paskatinti vaikus stebėti, kaip aplinkiniai vartoja mandagumo žodžius.
- Siekti, kad vaikai įprastų net negalvodami vartoti tinkamus mandagumo žodžius ir frazes įvairiose situacijose.

Naudingos nuorodos

Kryžanek, J. 2006. *Mandagumo pamokėlės: etiketas vaikams*. Vilnius: Alma littera.

Šešiamečių mintys apie tai, kaip naujosios technologijos padeda bendrauti.

„Mano tėtis buvo Norvegijoje ir mes su juo kalbėdavom per „kompą“.“ *Ignas*

„Su telefonu galima pažaisti, galiu paskambinti.“ *Brigita*

„Padeda bet kokių dalykų padaryti, pavyzdžiui, rašyti.“ *Matas*

20. BENDRAUTI GALIME VISADA (A)

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą bendrauti naudojant informacines ir komunikacines technologijas.
- Tobulinti vaikų gebėjimus naudotis kompiuteriu, išmaniuoju telefonu bendraujant su draugais, artimaisiais.
- Suteikti žinių apie esmines naudojimosi kompiuteriu, išmaniuoju telefonu taisykles, apie informacinių ir komunikacinių technologijų svarbą kasdieniame gyvenime, galimus naudojimosi jomis pavojus.

Kokių priemonių reikia

- Kompiuterio, telefono, interaktyvios lentos, kompiuterio klaviatūros simbolių plakato.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai pasiūlo vaikams pasikalbėti su kitos priešmokyklinio ugdymo grupės vaikais, naudojant programas *Skype*, *Viber*, *WhatsApp*. Prieš tai išsiaiškinama, kokia vaikų patirtis bendrauti naudojant įvardytas programas. Aptariama galima pokalbio tema (nesant galimybių pasikalbėti su kitos priešmokyklinio ugdymo grupės vaikais, naudojant programas *Skype*, *Viber*, *WhatsApp*, pokalbis su kitais vaikais gali būti ir improvizuojamas). Pedagogai pasiūlo parašyti elektroninį laišką kitos grupės vaikams (po to į jį atsakyti). Mokomasi suprasti klaviatūros simbolius. Vaikams paaiškinama, ką reiškia žodžiai *klaviatūra*, *pelė*, *tinklas* ir pan. Aptariamos svarbiausios naudojimosi kompiuteriu taisyklės, ypač saugus naudojimas internetu.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- mokosi bendrauti su draugais naudodami kompiuterį, išmanųjį telefoną.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sužino esmines naudojimosi kompiuteriu, telefonu taisykles, aptaria ir diskutuoja apie informacinių ir komunikacinių technologijų svarbą kasdieniniame gyvenime,
- plečia žodyną (pvz., aptaria technologinių įrenginių gamintojų prekių ženklų pavadinimai).

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sužino galimus naudojimosi informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis privalumus ir galimus pavojus.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- improvizuoja pokalbius, naudodami technologijas,
- analizuoja technologijų įrangos simbolius (pvz., klaviatūrą).

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti pasidalinti naudojamų programų *Skype*, *Viber* ir kt. adresais su kitų grupės vaikų tėvais ir leisti vaikams pabendrauti, kai jie yra ne darželyje. Taip pat siūlytina kartu su vaiku parašyti elektroninį laišką.

Į ką atkreipti dėmesį

- Prieš skambinant pašnekovui, su vaikais reikėtų aptarti bendravimo su juo planą (pasisveikinimas, prisistatymas, pasiteiravimo klausimai, atsisveikinimas).
- Mokantis tinkamai bendrauti naudojant IKT, būtina praktikuotis, pakartoti pokalbį pagal planą ne vieną kartą (kartoti tol, kol išmokstama).

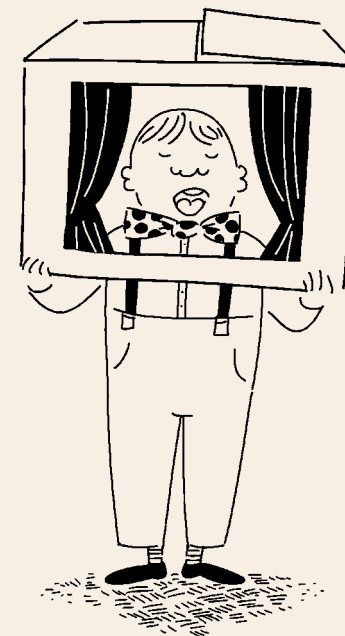
Naudingos nuorodos

Bitutė internete. Kas nori Bitutę apgauti.

Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/bBEZAF>>.

VISKAS RŪPI

Šešiamečių mintys apie tai, kokie knygeliai veikėjai patinka.

„Karlsonas ant stogo, ten daug visokių išdaigų.“
Tajus

„Apie meškiuką, kuris važiuoja su riedlente.“
Liudvikas

„Apie Raudonkepuraitę ir apie tokį nykštuką.“
Armanda

„Princesės, vieneragiai, statybininkai ir piratai.“
Kornelija

21. MĖGIAMOS KNYGELĖS (V)

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą domėtis knygomis.
- Tobulinti vaikų gebėjimus pasakoti apie savo mėgstamas knygas, veikėjus, jų nuotykius, poelgius, klausytis skaitomų tekstų.
- Mokyti komentuoti ir interpretuoti veikėjų poelgius ir jų santykius.
- Išmokti apibendrintai ir argumentuotai nusakyti, kodėl knygelės patinka arba nepatinka.
- Sužinoti, kokia kiekvieno vaiko patirtis, išsiaiškinti, ar (ir koku lygiu) vaiko aplinkoje vertinamas skaitymas.

Kokių priemonių reikia

- Sukurta grupės bibliotekėlė ir įkurta erdvė skaityti.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai supažindina vaikus su bibliotekėle, t. y. paaiškina vaikams, kad jie čia bet kada gali ateiti ir naudotis knygelėmis ar užsiimti skaitymo / rašymo veiklomis, kad jie gali atsinešti iš namų mėgstamą knygą ir pasiūlyti ja pasidomėti visiems ir pan., kad knygeles galima išsinešti ir į lauką. Taip pat paaiškinama, kodėl kai kurios knygelės bus atgręžtos į vaikus viršeliu, ne tik sudėtos ar sustatytos nugarėlėmis (tai naujausios arba susijusios su vykstančia grupėje veikla knygelės), kokių techninių priemonių yra knygų erdvėje, kokia jų naudojimo tvarka. Klausama vaikų nuomonės, kaip skaitymo erdvę padaryti dar jaukesnę, įdomesnę (pagal galimybes vaikų pasiūlymus stengiamasi įgyvendinti).

Vaikams sukuriama sąlyga pasakoti apie savo mėgstamus veikėjus, jų nuotykius, santykius, poelgius. Visa tai jie gali komentuoti, paaiškinti, kodėl knygelės patinka arba nepatinka. Kalbant su vaikais, stengiamasi pateikti atvirus klausimus, pvz.: *Kodėl tau labiausiai patinka knygelės apie mašinas?*, *Kodėl Karlsonas vis atskrisdavo pas berniuką?*. Klausimai formuluojami vartojant žodžius *ar, kaip... jei...* ir pan.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- klausydamiesi skaitomo teksto, išgyvena teigiamas emocijas,

- džiaugiasi, vartydami įdomias, patrauklias knygeles,
- gerai jaučiasi, kalbėdami apie tai, kas jiems patinka.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sužino, kad grupėje yra įvairių leidinių: knygų, vaikų žurnalų, enciklopedijų, žodynų, užduočių sąsiuvinų, komiksų ir kt.,
- sužino, kad knygoje galima rasti daug naudingos informacijos (pvz., apie gyvūnus, jų elgseną, gyvenimo būdą ir pan.),
- argumentuoja savo pasirinkimą (pvz., kokios knygelės patinka),
- suvokia priežasties pasekmės ryšį (*todėl..., kad...; kadangi..., tai...; jei..., tai...*),
- sužino apie elektronines knygas.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- klausydamiesi skaitomo teksto, išgyvena teigiamas emocijas,
- džiaugiasi, vartydami įdomias, patrauklias knygeles,
- gerai jaučiasi, kalbėdami apie tai, kas jiems patinka.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tyrinėja knygų iliustracijas,
- išgyvena estetinį pasitenkinimą, klausydamiesi gero literatūros kūrinio,
- girdi gražią, sodrią, vaizdžią, išraiškingą literatūrinę kalbą.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti namuose kartu su vaiku išsirinkti vieną ar kelias labiausiai patinkančias knygeles ir atsinešti į grupę.

I ką atkreipti dėmesį

- Stengtis kuo dažniau vaikams skaityti garsiai jų mėgstamus kūrinius.
- Gali būti skaitomi jau skaityti kūriniai, kurių klausydamiesi vaikai kiekvieną kartą išgyvena vis kitas emocijas, atranda kūrinyje naujų prasmių.
- Kalbantis apie skaitytą kūrinį, reikia stengtis prašnekinti kiekvieną vaiką, kantriai jį išklaudyti, nepertraukti.
- Sukurti galimybių vaikams pabūti su knyga atskirai nuo kitų.
- Panaudoti namų aplinkos elementus – sofas, sėdmaišius, pagalvėles ir pan., nes tai padeda vaikams vartyti knygeles / skaityti atsipalaidavus.
- Jei grupėje yra kitakalbių vaikų, skaitymo erdvę būtina papildyti knygelėmis kitomis kalbomis.

Naudingos nuorodos

Rekomenduojamų vaikams knygų galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/tH59F8>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl jiems patinka komiksai.

„Ten juokinga būna, patinka su ančiuku Donaldu.“ *Tajus*

„Nes ten gausu įdomybių, labai patinka tokie iš meteoritų.“ *Liudvikas*

„Būna juokingų paveikslėlių. Dėl to ir yra komiksai.“ *Justinas*

22. KURIAME KOMIKSĄ

Ko siekiame

- Plėtoti vaikų gebėjimus išreikšti savo išgyvenimus, patirtį, mintis piešiniais, ženklais, žodžiais.
- Derinti skaitymo, rašymo, piešimo, pasakojimo veiklas.

Kokių priemonių reikia

- Komiksų, ilgos popieriaus juostos, spalvotų ir paprastų rašiklių.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai aptaria su vaikais, kokius komiksus ir kodėl jie mėgsta, kartu su vaikais skaito komiksus, pvz., *Kempiniukas*, *Smurfai* ar kt. Po to pasiūloma vaikams kartu (dar geriau pasiskirsčius grupelėmis) sukurti juokingą pasakojimą (komiksą) iš piešinių. Kiekvienam piešiniuose pavaizduotam įvykiui ar

veikėjui, pagal išgales, siūlytina parašyti replikas. Komiksas gali būti neilgas, pavyzdžiui, iš dešimties epizodų. Po to jį galima pratęsti. Pasidalinus vaidmenimis, perskaitomas visas pasakojimas (pvz., tėvams). Temą komiksui galima paimti iš kasdienio grupės gyvenimo ar kitokių įvykių. Sukurtas pasakojimas gali būti eksponuojamas, fotografuojamas, aptariamasis.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tariasi, planuoja komikso siužetą,
- bendradarbiauja, dirba kartu,
- dalinasi užduotimis ir priemonėmis,
- leidžia „pasireikšti kitiems“, sulaukia savo eilės (siūlyti, piešti, rašyti).

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- išbando piešinio, pasakojimo ir skaitymo derinimą kaip būdą išmokti skaityti,
- atskleidžia priežasties pasekmės ryšį,
- jaučia įvykių seką ir gali ją kurti,
- intuityviai supranta pasakojimo kūrimo principus.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- fantazuoja,
- tapatinasi su veikėjais,
- gerai jaučiasi bendradarbiaudami, spręsdami problemas.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- žiūrinėja komiksų iliustracijas,
- piešia, komponuoja piešinį ir tekstą,

- aptaria eksponavimo galimybes (vietą, laiką, trukmę ir kt.).

Ką patarti tėvams

Tėvams galima rekomenduoti su vaikais skaityti leidinius *Laumiukas*, *Lututė*, *Vakaro žvaigždėlė*.

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti skaitymo ir rašymo veiklų derinimą.
- Skatinti vaikus fantazuoti, kurti išgalvotas istorijas.

Naudingos nuorodos

Komiksų vaikams galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<http://www.nykstukas.lt/>>,
<<http://www.zvaigzdele.lt/>>,
<<http://www.bitute.lt/lt/>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl pasakojant jiems smagu fantazuoti.

„Idomu vaikams pasidaro – nes jie to būna nematę.“ *Tajus*

„Todėl, kad labai atsipalaiduoja.“ *Liudvikas*

„Nes kurti yra smagu.“ *Armanda*

23. KURIAME KNYGĄ (A)

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą domėtis knygomis.
- Skatinti vaikų gebėjimus kurti ir improvizuoti, pvyzdžiui, perkurti tekstą, pavyzdžiui, sugalvoti naujus veikėjus, keisti veiksmo eigą.

Kokių priemonių reikia

- Popieriaus, spalvotų ir paprastų rašiklių, siūlų, virvelių, spaustukų knygai „jrišti“.

Ką ir kaip daryti

Pedagogų paskatinti, vaikai kartu kuria savo pirmąją knygą, kurioje pasakoja savo istoriją jiems labiausiai priimtiniu būdu – užrašydami žodžiais, pavaizduodami simboliais, ženklais. Svarbiausia, kad istorija būtų jų pačių sugalvota ir jiems svarbi. Darbo pabaigoje vaikai užrašo knygos pavadinimą, autorių, knygelę susega.

Galima vaikams pasiūlyti perkurti ir girdėtą pasakojimą ar pasaką, matytą filmuką. Tada vaikai pasirenka mėgstamą kūrinį, siūlo galimus veikėjus, sudaro jų sąrašą, rašo, piešia, apipa-vidalina. Galima istorijas kurti improvizuojant (pvz., keičiant, plėtojant *Raudonkepūrės*, *Mikės Pūkuotuko*, *Kempiniuko* ar kitų veikėjų nuotykius). Atskirus pasakojimo epizodus vaikai gali iliustruoti, pedagogai gali padėti vaikams šalia užrašyti jų sukurtą tekstą. Parengta knygelė gali būti eksponuojama (grupėje arba internetinėje svetainėje).

Veiklos metu pedagogai nevengia vartoti žodžių *autorius*, *ilustratorius*, *viršelis*, *puslapis*, *eilutė*, *pradžia*, *pabaiga* ir kt.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdy-mo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- bendradarbiauja, tariasi, dalijasi priemonėmis, padeda vieni kitiems,
- dirba kartu, siekia bendro rezultato.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- ima sieti priežastis ir pasekmes,
- jaučia įvykių seką ir gali ją kurti,
- fantazuoja,
- sužino, kas yra autorius, ilustratorius, viršelis, puslapis, eilutė ir kt.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tapatinasi su veikėjais, išgyvena jų emocijas,
- gerai jaučiasi kurdami.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- apmąsto puslapio maketą, kompoziciją,
- piešia, derina vaizdą ir žodį,
- aptaria knygelės eksponavimo galimybes (vietą, laiką, trukmę ir kt.).

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku sukurti knygelę, pvz., *Aš ir mano šeima*, *Mano gimtadienis*, *Įdomiausias vasaros nuotykis*, ir pristatyti visiems grupės draugams.

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti vaikų kūrybiškumą, originalų, nestandartinį mąstymą.
- Leisti laisvai skleisti vaikų fantazijai, nekoreguoti, neredaguoti jų sumanymų.
- Visus vaikus įtraukti į veiklą, paprašyti, kad jie teiktų siūlymus, pasakotų, rašytų, pieštų, grupėje pristatytų namuose sukurtas knygeles ir kt.

Naudingos nuorodos

Pasakų ir kitų kūrinių galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<http://pasakukampelis.eu/>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl skaityti yra smagu.

„Kad gali viską perskaityti ir išmokti viską padaryti.“ *Emą*

„Nes tu gali viską sužinoti – kur, kas, kaip.“ *Marija*

„Man tai patinka, kad galėsiu perskaityti visas knygas.“ *Viljamsas*

24. „SKAITYMO TEATRAS“

Ko siekiame

- Lavinti vaikų gebėjimus atpažinti raides, perskaityti pavienius žodžius.
- Išmokti perskaityti kelių sakinių ar ilgesnius rišlius tekstus.
- Skatinti kalbėti drąsiai ir išraiškingai.

Kokių priemonių reikia

- Pasakų knygų, kortelių, interaktyvios lentos, vaidybos atributikos.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūlomas žaidimas *Skaitymo teatras*. Parenkama pasaka ar pasakojimas su daugeliu veikėjų (tam tinka pasakos apie gyvūnus, buitinės pasakos, pavyzdžiui, *Žmogus, meška ir lapė*, *Gaidys, šuo ir lapė*) ir iš anksto išrenkami tų veikėjų žodžiai. Atskirų veikėjų tekstai gali būti užrašomi kortelėse arba tam naudo-

jama interaktyvioje lentoje. Skaitoma pasaka ar pasakojimas, vaikai susipažįsta su siužetu, pasidalina vaidmenimis, paskui vienas po kito skaito pasirinkto veikėjo žodžius. Tęsiant veiklą, gali būti naudojama vaidybos atributika – karūnėlės, drabužiai, vaikiškas grimas ir kt.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- pratinasi laukti savo eilės,
- išmoksta susikaupti,
- mokosi įsiklausyti į draugo sakomą tekstą ir į jį reaguoti,
- bendradarbiauja, dalinasi vaidmenimis.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- susipažįsta su siužetu, į jį įsigilina,
- tapatinasi su veikėjais,
- daugiau sužino apie teatrą.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi kurdami,
- girdi ir tinkamai reaguoja į draugo žodžius ir veiksmus.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- ruošiasi vaidinimui (stengiasi tinkamai apsirengti ir kt.),
- vaidina, ieško tinkamos savo vaidmens raiškos.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku suvaidinti gerai žinomas istorijas arba patiems sukurti vaidybinę improvizaciją. Šeimą suvienys

scenarijaus, scenografijos, kostiumų kūrimas; bendras vaidinimas ne tik suteiks daug džiaugsmo, bet ir stiprins šeimos solidarumą, darną. Galima pasiūlyti namuose pažaisti žaidimų, skatinančių jungti garsus, skiemenis į žodžius *Pelkė*, *Jonvabalai*, *Linksmieji krepšiai*, *Žuvies uodega*, *Jūros velnias* ir kt.; paskaityti eiliuotų pasakų, pavyzdžiui, *Strazdelis*, *Laputė ir varna*, *Senukai ir pupa*, *Trys paršiukai*, *Vilkas ir septyni ožiukai*, *Vištytė ir gaidelis*.

Į ką atkreipti dėmesį

- Įtraukti į žaidimus ir lėtesnius, drovesnius vaikus.
- Droviam ir nenorinčiam vaidinti vaikui pasiūlyti kurti scenografiją, kostiumus, daryti sceninį makiažą, parinkti muziką ar pan.
- Stengtis, kad žaisti vaikams būtų malonu, jie mokytųsi skaityti ir rašyti – veiklos tikslas nėra tikslus pasakos ar pasakojimo atkūrimas.

Naudingos nuorodos

Eiliuotų pasakų, žaidimų galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<www.frepy.eu>,

<<https://goo.gl/RbfCnc>>,

<<https://goo.gl/vpgBwL>>.

Stalo žaidimas *Abécélė tau ir man*. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/8PUdZe>>.

Timo raidynėlis. 2011. Vilnius: Alma littera.

Šešiamečių mintys apie skaitymą gyvūnui.

„Skaityčiau knygą apie kačiukus.“

Dorotėja

„Skaityčiau pasaką apie nykštukus.“ *Austėja*

„Tada jis užmigty.“ *Liudvikas*

„Knygose būtų gyvūnai, paveikslėliuose būtų gyvūnai.“ *Justinas*

25. SKAITAU GYVŪNUI

Ko siekiame

- Lavinti vaikų gebėjimus skaityti kelių sakinių ar ilgesnius rišlius tekstus, sukuriant jaukią, emociškai saugią aplinką.

Kokių priemonių reikia

- Tinkamai parinktos knygelės, naminio gyvūno.

Ką ir kaip daryti

Šią veiklą siūloma organizuoti jau pradėjusiems skaityti vaikams. Surandamas turintis edukacinio bendradarbiavimo patirties gyvūno (pvz., šuns) savininkas, surandama patalpa ramiai veiklai. Skaityti galima ir paukščiui, vėžliui, žuvytei ar pan.

Pedagogai parenka ir pasiūlo vaikams nesudėtingus, jau pažįstamus tekstus arba

knygeles, atitinkančias situaciją: siužetas yra būtent apie tą gyvūną, kuriam skaitoma, arba siužetas yra aktualus vaikams (pvz., jiems labai įdomus; atspindi vaikų nuotaiką; gali pakelti ūpą; pralinksinti; padėti užmiršti nuoskaudą; nugalėti kokias nors baimes ir pan.).

Atsižvelgiant į vaiko pageidavimą, šioje veikloje gali dalyvauti keli vaikai. Ši veikla gali vykti ir be bendraamžių žiūrovų / klausytojų (pvz., kai vaikas turi skaitymo sunkumų).

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- „bendrauja“ su kitu, „kitokiu“,
- mokosi pajauti kitą, įsiklausyti į jo nuotaiką, atliepti reakcijas,
- tampa mažiau egocentriški,
- formuojasi atsakomybės jausmą.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- skaitydami bando suprasti „klausytojo“ elgseną,
- ieško tinkamo būdo perteikti skaitomą tekstą.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi, skaitydami gyvūnui,
- nejaučia didelės emocinės įtampos.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai

- tariantis su vaiku, pasirenkamos knygutės ar kūriniai, kurie bus skaitomi.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti skaityti kartu su vaiku paeiliui.

Į ką atkreipti dėmesį

- Sudaryti sąlygas vaikui priprasti prie gyvūno: pabūti, paglostyti, pažaisti ir atsišveikinti.
- Atsižvelgti į vaiko pageidavimus.
- Derinti skaitančio vaiko, kuriam reikia emocinio palaikymo, dalyvavimą bendroje grupės veikloje ir individualizuotus skaitymo mokymo(si) būdus.

Naudingos nuorodos

Medžiagos apie vaikų skaitymą gyvūnams galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/y6vu0u>>,
<<https://goo.gl/Hv75nx>>,
<<https://goo.gl/xbOsLa>>.

26. IŠVYKA Į BIBLIOTEKĄ

Ko siekiame

- Skatinti vaikus domėtis knygomis, jas gerbti ir tausoti.
- Plėtoti vaikų gebėjimą reikšti savo vertinimą.
- Padėti suprasti, kas yra biblioteka.

Kokių priemonių reikia

- Organizuotos išvykos į biblioteką, knygelių tvarkymo (klįjavimo, aplenkimo ir kt.) priemonių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma išvyka į miesto / miestelio / kaimo biblioteką. Nuvykę į ją vaikai gali aplankyti įvairias ten esančias patalpas (pvz., knygų fondus, IT naudojimo vietas), ne tik vaikų skaityklą. Pokalbyje su vaikais galėtų dalyvauti ir bibliotekos darbuotojas, kuris atsakytų į vaikų klausimus. Vaikams reikėtų paaiškinti, kas gali ateiti į biblioteką, ką čia galima veikti ir rasti, kokie renginiai gali būti organizuojami bibliotekose, kaip turi elgtis jos lankytojai, kaip čia saugomos ir tvarkomos knygos.

Bibliotekos vaikų skyriuje galėtų būti suorganizuotas naujausios knygutės vaikams pristatymas: paskaitomos knygos ištraukos, po to vaikai pasako savo įspūdžius ir mintis, vertina veikėjų poelgius, išsiaiškina, kas knygelės autorius, dailininkas. Vaikams susidomėjus knygute, ji gali trumpam keliauti į grupę.

Tęsiant veiklą, galima kartu su vaikais peržiūrėti grupės bibliotekėlėje esančias knygas. Iš jų atrinkti suplyšusias ir jas sutvarkyti: suklijuoti, aplenkti. Vaikams galima pasiūlyti pažaisti ir *Biblioteką*: vaikai suranda „lankytojams“ knygų, užrašo „paimtų“ knygų pavadinimą, autorių, pagal abėcėlės raides sudaro „katalogą“ ir pan.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- supranta bibliotekos paskirtį,
- supranta, kodėl reikia saugoti ir tvarkyti knygas,
- supranta, kad ir jie yra laukiami bibliotekoje.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- supranta informacijos gavimo / ieškojimo galimybes,
- supranta, kokios IT naudojimo bibliotekoje galimybės,
- susipažįsta su naujausia knyga bibliotekos vaikų skaitykloje.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikams

- malonu matyti pačių sutvarkytas (klįjuotas, aplenkias) knygas.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- grožisi, gėrisi knygų gausa,
- susipažįsta su naujausia knygute,
- knygutę iš „negražios“ padaro gražią – suklijuotą, sutvarkytą.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku nueiti į biblioteką ir išsirinkti knygelę. Pastarąją namuose vaikas kartu su suaugusiuoju perskaitytų ir aptartų. Po to vaikas galėtų nupiešti ir papasakoti, kas, skaitant knygą, labiausiai patiko. Piešinį galima atsinešti į grupę (arba nufotografuoti ir atsiųsti į grupės elektroninį paštą) ir aptarti su draugais, keliant klausimus: *Kodėl pasirinko šią knygelę?, Kas labiausiai patiko?, Kodėl?, Kas nepatiko?.*

Į ką atkreipti dėmesį

- Parūpinti įvairiausių leidinių – pažintinių knygų (pvz., enciklopedijų vaikams, albumų), žurnalų ir kt.
- Tęsiant veiklą, nuvykti į knygyną, spaustuovę, mokyklos biblioteką ir kt.
- Knygų tvarkymo veikla neturėtų būti vienkartinė – daryti tai su vaikais reikia nuolat.

Naudingos nuorodos

Virtualią ekskursiją į vaikų biblioteką galima suorganizuoti naudojant prieigą per internetą <<https://goo.gl/l48CtC>>.

Knygos vaikų skaitymo bandymams: Dubinienė, D. 2015. *Aš augu*. Vilnius: Nieko rimto.

Havelas, V. 2003. *Skaitymas su paveikslėliais*. Vilnius: Rosma.

Havelas, V. 2005. *Iš ko mes juokėmės*. Vilnius: Rosma.

Landsbergis, V. V. 2014. *Kieno liežuvis ilgesnis*. Vilnius: Dominicus Lituanius.

27. NEMATYTŲ KNYGŲ PARODA

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatas domėtis knygomis, jų įvairove.

Kokių priemonių reikia

- Popieriaus būsimos knygų parodos sąrašui sudaryti, rašiklio.

Ką ir kaip daryti

Su vaikais gali būti diskutuojama, kokių neįprastų ir keistų knygų jie yra matę, ar apie jas girdėję, pvz., knygos, parašytos įdomiais rašmenimis (pvz., hieroglifais), knygos, sirtos akliems (Brailio raštu parašytos knygos, audioknygos), knygos užrašytos ant popieriaus, elektroninės knygos, labai senos knygos, natų knygos, knygos „su muzika“, knygos „su paslaptimi“ ir kt. Reikėtų sudaryti sąlygas vaikams pamatyti, apčiuopti Brailio rašto raides, paklausti audioknygų ir kt. Papildomos informacijos apie knygas vaikai gali surasti enciklopedijose, pasiklausti namiškių.

Pedagogai gali pasiūlyti vaikams organizuoti *Nematytų knygų parodą*. Pastaroji gali būti skaitmeninama ir įkeliamą į grupės interneto svetainę. Į parodą gali būti pakviesti ir jaunesni vaikai.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- bendradarbiauja tarpusavyje, taip pat su suaugusiais (pedagogais ir namiškiais).

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- ieško informacijos įvairiais būdais,
- sužino apie knygų įvairovę.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dirba pozityvioje emocinėje aplinkoje.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai

- renkamos knygos parodai.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti padovanoti vaiko „išaugtas“ knygeles jaunesnio amžiaus grupių vaikams. Suaugusieji taip pat galėtų padėti vaikams surasti įvairios informacijos numatytai parodai apie keisčiausias ir įdomiausias knygas organizuoti. Galima pasiūlyti pafantazuoti, kokių dar galėtų būti leidžiama knygų, kokių knygų norėtų vaikai.

Į ką atkreipti dėmesį

- Sudaryti vaikams kiek įmanoma daugiau galimybių aktyviai tyrinėti įvairius spaudinius.
- Vaikus skatinti domėtis knygomis.

Naudingos nuorodos

Mano įgarsinta abėcėlė. 2016. Vilnius: Presvika.
Pasakų ir dainų rinkinys vaikams. Pasakų pasaulyje. 2014. Vilnius: Zuzi records.

Pasaką Brailio raštu galima rasti naudojant priegą per internetą

<<https://goo.gl/TyfwY>>.

Siusar, J. 2011. *Įgarsinta abėcėlė*. Vilnius: Presvika.

Šešiamečių mintys apie tai, kaip mokomasi skaityti ir rašyti.

„Per visokias knygas, kryžiažodžius, žurnalus, per visokių žaidimų paveiksliukus.“ *Justinas*

„Parašom raides ir sakom raides, dar pasiimam knygą ir mokinamės.“ *Armanda*

„Kai pamatai, ką kitas žmogus rašo, kaip žmogus skaito, kalba, tai ir tu išmoksti.“ *Milda*

„Reikia imti Kakės Makės užduotėles. Pasiimu ir ten parašau.“ *Kornelija*

„Nusiperkame skaitymo knygelę, kur lengvi žodeliai, ir skiemenimis galime perskaityti.“ *Marija*

„Kai tave bando išmokyti, kai kažkas kitas moko – paaiškina, kaip daryti. Galima pabandyti suvesti raides į vieną, sujungti – taip bus vienas žodis, kitas žodis.“ *Emā*

„Mokykloje iš pamokų, iš darželio, dar moko mamos, tėčiai, broliai, pusbroliai. Mama užrašo raidę, ir aš užrašau.“ *Liudvikas*

„Bando piešti ir bando raides parašyti. Kai pažįsti raides, tai gali dėti žodžius.“ *Matas*

„Tu turi kartu su tėvais pasiimti knygutę ir mokyti skaityti.“ *Tadas*

28. GREITAI BŪSIM MOKINIAI (A)

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą išmokti skaityti ir rašyti.
- Tobulinti vaikų gebėjimus suprasti ir paaiškinti mokėjimo skaityti ir rašyti privatumus ir teikiamas galimybes.
- Paaiškinti vaikams, kad yra įvairių būdų mokytis skaityti; pabandyti juos pritaikyti mokantis skaityti, rasti sau priimtinausius.

Kokių priemonių reikia

- Pakviestų svečių – pradinių klasių mokinių, brolių, sesučių, kurie jau moka skaityti ir rašyti.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai pasiūlo vaikams pakviesti svečių – pradinių klasių mokinių (brolių, sesučių), kurie jau moka skaityti ir rašyti. Atvykę svečiai gali paskaityti priešmokyklinukams jų mėgstamą knygą ir kartu aptarti siužetą, veikėjus, pasidalinti įspūdžiais.

Mokiniai skatinami papasakoti, kas jiems padėjo išmokti skaityti ar rašyti: suaugę, žaidžiami kalbiniai žaidimai (garsų tarimo ar stalo žaidimai, kryžiažodžiai ir kt.), išvykos, informacinės technologijos (interaktyvi lenta, elektroninių knygų skaitymas, kompiuteriniai žaidimai ar kt.), knygų (pvz., komiksų) iliustracijų siejimas su klausoma (ar bandoma

perskaityti) informacija, bendrai knygelių vartymas, gera biblioteka, grupinė veikla kartu su kitais pradinukais, vaidinimai ir kt.

Priešmokyklinukai skatinami kalbėti apie tai, kaip jiems sekasi mokytis skaityti ir rašyti. Bandoma pritaikyti naujus mokymosi skaityti ir rašyti būdus, susipažįstama su pirmos klasės knygomis ir kt.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- susipažįsta su mokyklos gyvenimu,
- bendradarbiauja su mokiniais,
- dalyvauja pokalbyje.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- analizuoja kitų patirtį,
- apgalvoja savo patirtį,
- sužino įvairius skaitymo mokymosi būdus,
- supranta, kad visi mokymosi skaityti būdai yra geri.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi, mokydami mokytis.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- aptaria knygų iliustracijas.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti, kad namuose komiksus, knygeles šešiamečiams paskaitytų vyresni broliai ar sesutės, jau mokantys skaityti.

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku žaisti *Žvėrelių mokyklą*. Žaidžiant šį žaidimą mokomasi žvėreliams deramos elgsenos („kalbėtis“, medžioti, maitintis, rūpintis jaunikliais ir t. t.). Galima žaisti ir *Lėlių mokyklą* (žaidimo metu lėlės mokosi mandagiai ir draugiškai elgtis, susikaupti, išklaudyti viena kitos, dalintis) ar pan. Svarbu vaikus nuteikti maloniai ir smagiai veiklai mokykloje, parodyti, kad mokymasis – maloni ir smagi veikla.

Siekiant išmokyti įsiklausyti į tai, kas sakoma, išgirsti garsus, suprasti mintį, galima pažaisti su vaikais žaidimus *Lobis*, *Linksmosios istorijos*, *Taip ir ne*, *Daug ar mažai*, *Kas ką veikia?* (pvz., išklaudyti įgarsintą sakinį, pasiūlyti pasvarstyti, kuris išgirstas žodis buvo trumpiausias, kelintas jis parašytas sakinyje, kurį žodį vaikas atpažino, kurį gali perskaityti ir kt.).

Į ką atkreipti dėmesį

- Pradinukų ir priešmokyklinukų pokalbio apie mokymosi skaityti būdus metu reikėtų įvardyti, kokiais būdais vaikai mokosi skaityti ir kaip jiems sekasi, derėtų pagirti pažengusius, padrąsinti dar esančius pakeliui.
- Skatinti vaikus įvardyti savo mokymosi bandymus (pvz., vartoti žodžius *panašiai*, *skirtingai*, *lygiai taip pat*, *pavyksta*, *bandyti*, *sektis* ir kt.).
- Toleruoti vaikų klaidas.
- Vertinti visokius vaikų bandymus mokytis skaityti, kurti sąlygas įvairiems bandymams.

Naudingos nuorodos

Eitmantytė-Valužienė, L. 2012. *Mano pirmieji kryžiažodžiai*. Vilnius: Nieko rimto.

Eitmantytė-Valužienė, L. 2012. *Padūkę kryžiažodžiai mažiesiems*. Vilnius: Nieko rimto.

Eitmantytė-Valužienė, L. 2015. *Kryžiažodžiai apie miško gyvūnus*. Vilnius: Nieko rimto.
Šaltinėlis. Mokomasis žaidimas vaikams (CD) (pagal elementorių *Šaltinėlis* sukurti žaidimai). 2004. Kaunas: Šviesa.

Abėcėlės dainelių galima rasti naudojant prieigas per internetą:

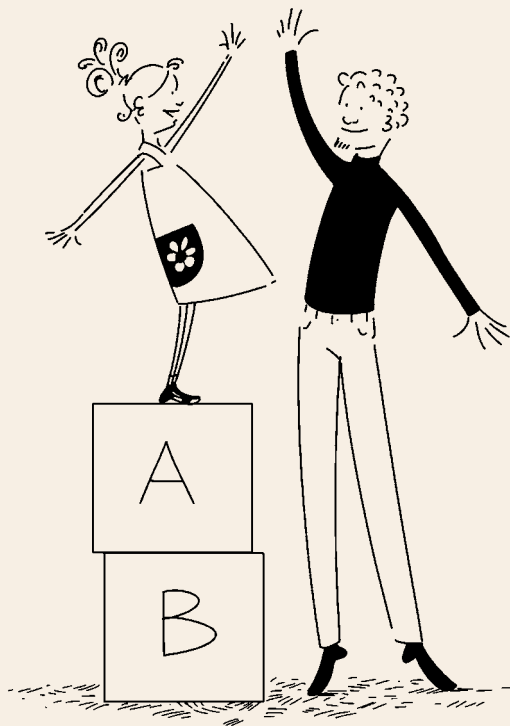
<<https://goo.gl/lbNhVC>>,

<<https://goo.gl/kQachC>>.

Sebran ABC – nemokamai platinama kompiuterinė programa. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/yiW2Ko>>.

NUOSTABUSIS ŽENKLŲ PASAULIS

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl rašyti yra smagu.

„Kad mokėtum visą kalbą.“ *Justinas*

„Todėl, kad gali užsirašyti į mašinų lenktynes, gali pasirašyti sąskaitą, sąrašą.“ *Liudvikas*

„Nes juk nori išmokti. Smagu, ką nors gražaus parašyti.“ *Ignas*

„Būna gražių žodžių, būna juokelių, būna visokių gailėstingumo žodžių.“ *Tadas*

29. KĄ MOKAME (V)

Ko siekiame

- Sužinoti, kokie vaikų raidžių pažinimo, jungimo į žodžius, garso ir raidės siejimo gebėjimai.
- Nustatyti, kokie vaiko smulkiosios motorikos įgūdžiai, kokia patirtis.
- Skatinti vaikus domėtis raidėmis ir kitais ženklais, atpažinti žodžius.

Kokių priemonių reikia

- Laikraščių, žurnalų, žirklių, spalvotų žymeklių.

Ką ir kaip daryti

Vaikams gali būti pasiūloma laikraščiuose, žurnaluose arba atskiruose jų lapuose rasti žinomas raides, žodžius ar kitus tekste esan-

čius simbolius (pvz., TV programos, orų prognozės žymėjimą). Vaikai skatinami parodyti tekste rastus ženklus, juos pavadinti, tarti, komentuoti. Šią veiklą organizuojant taip pat tinka antraštės, skelbimai, reklama, užrašai po fotografijomis, komiksai, karikatūros, kitokios iliustracijos – viskas, kas tik yra tekste.

Vaikai gali spalvotais žymekliais apibrėžti žinomas raides ar žodžius, juos iškirpti. Veikla gali būti organizuojama individualiai, poromis ar grupelėmis; ją galima tęsti.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dirba mažose grupelėse,
- susipažįsta su spauda (pvz., laikraščiais), kaip žmonių bendravimo priemone.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- renka informaciją ir ją apibendrina bei interpretuoja.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- aptaria, komentuoja maisto prekių ženklus, maisto, vaistų reklamas laikraščiuose ir pan.,
- naudoja žirklutes ir lavėja jų smulkioji motorika.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- laikraščiuose, žurnaluose apžiūrinėja iliustracijas, fotografijas, komiksus, karikatūras, įvairius simbolius.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaikais skaityti visus jiems į akis krintančius užrašus – pavadinimus, užrašus po nuotraukomis ir kt. Taip pat galima, prieš išmetant bet kokią pakuotę, etiketę, reklamą, ją pastudijuoti kartu su vaiku. Galima atkreipti dėmesį į ženklų reikšmes, jų skirtumus, perskaityti tai, ko vaikas prašo, leisti išsikirpti labiausiai vaikui patikusius žodžius, ženklus. Iš seno sieninio kalendoriaus galima išsikirpti mėnesius, savaitės dienas ir susiklijuoti ant lapų. Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku pagaminti iš didžiųjų raidžių vardo kortelę ir ją turėti grupėje.

Į ką atkreipti dėmesį

- Suteikti galimybę kiekvienam vaikui atskleisti savo poreikius, patirtį ir gebėjimus.
- Kurti tokią emocinę aplinką, kad vieni vaikai nesijaustų prastesni už kitus, neskaityti jų konkuruoti, rungtyniauti.

Naudingos nuorodos

Rinkevičienė, A. 2014. *Abécélė. Trafaretų knygelė*. Vilnius: Raidynėlis.

Medžiagos apie šiuolaikinius skaitymo moky-mo(si) metodus, strategijas galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/8nLOR3>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kokie užrašai grupėje patinka.

„Vardų užrašai, piešinukai, prie piešinukų užrašytas pavadinimas.“ *Justinas*

„Patinka skaičiukai, kalendorius, vaikų piešiniai.“ *Kornelija*

„Vardai, užrašai ant knygelių.“ *Sima*

30. ŽENKLAI GRUPĖJE

Ko siekiame

- Lavinti vaikų gebėjimus skirti raides nuo kitokių ženklų, simbolių, pastebėti raidžių panašumus ir skirtumus.
- Mokyti vaikus atpažinti raides, perskaityti pavienius žodžius, atskirą prasmingą frazę.
- Padėti vaikams suprasti, kad raidės yra didžiosios ir mažosios, rašytinės ir spausdintinės, kad iš raidžių sudaromi žodžiai, o iš žodžių – sakiniai, kad rašome ir skaitome iš kairės į dešinę (ir iš viršaus žemyn).

Kokių priemonių reikia

- Grupėje (ir koridoriuje, laiptinėje, lauke) užrašais, simboliais pažymėtų kai kurių daiktų, baldų, erdvių ir kt., lentos, kreidos arba didelių popieriaus lapų su spalvotais rašikliais.

Ką ir kaip daryti

Vaikams pasiūloma grupės ar kitose įstaigos patalpose surasti ir bandyti perskaityti užrašus (pvz., *knygos, laiptai, langas, vanduo, rūbai, žaislai, prausykla, virtuvė, kompiuteris, biblioteka*); išsiaiškinti kitokius simbolius ar sutartinius ženklus (pvz., vaikų darbų (atsakomybių) grupėje sąrašus su veiklų simboliais (pvz., gėlių laistymas), sieninę abėcėlę, laikrodį, termometrą, ženklus, kad negalima šiukšlinti, pažymėtus berniukų ir mergaičių tualetus ir kt.).

Grupėje gali būti kasdien (ar rečiau) užrašoma vis kita mįslė, patarlė, įdomi mintis. Vaikai drąsinami perskaityti ir aptarti grupės aplinkoje esančių daiktų, baldų, erdvių užrašus ir simbolius. Jiems pasiūloma patiems kurti naujus simbolius ir jais apipavidalinti grupės aplinką (pvz., sukurti grupės simbolį ar vėliavą).

Pedagogai siekia su vaikais išsiaiškinti, kokių būdu dar gali būti perduodama informacija: kūno kalba, šviesos ir garsiniais signalais, kodais, gestų kalba, kelio ženklais ir t. t. Galima pažaisti: bandyti atspėti iš kūno kalbos ženklų mūsų nuotaiką, iš gestų – kryptį ir pan.; kurti savo ženklų sistemas ir naudoti jas siužetiniuose žaidimuose, kitokioje veikloje (pvz., vaikams siūloma pasigaminti priemonių kūrybiniams žaidimams žaisti, ieškant tinkamų žodžių, raidžių, skaitmenų, įvairių ženklų ir simbolių leidiniuose; vaikai kerpa ir klijuoja,

susikuria žaidimų pavadinimus (pvz., parduotuvė), pasigamina karūnėles, užrašo prekių ar parduotuvės skyrių pavadinimus, kainas, parengia reklamines knyguotes, parašo kvietimus savo draugams, esantiems kitose įstaigos grupėse, ir kviečia juos atvykti (pvz., į savo parduotuvę), pagamina įvairiausių užrašus daiktams, esantiems grupėje ar lauko teritorijoje (pvz., vaikai gali surengti *Augalų dienas*: sužinoti kiemo teritorijoje augančių augalų pavadinimus, pagaminti jų užrašus, juos pritvirtinti prie pasirinktų augalų)). Tęsiant veiklą, gali būti rengiama piešinių, nuotraukų paroda, per kurią vaikai pristato savo veiklos rezultatus, juos komentuoja, renka labiausiai patikusius.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dalyvauja pokalbiuose,
- bendradarbiauja, teikia siūlymus,
- atidžiau susipažįsta su savo grupės aplinka.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- lygina raidžių, kitokių simbolių panašumus ir skirtumus,
- mena mįsles, supranta patarlių reikšmes,
- kuria žaidimų užrašus.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi, būdami grupės šeiminkai.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- mena mįsles, supranta patarlių reikšmes,
- kuria grupės simbolius,
- kuria parodą.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti namuose pasiūti ar aplikuoti mažą pagalvėlę su raide ir ją palikti grupėje. Taip pat galima pagaminti linksmą, nuotaikingą tūrinę raidę.

Į ką atkreipti dėmesį

- Išsiaiškinti, kokias raides vaikai pažįsta ir kokius žodžius atpažįsta.
- Pokalbio su vaikais metu nustatyti, kokių užrašų ar simbolių vaikai pageidauja papildomai.
- Užrašai grupėje turi būti keičiami dažnai, nes vaikai yra labai imlūs ir greitai perpranta informaciją.

Naudingos nuorodos

Abėcėlė (animuota lietuviška abėcėlė (su Biplan)). Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/e1eryt>>.

Idėjų, kaip interjere panaudoti rašmenis, galima rasti naudojant prieigą per internetą

<<https://goo.gl/LwZCKh>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl svarbu mokėti skaityti ir rašyti.

„Tada galėsi viską išmokti, o kai nemoki skaityti ir rašyti, tai turi daryti viską tą patį ir nesužinai nieko nauja.“ *Ema*

„Nes tada gali nepriimti į darbą.“ *Liudvikas*

„Dėl to, kad galėtum eiti į mokyklą ir būtum pavyzdingas vaikas.“ *Matas*

„Kad žinotum, kas parašyta, visus dalykus.“ *Kajus*

„Kad išmoktum daug raidžių.“ *Justinas*

„Kad galėtum žmogui išsiųsti laišką, parašyti, kad galėtum skaityti knygą, kurią sukūrei.“ *Milda*

„Kad mamai galėtum paskaityti ir dar kitiems.“ *Armanda*

„Todėl, kad vaikams įdomios pasakos.“ *Viljamsas*

„Kad pats vaikas galėtų skaityti knygas, nes aš noriu savo žurnalus pats skaityti.“ *Viljamas*

„Nes tada galėsi ir parašyti laišką, ir perskaityti siuntinį, ir rašyti.“ *Tadas*

31. ŽENKLAI IŠVYKOJE

Ko siekiame

- Plėtoti vaikų gebėjimus suprasti ir paaiškinti mokėjimo skaityti ir rašyti privalumus ir teikiamas galimybes; skirti raides nuo kitokių ženklų, simbolių, pastebėti raidžių panašumus ir skirtumus, atpažinti daugumą raidžių, perskaityti pavienius žodžius.
- Padėti suprasti, kad įvairūs ženklai yra skirti žmonėms susitarti, susikalbėti, perduoti norimą informaciją, bendrauti.

Kokių priemonių reikia

- Informacijos išvykai pasirengti – numatyti išvykos laiką, maršrutą ir kt.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai kartu su vaikais planuoja išvyką ten, kur yra užrašų ir kitokių simbolių. Tai gali būti centrinė miesto ar miestelio aiškštė, prekybos centras, įstaiga (pvz., paštas). Išvyką galima planuoti ir į lankytiną objektą gamtoje, kuriame gausu užrašų ir simbolių (pvz., parką, draustinį, rezervatą, pažintinį taką ar kt.). Išvykos metu stengiamasi pastebėti užrašus ir kitokius ženklus, kaip antai: eismo ženklus, nuorodas, automobilių numerius, automobilių markių ženklus ir užrašus ir t. t. (juos galima ir fotografuoti).

Vaikai skatinami parodyti, įvardyti, perskaityti, komentuoti, interpretuoti tai, kas aplink pažymėta raidėmis ar kitais ženklais

(pvz., įstaigų pavadinimus (pvz., bankas, biblioteka), parduotuvių pavadinimus, prekių ženklus, kelio ženklus ir kt. Pavyzdžiui, klausiamo: *Ar yra toks žodis – SEB?, Kodėl vaistinės iškaboje nupiešta gyvatė?, Koks pavadinimas tiktų mūsų priešmokyklinio ugdymo grupei?*).

Grįžus į grupę arba kitą dieną aptariama, ką vaikai išvykoje patyrė, t. y. vaikai skatinami prisiminti, ką išvykos metu pastebėjo. Bandydami atgaminti, jie gali nupiešti, parašyti matytą vaizdinę informaciją. Jei išvykos metu buvo fotografuota, galima peržiūrėti fotografijas, pedagogams padedant, parašyti jų komentarus. Galima vaikams pasiūlyti veiklą grupelėse: ant didelio popieriaus lapo nupiešti parduotuvę su visais skyriais, žaidimų kambarį, mokyklą ir pan., užrašyti pavadinimus. Berniukams itin patraukli veikla – automobilių, motociklų markės. Verta šį domėjimąsi išnaudoti mokantis pažinti raides, skaičius, skaityti.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- dalyvauja pokalbiuose,
- išvykoje atidžiau susipažįsta su savo miesteliu / miestu / vietove.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- išvykoje renka informaciją ir ją apibendrina, savaip vertina,

- išmoksta fiksuoti informaciją (nupiešti, nufotografuoti telefonu ar fotoaparatu).

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- aptaria, komentuoja maisto prekių ženklus, maisto reklamas aplinkoje, gydymo įstaigų iškabas ir pan.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- išvykoje grožisi kultūros ar gamtos objektais,
- patys fotografuoja,
- piešia savo įspūdžius po pokalbių ar išvykos.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti, vaikstant su vaikais stebėti iškabas, užrašus, ženklus, juos šifruoti. Drauge skaityti maitinimo įstaigų meniu, skaityti užrašus poliklinikoje ir kt.

Į ką atkreipti dėmesį

- Išvykai reikia pasiruošti iš anksto: pasikalbėti su vaikais, kur bus vykstama, aptarti skelbiamą informaciją (jei yra), pažiūrėti paveikslėlių ir pan. Po tokio pasirengimo vaikai aktyviau vartos kalbą.
- Kalbėti su vaikais prieš išvyką, jos metu ir po išvykos.
- Sudaryti sąlygas vaikams fotografuoti.
- Informacijos atgaminimo / perteikimo detalumas ar tikslumas nelaikytinas šiuo atveju svarbiausiu uždaviniu.

Naudingos nuorodos

Valstybės pažinimo centras. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/2lXY8d>>.

Virtuali kelionė po Klaipėdą. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/Xp2Se5>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kokie abėcėlės žaidimai jiems patinka.

„Žinau *Frepy* – ten yra kaliausė tokia, ir tu turi parašyti, kokia vėliava.“ *Vytautas*

„Ten, kur toks meškiukas sako abėcėlę.“ *Armanda*

„Patinka dėlioti abėcėlę. Ten visos raidelės, žmogeliukas parodytas.“ *Kornelija*

32. RAIDŽIŲ JOGA (A)

Ko siekiame

- Plėtoti vaikų gebėjimus skirti raides nuo kitokių ženklų, simbolių, pastebėti raidžių panašumus ir skirtumus, atpažinti daugumą raidžių, pavaizduoti raides.

Kokių priemonių reikia

- Raidyno (abėcėlės), lentos, didesnės erdvės fiziniams pratimams / improvizacijai.

Ką ir kaip daryti

Vaikai paskatinami žaisti *Raidžių jogą*. Jie, naudodami kūno judesius, poromis bando pavaizduoti po vieną raidę. Norimą pavaizduoti raidę vaikai pasirenka iš sieninio raidyno, plakato ar pan. Raidė gali būti formuojama stovint, gulint, atsitūpus, priklaupus ir t. t.

Veiklos rezultatai gali būti fotografuojami, iš nuotraukų galima pasigaminti *Abėcėlės plakatą*. Po veiklos pedagogai pasiūlo vaikams parašyti / atkurti popieriuje savo pavaizduotas raides. Pastarąsias galima ir nulipdyti.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- išbando savo galimybes,
- be įtampos, linksmai bendradarbiauja poromis.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- renkasi raidę,
- stengiasi surasti tinkamiausių kūno pozų raidėms pavaizduoti,
- savo kūnu pajunta raidės formą (pavidalą),
- apibendrina bei interpretuoja tai, ką patyrė / sužinojo.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- juda,
- išbando ir panaudoja kūno galimybes,
- jaučia, kad bandymai toleruojami.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- žaisdami žaidimą supranta, kad imituoti, improvizuoti yra smagu.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku kūno judesiais pavaizduoti įvairias figūras, ženklus, nufotografuoti ir pasidalinti su grupės draugais.

Į ką atkreipti dėmesį

- Skatinti vaikus išnaudoti vaizduotės, mąstymo ir kūno galimybes.
- Paraginti vaikus įvardyti bandymus naudoti kūno galimybes raidėms pavaizduoti (pvz., *susitarėme, panašu, nepanašu* ir kt.).
- Jei vaikams šis žaidimas patiko, būtina jį tęsti; vaikai gali pavaizduoti savo vardo pirmą raidę, kurią nurodo kiti.

Naudingos nuorodos

Thapar, M., Siingh, N. 2006. Labas rytas, saulyte. *Joga vaikams su linksmais pasakojimais*. Vilnius: Mūsų knyga.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl svarbu pažinti raides ir ženklus.

„Kai išmoksti skaityti, tada taisyklingai važiuoji gatve, matai ženklą *Stop*.“ *Tajus*

33. VAIKŲ SPAUSTUVĖ

Ko siekiame

- Tobulinti vaikų gebėjimus pastebėti raidžių panašumus ir skirtumus, atpažinti daugumą raidžių.
- Padėti suprasti, kad garsus galima užrašyti raidėmis; piešniais, ženklais, rašmenimis galima perteikti savo mintis kitiems.

Kokių priemonių reikia

- Nevirtų daržovių (bulvių, burokėlių ar kt.), popieriaus, raidyno (abécélés).

Ką ir kaip daryti

Vaikų spaustuvei gali būti naudojami pirkti raidynai, pritaikyti raidžių atspaudams daryti, arba raidynas pasigaminamas grupėje. Gaminant raidyną patiems, reikia nevirtų daržovių (bulvių, burokėlių ir kt.), kurias pedagogai perpjauna ir išpjausto iškilus raidžių kontūrus. Svarbu, kad vaikai stebėtų procesą, su jais būtų kalbama. Pedagogai į pagalbą gali pasikviesti daugiau suaugusiųjų arba dalį atspaudų gali būti pasirengę iš anksto. Raidžių formoms nuspalvinti gali būti naudojami natūralūs dažikliai (pvz., bulvė

nusidažys burokėlių sultimis) ar kita medžiaga (pvz., maisto dažai).

Naudodami atspaudus, vaikai gali kurti skelbimus, kvietimus, sveikinimo atvirukus ir pan. Veikla tęsiama žaidimu *Papuošti raidę*, kurio metu vaikas (arba keli vaikai) gauna lapą su atspausta raide. Pastarąją reikia papuošti daiktais, kurių pavadinimai prasideda būtent šia raide (pvz., raidę *B* galima papuošti priepiešiant / priklijuojant barzdą, burną, beretę, batus, bitutę, balionų ir t. t.; raidę *A* – ausimis, auskarais, akimis, ašaromis, akiniais, antenomis ir kt); raidė taip pat gali būti siejama su kokia nors savybe (pvz., *A* – aukšta, abejojanti, auksinė ir t. t., *S* – siaura, slidi, serganti ir t. t., *I* – ilga, išdykusi, išdidi ir t. t., *P* – plunksnuota, pikta, plika ir t. t., *R* – raityta, ropojanti, rėkianti ir t. t., *V* – varvanti, verkianti, vaikštanti ir t. t., *D* – drebanti, deganti, dainuojanti ir t. t.).

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- stebi suaugusiųjų veiklą ir dalyvauja pokalbyje,
- rašmenimis bando perteikti savo mintis, informaciją kitiems,
- mokosi bendradarbiaudami.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- supranta, kad rašmenimis galima perteikti savo mintis kitiems,
- kuria prasmingą tekstą (skelbimą, sveikinimą ar pan.),

- supranta teksto spausdinimo principus.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- lavina smulkiąją motoriką (plaštakų, pirštų judesius),
- sužino, kad dažikliai būna natūralūs ir dirbtiniai.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- kurdami tekstą, stengiasi jį papuošti (pvz., nuspalvinti, aplikuoti).

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti namuose (arba atėjus į grupę) kartu su vaiku pasigaminti raidžių atspaudų; gaminant maistą namuose, sudėlioti raides iš turimų produktų, pavyzdžiui, vaisių, daržovių; išbraižyti raides išbertose kruopose; papuošti kremu raidėmis, žodžiais pyragus, išsikepti raidžių sausainių, sumuštiniių ir t. t.

Į ką atkreipti dėmesį

- Jei vaikams šis žaidimas patiko, būtina jį tęsti.
- Vaikai, žaisdami žaidimą *Vaikų spaustuve* ar kitus panašius žaidimus, neišsvengiamai susiteps rankas (ir galbūt drabužėlius), todėl tam reikia pasiruošti iš anksto.

Naudingos nuorodos

Medžiagos apie atspaudavimą galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/C8OMvq>>,

<<https://goo.gl/7SK5Du>>.

34. AKMENUKŲ ABĖCĖLĖ

Ko siekiame

- Lavinti vaikų gebėjimus sieti garsus ir raides; padėti suprasti, kad garsus galima užrašyti raidėmis.

Kokių priemonių reikia

- 2–3 cm skersmens akmenukų, ant kurių būtų galima rašyti raides, akrilinių dažų ar flomasterių, spalvotų žymeklių, medžiaginių maišelių, laminuotos kortelės su žodžiais, baltų popieriaus lapų.

Ką ir kaip daryti

Pedagogai pasiūlo vaikams per savaitę pasirinkti akmenukų ir atsinešti į grupę. Vaikų paprašoma susirasti abėcėlės raidžių, pasirinkti flomasterių ar žymeklių, užrašyti ant kiekvieno akmenuko po vieną abėcėlės raidę. Tų pačių raidžių gali būti ir po dvi. Susikūrus akmenukų abėcėlę, akmenukai sudedami į medžiaginį maišelį. Ant jo kiekvienas vaikas taip pat gali užrašyti savo vardą, nupiešti piešinuką.

Tęsiant veiklą, lauke ant lygesnio paviršiaus pasidedamas baltas popieriaus lapas. Vaikams siūloma išsitraukti laminuotą kortelę su užrašytu žodžiu ir iš savo akmenukų abėcėlės sudėlioti jį. Pastarąjį sudėję, vaikai skaito, išvardija raides. Galima pasikeisti žodžiais su draugu, nufotografuoti sudėtą žodį.

Grįžus į grupę nuotraukos peržiūrimos. Vaikai atpažįsta, išsiaiškina, kuris kieno žodis, bando juos perskaityti. Galima pasiūlyti vaikams pabandyti sudėlioti sakinį ar sukurti istoriją iš turimų žodžių, pvz., *stalas, katė, laka, pienas* ir pan.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- bendradarbiauja ir teikia siūlymus,
- dirba kartu.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- susipažįsta su raidėmis, lygina raidžių panašumus ir skirtumus,
- išbando įvairias priemones raidėms „pagaminti“.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- gerai jaučiasi, mokydami mokytis.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- naudoja gamtines medžiagas,
- kuria, patys fotografuoja.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti kartu su vaiku pasirinkti akmenukų atostogų metu, pasidaryti abėcėlę, dėlioti prasmingus ir beprasmius raidžių junginius, skiemenis, žodžius, „konstruoti“ sakinius ir t. t. Galima pasiūlyti pasisiūti medžiaginį maišelį arba panaudoti nereikalingą plastikinį indelį akmenukams. Tėvus reikėtų informuoti, kad žaisdami raidžių

žaidimus, nekritikuotų vaiko už klaidingai parašytą ar išstartą raidę, neteisingai sudėtą žodį, o džiaugtųsi ir skatintų visas vaiko pastangas mokytis skaityti.

Į ką atkreipti dėmesį

- Iškilus sunkumams, nereikia skubėti vaikams padėti, reikia leisti jiems patiems mąstyti, ieškoti sprendimų.
- Reikia leisti vaikams fantazuoti ir kurti savo žodžius, tegu vaikai sudėlioja jiems patinkančias raides ir bando jas sujungti skaitydami, taip jie mokysis jungti garsus, skaityti.

Naudingos nuorodos

Medžiagos apie netradicinius raidžių pažinimo būdus galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/6ysuHm>>,

<<https://goo.gl/y5Rncf>>.

Stalo žaidimas *Mokykimės skaityti ir rašyti*.

Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/zpyz9g>>.

Dėlionė *Abėcėlė – gyvūnai*. Prieiga per internetą

<<https://goo.gl/GcNBYf>>.

Kazymirkienė, I. 2012. *Dėliojų raideles, skaitau žodelius*. Kaunas: Nijanga.

35. ŽEMĖS ABĖCĖLĖ (A)

Ko siekiame

- Tobulinti vaikų gebėjimus atpažinti daugumą raidžių, pastebėti raidžių panašumus ir skirtumus.

Kokių priemonių reikia

- Suplanuotos išvykos, gamtinės medžiagos.

Ką ir kaip daryti

Vaikai padrąsinami kurti *Žemės abėcėlę*: būdami lauke, jie ieško aplinkoje panašių j rašmenis formų (namų, augalų, daiktų, įrankių, prietaisų konstrukcijų ir kt.). Gamtoje taip pat išnaudojamos visos progos mokytis rašyti (sniege, smėlyje, molyje ir kt.). Vaikai skatinami dėlioti raides, žodžius iš įvairiausių gamtinės medžiagos, kaip antai: šakelių, pagaliukų, kriauklių ir t. t.

Gamtinės medžiagos galima parsinešti ir į grupę, tuomet veikla tęsiama (pvz., ant prisirinktų plokščių akmenėlių, pagaliukų, medžių lapų ar pan. rašomos raidelės, iš jų dėliojami žodžiai). Veiklos rezultatai gali būti fotografuojami (fotografuoti gali ir vaikai) ir aptariami; galima sukurti bendrą plakatą – *Žemės abėcėlė*.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(si) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- sprendžia, kokias raides ir kaip darys,
- dalinasi turimomis priemonėmis,
- stebi kitų veiklą ir dalyvauja bendroje veikloje.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- supranta, kad raidės nėra užrašomos tik pieštukais ar kitais rašikliais,
- išbando įvairias priemones raidėms „atgaminti“,
- suvokia, kad raidės gali turėti įvairių pavidalą, bet reikšmė lieka ta pati.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- lavina smulkiąją motoriką (plaštakų, pirštų judesius),
- mokosi skaityti ir rašyti, būdami lauke ir aktyviai judėdami.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- jaučia gamtos grožį,
- stebi aplinką ir joje įžvelgia įvairias formas bei pavidalus,
- komponuoja savo sumanymą,
- naudoja gamtines medžiagas.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti būnant gamtoje, kieme, gatvėje surasti „pasislėpusių“ raidžių ir nufotografuoti, vėliau grupėje suorganizuoti parodą.

Į ką atkreipti dėmesį

- Jei vaikams ši veikla patiko, būtina ją tęsti.
- Vaikai šios veiklos metu neišvengiamai susiteps, todėl tam reikia pasiruošti iš anksto.

Naudingos nuorodos

Medžiagos apie žemės meną galima rasti naudojant prieigas per internetą:

<<https://goo.gl/Rd8jXA>>,

<<https://goo.gl/gT1TI2>>.

Šešiamečių mintys apie tai, kodėl svarbu tikėti savo galiomis mokytis.

„Nes kai savim tiki, tai viskas pavyksta.“ *Ema*

„Svarbu viską žinoti, suprasti, keliauti.“ *Danas*

„Nelabai tiki, bet paskui išmoksti.“ *Ignas*

„Dėl to, nes negalima pasiduoti, kai tau nepavyksta.“ *Matas*

„Tikėti reikia, kada rašai. Reikia svajoti, kai tu skaitai.“ *Kornelija*

36. ŽAISDAMI MOKOMĖS (A)

Ko siekiame

- Ugdyti vaikų nuostatą išmokti skaityti ir rašyti.
- Plėtoti vaikų gebėjimus atpažinti raides, perskaityti pavienius žodžius, rašyti, kopijuoti raides.

Kokių priemonių reikia

- Lietuvos žemėlapis, pieštukų, popieriaus lapų, raidžių kortelių, stalo žaidimo *Kelionė po Lietuvą*.

Ką ir kaip daryti

Vaikai paskatinami tyrinėti *Lietuvos žemėlapi*. Su vaikais aptariama, kokiame mieste gyvenama, miestas surandamas žemėlapyje. Vaikams pasiūloma suskaičiuoti miesto pava-

dinimo garsus, raides, išskirti pirmą ir paskutinį garsą. Galima išsiaiškinti, kokie miestai ar miesteliai yra netoli mūsų miesto ar miestelio. Surandama šalies sostinė, įvardijama, po to suskaičiuojama, kiek garsų ir raidžių sudaro sostinės pavadinimą. Vaikai lygina miestų pavadinimus, raidžių ir garsų skaičių, užrašo / nukopijuoja miestų pavadinimus. Vaikams pasiūloma surasti mūsų šalies miestus prie jūros, surasti vietas, kur gyvena seneliai ar kiti giminaičiai. Galima surasti ilgiausią ir trumpiausią miesto pavadinimą, surasti tą pačią raidę prasidedančių miestų pavadinimus, nukopijuoti tą pačią raidę prasidedančių miestų ar miestelių pavadinimus, kuriuose yra tam tikra raidė (vaikams parengiamos kortelės). Vaikams pasiūloma sudėlioti iš raidžių kortelių pasirinkto miesto pavadinimą.

Individualiai ar su 2–3 vaikais gali būti žaidžiamas stalo žaidimas *Kelionė po Lietuvą*: ridenamas kauliukas ir „keliaujama“ po Lietuvą. Kauliukui sustojus ant miesto, įvardijamos šio miesto pavadinime esančios žinomos raidės, perskaitomas miesto pavadinimas, suskaičiuojamos raidės, garsai.

Panašiai gali būti „žaidžiama“ ir su upių, ežerų pavadinimais.

Kaip ši veikla siejasi su kitomis vaiko ugdymo(s) sritimis

Socialinė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- išmoksta susikaupti ir atlikti užduotį,

- tariausi ir bendradarbiauja tarpusavyje.

Pažinimo kompetencija tobulėja, kai vaikai

- domisi, susipažįsta su savo šalies miestais, upėmis, ežerais, Lietuvos žemėlapiu,
- lygina raidžių, kitokių simbolių panašumus ir skirtumus,
- skaičiuoja raides, garsus, lygina žodžių ilgumą.

Sveikatos kompetencija tobulėja, kai vaikai

- lavina smulkiąją motoriką (rašydami / kopijuodami),
- gerai jaučiasi žaisdami.

Meninė vaikų kompetencija tobulėja, kai vaikai

- tyrinėja ir aptaria Lietuvos žemėlapi.

Ką patarti tėvams

Tėvams galima pasiūlyti papasakoti ir žemėlapyje parodyti vaikui, kuriame šalies mieste ar rajone jie patys gimė, lankė mokyklą, kur studijavo, dirbo ir pan.

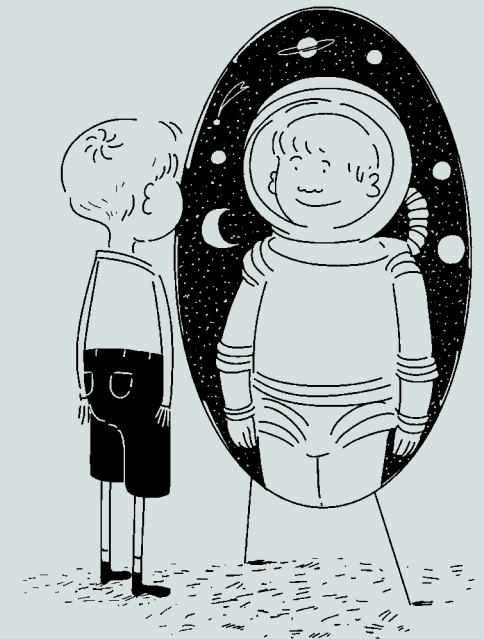
Į ką atkreipti dėmesį

- Siūlytina skatinti vaikus pasakoti, dalintis įspūdžiais apie tai, kokiuose miestuose yra jie yra buvę, ką ten veikė, ką apie juos žino, kur dar norėtų nukeliauti, ką norėtų ten pamatyti, patirti. Reikia skatinti vaikus pažinti, didžiulis ir mylėti savo Tėvynę Lietuvą.

Naudingos nuorodos

Kelionė po Lietuvą. 2014. Kaunas: Terra Publica.

ŠALTINIAI

1. *Antroji kalba* ankstyvajame amžiuje. 2014. Parengė Z. Bartkevičienė, N. Burneikaitė, I. Dabašinskienė, G. Plūkienė ir R. Rupšienė. Vilnius: Araneum.
2. Barr, R., Johnson, B. 1991. *Teaching Reading in Elementary Classrooms: Developing Independent Readers*. Londonas: Longman.
3. Barton, G., Baguley, M. 2014. Learning through Story: A Collaborative, Multimodal Arts Approach. *English Teaching: Practise and Critique*, 13(2): 93–112.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/HtN8M2>>.
4. *Beginning Literacy with Language*. 2001. Parengė D. K. Dickinson ir P. O. Tabors. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
5. Boyd, D., Bee, H. 2010. *Augantis vaikas*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
6. Bonwell, Ch. C., Eison, J. A. 1991. *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. Vašingtonas: The George Washington University.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/mr4y4t>>.
7. *Core Knowledge Sequence. Content and Skill Guidelines for Preschool*. 2013.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/vnG9YP>>.
8. *Critical Issues in Early Childhood Education*. 2010. Parengė N. Yelland. Londonas: Open University Press.
9. Giles, R. M., Tunks, K. W. 2010. Children Write Their World: Environmental Print as a Teaching Tool. *Dimensions of Early Childhood*, 38(3): 23–30.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/XHo7DG>>.
10. Hirsch, T. *Teaching Kids to Read*.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/u5NaCL>>.
11. *Language in Kindergarten. Much more than just talk*. 2013. Oslas: The Norwegian Directorate for Education and Training.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/zZPjMJ>>.
12. Lekwilai, P. 2014. Reader's Theater: An Alternative Tool to Develop Reading Fluency among Thai EFL learners. *PASAA: Journal of Language Teaching and Learning in Thailand*, 48: 89–111.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/M6iCDz>>.
13. *Lietuvių kalbos pradinio ugdymo bendroji programa*. 2016.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/YYcOKu>>.
14. Meyer, J., Weih, T. G. 2013. *Engaging Emergent Writers with Anchor Lessons*.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/LIULGA>>.
15. *Mokymas skaityti Europoje: kontekstas, politika ir praktika*. 2011. Briuselis: EACEA P9 Eurydice.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/uodQG3>>.

16. Neuman, S. B. 2004. Learning From Poems and Rhymes. *Scholastic Parent and Child*, 12(3): 32.
17. Piaget, J. 2002. *Vaiko kalba ir mąstymas. Vaiko logikos tyrinėjimai*. Vilnius: Aidai.
18. *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa*. 2014.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/HjytiX>>.
19. *Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care*. 2014.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/M9I9EG>>.
20. Robin, R. B. 2008. Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. *Theory Into Practice*, 47: 220–228.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/nWE8Ru>>.
21. Saracho, O. N. 2012. *An Integrated Play-based Curriculum for Young Children*. Niujorkas: Routledge.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/YTpNFM>>.
22. Saum, T. 2010. *Skaitymo kompetencijų ugdymo metodika*.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/IRsXgz>>.
23. Serravallo, J. 2015. *The Reading Strategies Book: Your Everything Guide to Developing Skilled Readers*. Londonas: Heinemann.
24. Sieber, E., Hatcher, S. 2012. *Teaching with Objects and Photographs*. Indiana: Indiana University.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/lv1dw4>>.
25. Szarkowicz, D. 2011. *Stebėjimas ir refleksija vaikystėje*. Klaipėda: Baltic Printing House.
26. Targamadzė, V. 2014. Z karta: charakteristika ir ugdymo metodologinės linkmės įžvalga. *Tiltai*, 4: 95–104.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/0PbXQu>>.
27. *Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas PIRLS 2011*.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/ngqOT6>>.
28. *The Language Dimension in all Subjects. A Handbook for Curriculum Development and Teacher Training*. 2015.
Prieiga per internetą <<https://goo.gl/bHMelu>>.

NUOSTABUSIS ŽENKLŲ IR PRASMIŲ PASAULIS

Patarimai priešmokykinio ugdymo pedagogams

Regina Beinorienė, Vitalija Gražienė

Dizainerė ir dailininkė Jurga Želvytė
Iliustratorius Martynas Vilimavičius

Tiražas – 1000 Egz.

Spausdino UAB „Petro ofsetas“,

Naujoji Riovonių 25C, Vilnius LT-03153

**Nuostabūs ženklai ir
prasmių pasaulis**

9 786094 205422